

Vefa

Kış 2021 - Sayı 17
Dergi - Bülten

İLİM YAYMA
VAKFI

DOSYA KONUSU

Bilge Diriliş
AYASOFYA

08 Sabri Özpala
Röportaj

14 Fethin Sembolü ve
Ayasofya

65 Uymaz
Ailesi

MEGASAN & MOUSER İŞBİRLİĞİ İLE

SAVUNMA, HAVACILIK VE UZAY SANAYİNDE DESTEĞİMİZ DEVAM EDİYOR.

MOUSER, ürünlerde sahteciliği önleme ve orijinalliği kapsayan **SAE AS6496** standartlarına sahip ilk yetkili elektronik component distribütörü olarak, ürünlerin orijinalliği konusunda özellikle hassas olan **savunma havacılık ve uzay sanayinde** en güvenilir tedarikçiler arasında yer almaktadır.

www.megasan.com

MEGASAN

M MOUSER
ELECTRONICS

www.mouser.com.tr

GELECEĞİ TASARLIYORUZ...

PROCESLA, elektronik kart tasarımı ve üretiminde sunduğu kaliteli hizmetler, sahip olduğu geniş kapsamlı üretim kabiliyeti ve projelerde sağladığı AR-GE desteği sayesinde 2020 yılında **savunma, havacılık ve uzay sanayinde** birçok üreticinin öncelikli tercihi oldu.

Procesla

www.procesla.com

Değerli okurlarımız,

Vefa dergimizin "AYASOFYA, Bilge Diriliş" dosya konulu 17. sayısını sizlere takdim etmenin mutluluğunu yaşatan Rabbimize hamdolsun.

16. sayının üzerinden altı ay gibi bir zaman geçti. Malumunuz olduğu üzere bu dönem bambaşka bir atmosferde geçti. Ülkemizle birlikte tüm dünyayı kasıp kavuran, tüm planları ve programları altüst eden Koronavirüs (Covid-19) salgını, bütün alanlarda olduğu gibi bizim faaliyetlerimizde de bir takım aksamalara sebep oldu. Ancak faaliyetlerimiz kesintisiz olarak devam etti. Bilvesile bu virüs salgını sebebiyle hayatını kaybeden tüm vatandaşlarımıza Allah'tan rahmet diliyoruz.

Bu süreçte okullarımız, yurdumuz ve üniversitemiz zorunlu olarak fiziki faaliyetlerine ara vermek zorunda kaldılar. Biz de vakıf olarak faaliyetlerimize devletimizin aldığı karar ve kurallara uygun olarak devam ettik. Gerek Ramazan döneminde yoğunlaştığımız bağış gelirlerimizi artırma çabamız ve gerekse inşaat faaliyetlerimiz tüm hızıyla devam etti.

Bu sayımızda kapak konusuyla ilgili birbirinden değerli ilim insanlarıyla yapılan röportajları ve yine birbirinden kıymetli hocalarımızın kaleminden çıkmış hazine değerindeki yazıları istifadenize sunuyoruz. Gerek röportaj gerekse yazılarıyla dergimize katkı talebimize hüsnü kabulle karşılık veren gönül dostlarımız; Milli Savunma Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr.Erhan AFYONCU Hocamıza, Araştırmacı-Yazar Sayın Dursun GÜRLEK Beyefendiye, Mimar Sinan Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof.Dr.Süleyman KIZILTOPRAK Hocamıza teşekkür ederiz. Bunlarla beraber dergimizin bu sayısında lisansüstü bursiyer öğrencilerimiz; Büşra Betül SAĞLAM, Fatih YONCALIK, Hüseyin YALÇIN, Meliha Yonca ERDEM, Burak KOÇ arkadaşlarımızın deneme, kitap tanıtımı, ülke tanıtımı gezi notlarını türünde hazırladıkları yazıları beğeniyile okuyacağınızı umuyoruz.

1973 yılında tesis edilen vakfımızın ilk kurucularından artık çok azı hayatta. Her sayıda, mümkün olduğu kadar ilklerden olmak üzere, hayatta olan bir kurucumuzla yaptığımız röportajı yayınlamaya çalışıyoruz. Bu kapsamda Mütevelli Heyeti Başkanımız merhum Sabri ÖZPALA Beyefendiyle vefatından hemen önce yaptığımız röportajı istifadenize sunuyoruz. Ömrü vefa etmediği için dergimizi kendisine takdim etmek nasip olmadı. Yine İlim Yayma Vakfı Mütevelli üyelerimizden İsmail ADAK Beyefendi ile yapılan röportajımız da dergimize ayrı bir güzellik katmış olup sizlerin beğenisine ve istifadesine sunuyoruz.

Rabbimizin; "Sevdiğiniz şeylerden sadaka vermedikçe, siz Cennete eremezsiniz. Allah yolunda her ne harcarsanız muhakkak Allah onu bilendir" (Âl-i İmrân, 92) ve "İyilik etmek ve fenalıktan sakınmak hususunda birbirinizle yardımlaşın."(Mâide, 2) emri ilahisine uygun bir hayat süren, ilim ve irfan aşığı, hizmetleri ve hayırseverliğiyle herkesin takdirini kazanmış, vâkıf insan Sayın Yücel ÇELİKBILEK başkanımızı rahmetle yâd ediyoruz.

Bu sayımızda, 14. sayımızda başlattığımız "Aile Boyu İlim Yaymalılar" başlıklı dosyamıza UYMAZ ailesinin anılarıyla devam ediyoruz. İlkini geçtiğimiz yıl sonuçlandırdığımız ve iki yılda bir yapmaya karar verdiğimiz "İlim Yayma Ödülleri" ile ilgili haberimizi, vakfımızın kuruluşu İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitemizin ve mezunlarımızın kurmuş olduğu Vefa İlim Yayma Mezunları Derneği'mizin ve Vefa'da bulunan İbnülemin Mahmut Kemal İnal öğrenci yurdumuzun faaliyetlerini dergimizde bulabilirsiniz. Akademik Danışma Kurulumuzun "Ayasofya" ile ilgili yapmış olduğu akademik makale yarışmasında dereceye giren öğrencilerimizin makalelerini de sizlerle paylaşmanın gururunu yaşıyoruz.

Altı aylık periyotlar halinde yayınlanan dergimizin bugünlere taşınmasında büyük emekleri olan kurucularımız, bağışçılarımız, vakıf ve dergi yöneticisi arkadaşlarımızdan hayatta olanları hayırla yâd ederken, ahirete irtihal etmiş olanlara Cenabı Hak'tan rahmet diliyorum.

Başlarken

Necmeddin Bilal ERDOĞAN
Mütevelli Heyeti Başkanı

İÇİNDEKİLER

**İlim Yayma Vakfı
Adına İmtiyaz Sahibi**

N.Bilal ERDOĞAN

Yazı İşleri Müdürü

Adem YAVUZ

Yayın Yönetmeni

Bayram YALÇIN

Editör

Murat ÜLGEN

Yayın Kurulu

Murat YALÇINTAŞ
İsmail KÜÇÜK
Osman ACUN
Feyyaz KALKAN
Enes GÖK
Abdulkadir ÜNAL

Katkıda Bulunanlar

Abdullah PARLAK
Ahmet KILIÇASLAN
Bekir TURAN
Cafer DENİZ
Musa ZEYTİNCİ
Mustafa DOĞAN
Mustafa ÖZTÜRK
Zafer BİLGİ

İletişim

Nişancı Mah. Feshane
Cad. Kızılcasokak Sok.
No:1
Eyüpsultan - İstanbul

0212 511 22 90

www.iyv.org.tr

iyv@iyv.org.tr

Yapım

Yedifark Tanıtım
Organizasyon

Genel Koordinatör

Üsâme KAYA

Proje Yöneticisi

Ertan ŞENYUVA

**Görsel Yönetmen ve
Kapak İllüstrasyon**

Ayşe YÜKSEK

İletişim

Şenlikköy Mah. İmbat
Sok. No: 3/2
Florya - İSTANBUL
+90 212 575 77 77
info@yedifark.com

© Vefa Dergisi'nde yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkarmalar yapılabilir. Yayımlanan yazıların tüm sorumluluğu (fikir, sanat, imla, bilimsellik vd.) yazarlara aittir. Dergide yayımlanan yazıların tüm içeriği hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak belirtilerek alıntılanabilir.

BU GÜNÜN
TÜRKİYESİNİ İDARE
EDEN İNSANLAR,
DÜN YAPILAN
ÇALIŞMALARLA
YETİŞTİ

21

52

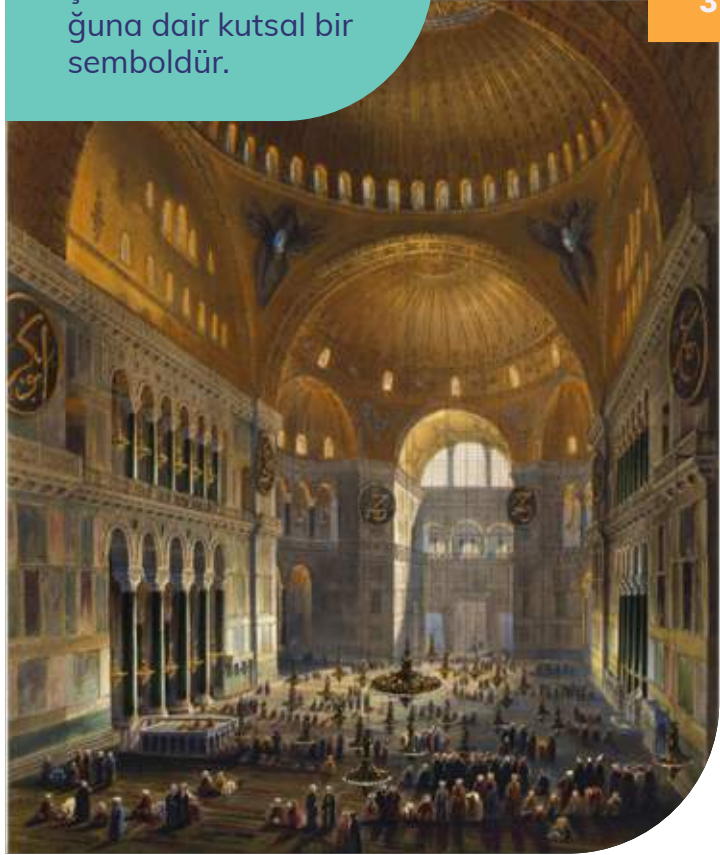
MEHMET AKİF;
ESERLERİNDE
TOPLUMSAL
YARALARA
GERÇEĞİN
DİLİYLE, AÇIKÇA
PARMAK
BASARKEN AYNI
ZAMANDA BU
YARALARIN
İLACINI DA
BULMAYA
ÇALIŞMIŞ;
MİLLETİMİZİN
DEVASINI İLİMDE,
İSLÂMİYETTE,
ÇALIŞMADA
BULMUŞTUR.

14

Ayasofya, Fatih Sultan Mehmed'in mirası ve gelecek nesillere maddi ve manevi varlığıyla bir bütün olarak teslim edilmesi gereken kutsal bir emanettir. Ayasofya İstanbul'un fethinin yaşayan en önemli hatırasıdır. Türklerin şehrin sahibi olduğuna dair kutsal bir semboldür.

30

17

Sultan Vahdeddin'in Ayasofya'da Okuttuđu Mevlid

Dursun Gürlek

Mabedler içinde kendisinden en fazla söz ettiren ve en büyük heyecanı uyandıran hangisidir diye yöneltilecek bir soruya hiç düşünmeden “Ayasofya!” diyebiliriz. Bu muhteşem mabed daha yapılıp yapılmaz ilk heyecanı yaşadı. Bânisi Jüstinyen, binayı gezip de ihtişamına hayran olunca kendini tutamayıp “Seni geçtim ey Süleyman!” diye yüksek sesle bağırdı. Tabii ki, kastettiği Süleyman Aley-hisselam ve onun Kudüs'teki mabedi idi.

Ayasofya, ikinci ve daha coşkulu heyecanı İstanbul'un fethiyle birlikte yaşadı. Bin yıldan fazla bir süre kilise olarak görev yapan bu tarihi mabed, Fatih Sultan Mehmed sayesinde cami olmanın mutluluğunu yaşadı. Diğer bir ifadeyle söylemek gerekirse 29 Mayıs 1453'te Müslüman oldu. Sonra gelen Osmanlı hükümdarları da Cuma selamlıklarını Fatih'in yadigarı olan Ayasofya'da, diğer adıyla “Cami-i Kebir”de yapmak suretiyle bu tarihi ibadethaneye en büyük mutluluğu tattırdılar.

Ayasofya, son büyük bir heyecanı da İzmir'in Yunanlılar tarafından işgal edildiği sırada yaşadı. İzmir, işgalden kurtulunca, Sultan Vahdeddin, şükranе olarak burada mevlid okutturdu. Bu muhteşem mevlid törenine, devrin İtalya büyükelçisi de katıldı ve intibalarını hatıratında yayımladı. “Kültür Dünyamızdan Manzaralar” kitabımda yer alan tarihi Ayasofya mevlidini – Ayasofya'nın gündemde olduğu bu günlerde – büyük bir ilgiyle okuyacağınızı tahmin ederek aşıya alıyorum.

İzmir'in işgali esnasında padişah son derece üzülüyor ve büyük bir endişeye kapılıyor. Saraya feryatnameler geliyor. İlk anda, bu harekete hangi devletin giriştiği bilinmiyor. Padişah, gece vakti kâtibini telefonla uyandırarak hemen haber almasını bildiriyor. İşgalin Yunan ordusu tarafından yapıldığı anlaşılıyor. Bunun üzerine padişah, yeni vekiller heyetinin de tayinini bildiren bir hattı hümayun yayınlıyor. Daha sonra genç kumandanların özellik-

le Mustafa Kemal Paşa'nın Anadolu'ya gönderilmesine önayak oluyor.

Felaket bulutlarını bir paratoner gibi üzerine çeken Sultan, İzmir'in Yunanlılardan temizlendiğini haber alınca hayatının en büyük mutluluğunu yaşıyor. Şükran vesilesi olmak üzere Ayasofya'da bir mevlid okutturuyor. Bu dini merasimi devrin İtalya büyükelçisi Pietro Quraoni yakından takip ediyor. Daha sonra “Croquis D'ambassade” adıyla yayınladığı hatıra kitabında da yer alıyor.

Yazar, bu hazin manzarayı göz yaşartıcı tablolar halinde şöyle dile getiriyor:

Türk ordusu, bir semti alevler içinde yanan İzmir'e girmişti. Yunanistan'la yapılan harp artık sona ermişti. Birden koca şehri, umumi bir hayret sardı.

Sultan'ın Ayasofya'da Türk kuvvetlerinin zaferini tes'id (kutlamak) için teberrüken mevlid okutacağı duyulmuştu.

Bu, cidden düşündürücü bir haberdir. Zira Ankara hükümeti Sultan hakkındaki fikrini ona karşı neler tasmin ettiğini artık gizlememekte idi. Ve Sultan kendisini de devirecek olan kuvveti zafere ulaştırdığından ötürü Cenab-ı Hakk'a hamd edilmesini istiyordu.

Tabii bu dini merasim, bu ibadet yalnız Müslümanlara mahsustu. Fakat Ayasofya'yı dolduracak mü'minlerin saflarına karışmak için öyle büyük bir arzu ve meraka kapılmışım ki, büyük camiye gitmekten kendimi alamadım.

O devirde İslam'ın ibadet şekillerini oldukça iyi kavramıştım, bilirdim. Dış görünüş bakımından bu ibadet hiç de güç yapılı bir şey değildi. Kolaylıkla taklit edebirdim. Önce başa giyilecek şeyi iyi seçmeliydim. Fes giymek tehlikeli olabilirdi. Biri Türkçe bir şey sorsa şivem bana ihanet ede-

“Binlerce kandilden ruha sükûn veren tatlı bir ışık dökülüyordu. Kur’an ayetlerinin beyaz harfleri boşluklarda yayılarak, daha da büyüyerek alacakaranlık içinde gözü alıyordu.”

bilirdi. Ama Rusya Müslümanlarının giydikleri ve renkli işlemelerle süslü takkelerden birini başıma geçirirsem tehlike azalabilirdi. Kafkaslarda vazife gördüğüm için ora Türklerinin şivelerini iyi biliyordum.

O yıllarda Rusya’da çarlığın devrilişinden sonra kurulmuş müstakil Türk devletlerini kızılar birer ikişer yok etmiş oldukları için, bütün o talihsiz memleketlerden İstanbul’a birçok insan göç etmiş bulunuyordu. Nitekim o gece Ayasofya’yı dolduranların arasında bunlardan birçoğunu gördüm.

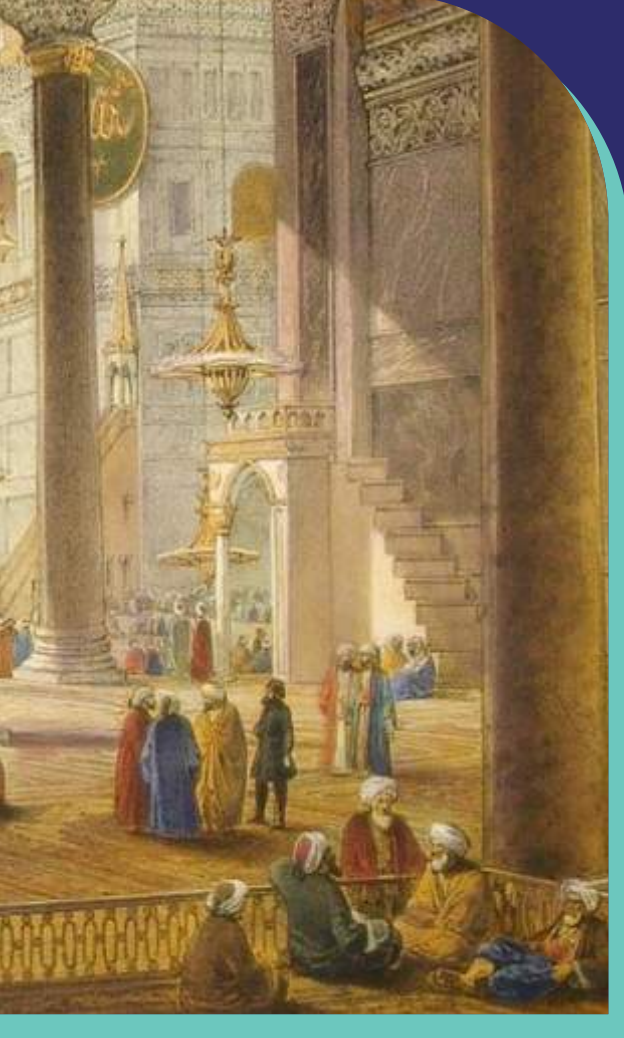
Büyük Camiye vardığım zaman hava kararmış, gece olmuştu. Ayasofya mü’minlerle dolup taşmaktaydı. Büyük

iç kapıdan girince hemen loş bir yer seçip, bir halının üzerine bağdaş kurdum.

Bence Ayasofya’nın içi, insan elinin meydana getirebildiği şeylerin en güzellerinden biridir. Yılların cila vurduğu o kibar renkli sütunların birbirini kovalayışı ve mermerlerin her birinin bir başka türlü göz alışı hiç unutulabilir mi?

O ana kadar Ayasofya gecelerini bilmiyordum. Büyük Camiyi geceleyin hiç ziyaret etmemiştim.

Binlerce kandilden ruha sükûn veren tatlı bir ışık dökülüyordu. Kur’an ayetlerinin beyaz harfleri boşluklarda yayılarak, daha da büyüyerek alacakaranlık içinde gözü

alıyordu. Şurada burada mozaiklerin altın parıltıları esrarengiz kıvılcımlar saçıyordu. O dev kubbe şimdi daha büyük ve azametli, adeta sonsuz bir hal alıyordu.

Tâ dipten, çok uzaktan âhenkli ve iyi duyulan sesler geliyordu. Mollalar, hafızlar sıra ile Kur'an okuyorlardı.

Mihrabın yanında, bu müminler kalabalığının önünde O, tek başına duruyordu. Başında gri bir kalpak vardı. İçine kırmızı çuha kaplanmış mavimtirak paltosunun yakaları cömertçe açılmıştı.

O, Majeste Altıncı Mehmed... Osmanlıların imparatoru, müminlerin emiri, zıllullahi fi'l arz, krallar kralı, sultanlar sultanı, âlemdeki Hüsrevlere taçlar dağıtan ve daha nice unvanların sahibi Sultan...

Cemaat halinde eda edilen bir İslami ibadet, yani namaz kadar ihtişamlı bir manzara olamaz. Bütün müminler hep beraber secdeye varıp alınlarını yere değıdirdikleri anda kumsala gelip parçalanan dalgaların gürültüsü gibi bir ses yükselir...

Bu gece loşluk ve dini olduğu kadar da vatanperverane olan heyecan, mevlidin ruhani ululuğunu bir kat daha arttırıyordu.

Ulemadan bir zat mihrapta birkaç basamak yükseldi. Ben uzaktan onun ancak ak sakalını ve kocaman beyaz sarığını görebiliyordum. Arapçanın bazan peltek, bazan sert sada verişini Türk dilinin kıvrak âhengi takip ediyordu.

Kulaklarım ara sıra bir kelimeyi fark edebiliyordu. Ama etrafımı saran halkın ne derece kendinden geçmiş ve alevlenmiş bir halde olduğunu hissediyordum. Ve hutbe bitir bitmez bu halktan korkunç bir haykırış yükseldi.

Kahrolsun gâvurlar!

Ve şu anda kendimi bilhassa yalnız ve daha da fazla gâvur bulan ben itiraf ederim, hiç utanmadan itiraf ederim ki, ben de tıpkı onlar gibi gırtlığım yırtıla yırtıla haykırdım:

Kahrolsun gâvurlar!

Namaz, mevlit, ayin ve dua bitince sert bir kumanda duyuldu. Birden bire beliren iki dizi jandarma halkı güçlkle ayırdı, dar bir yol açtı. Majeste Sultan Ayasofya'dan ayrılıyordu.

Yanımdan geçerken dikkat ettim:

Başını biraz sağına ermiş, gözlerini hafifçe yummuş, dua okur gibi bir hali vardı. Dirsekleri hâlâ bükülmüş, avuçları hâlâ kubbeye doğru açıktı.

Yüzü çok sararmıştı.

Üzgün, mahzun ve dalgındı.

İstanbul hâlâ işgal altındaydı...

Merhum Sabri Özpala: “İlim Yayma Cemiyeti’nin, İlim Yayma Vakfı’nın Çalışmalarında Hasbilik Vardı”

Sabri Özpala Kimdir?

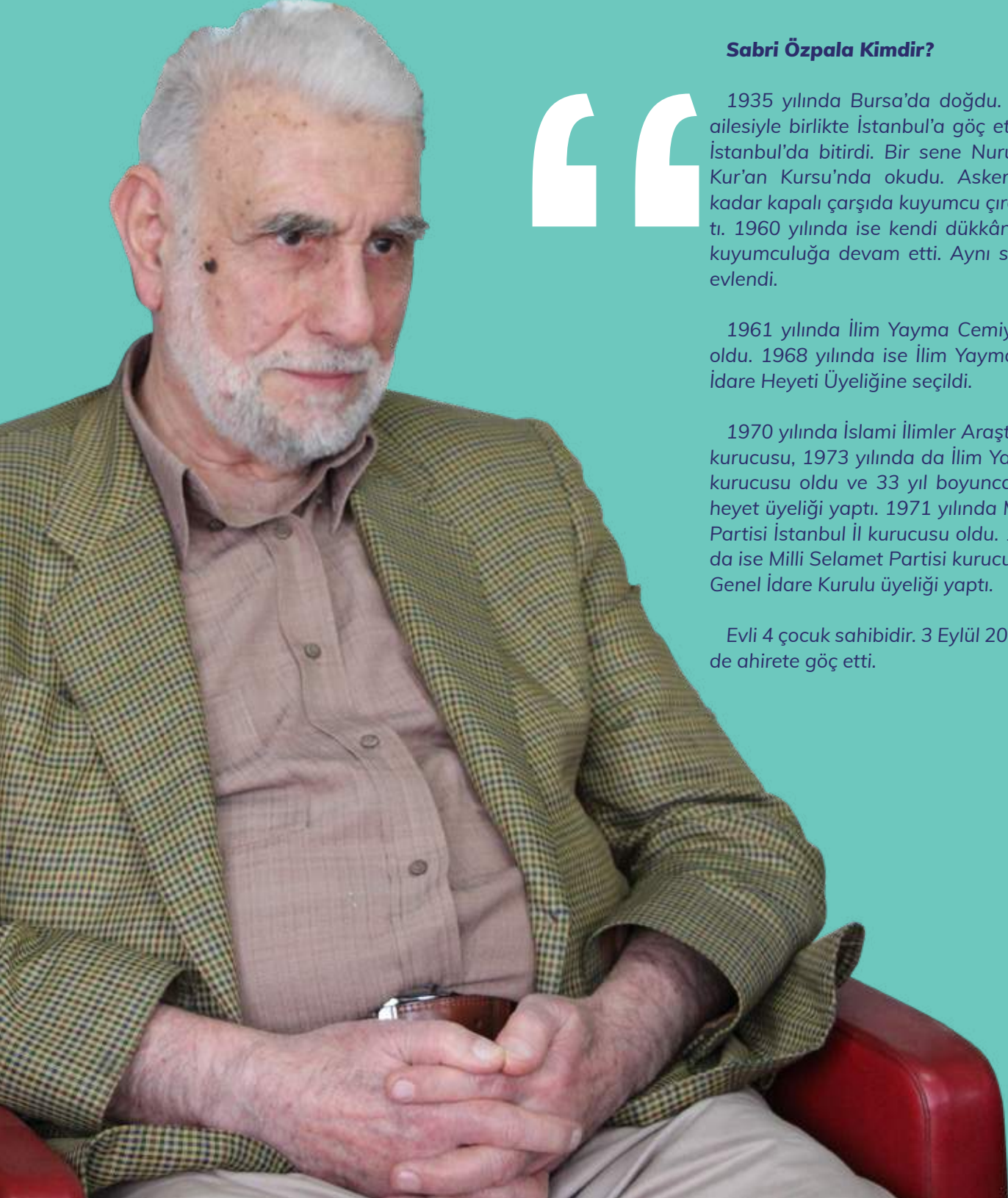

1935 yılında Bursa’da doğdu. Aynı sene ailesiyle birlikte İstanbul’a göç etti. İlkokulu İstanbul’da bitirdi. Bir sene Nuruosmaniye Kur’an Kursu’nda okudu. Askerlik çağına kadar kapalı çarşıda kuyumcu çıraklığı yaptı. 1960 yılında ise kendi dükkânını açarak kuyumculuğa devam etti. Aynı sene içinde evlendi.

1961 yılında İlim Yayma Cemiyeti’ne üye oldu. 1968 yılında ise İlim Yayma Cemiyeti İdare Heyeti Üyeliğine seçildi.

1970 yılında İslami İlimler Araştırma Vakfı kurucusu, 1973 yılında da İlim Yayma Vakfı kurucusu oldu ve 33 yıl boyunca mütevellî heyet üyeliği yaptı. 1971 yılında Milli Nizam Partisi İstanbul İl kurucusu oldu. 1973 yılında ise Milli Selamet Partisi kurucu üyeliği ve Genel İdare Kurulu üyeliği yaptı.

Evli 4 çocuk sahibidir. 3 Eylül 2020 tarihinde ahirete göç etti.

- Efendim önce sizi tanıyarak başlayalım. Sabri Özpala kimdir?

1935 Bursa doğumluyum ama abim diyor ki, İstanbul'a seni kucakta getirdik. Çemberlitaş'a yerleşmişiz. Çemberlitaş'ın karşısında, altında 4 tane dükkân olan bir binada muhallebici dükkânı vardı babamın. İstanbul'a böyle gelinmiş Bursa'dan. Bursa'ya da Yusufeli'nin Barhal Köyü'nden gelinmiş. Muhallebicilik aşağı yukarı Yusufelililerin tekelindedir. İlk mektebi İstanbul'da okudum, başka da okumadım zaten.

- 3. sınıfa kadar okuyorsunuz sonra babanız okuldan alıyor, bunun özel bir sebebi var mı?

Almak istedi babam. Çünkü o zaman eğitimde bir acayiplik vardı. Mesela bizim bir hanım hocamız, 'Allah tabiattır, cennet/cehennem bu dünyadadır, iyi yaşarsanız cennettesiniz, kötü yaşarsanız cehennemdesiniz' gibi şeyler söylüyordu. Babama bunu söyleyince babam fevkalade kızdı ve göndermedi. Matematik hocası Mehmet Ali Bey'in ricası ile 5. Sınıftan sonra babam bizi süsledi püsledi, Kur'an kursuna gönderdi. O zaman Kuran kursları da pek yok zaten. 1945'li yıllardı. Nuruosmaniye'de Hafız Hasan Akkuş'un Kuran kursu vardı. Orada bir sene kadar okudum. Daha sonra babam beni Kapalı Çarşı'da kuyumcunun yanına çirak olarak verdi. Ben Kapalı Çarşı'da yetiştim, esnaf olarak. Kapalı Çarşı'da bir dükkânda ortak olarak çalıştım sonra. Sene 1961 de yeni bir araba almıştım. Station wagon arabalardan. O zamanlar araba almak çok zordu. Kurban Bayramı'ydı. Fatih'teki İmam Hatip mektebine giderken birisiyle tanıştım, adını sordum. 'Avni İman' dedi. 'Ben de oraya gidiyorum' dedi. Onun da arabası var. Maksudumuz neydi, biliyor musunuz? Kurban derisi taşımak. İlim Yayma Cemiyeti'ne 1961 senesinde böyle vasil oldum. Kurban derisi taşımakla vasil oldum yani. O zamanlar kurban derisi toplamak çok mühimdi.

-Aynı zamanda kayınpederiniz İlim Yayma Cemiyeti âzâsıydı?

Tabi, benim kayınpederim Hüsnü Uğurlu İlim Yayma Cemiyeti âzâsı. Kuyumcuymdu o da. O vefat edince yerine beni ikame ettiler. İlim Yayma Cemiyeti'nde idare heyeti üyesi olarak 1973 senesine kadar bulundum. 1973 senesinden evvel, 1969'da rahmetli Necmettin Erbakan'ın siyasette bağımsız hareketi vardı. Orada bağımsız harekette de çalıştık. Hasbi çalışıyor herkes. Oradan da siyaset bulaştı bize. Milli Selamet Parti'sinde ondan evvel kurulan Milli Nizam Partisi İstanbul teşkilatında vazife verdiler. Siyasete giderken İlim Yayma Mütevelli Heyeti'nde şöyle bir konuşma yaptım. "Bizim cemiyetimiz şimdiye kadar siyasetten hep uzak kalmıştır. Bunun için de herkesin sevgisine mazhar olmuştur. Ben siyasete giriyorum, dolayısıyla aranızdan ayrılmak mecburiyetindeyim, beni affedin" dedim ve idare heyetinden ayrıldım. Sonra siyasi hayatımız başladı. 1971'te parti kapatıldı. 72'de yenisini kurduk, ben de kurucu oldum. Siyaset öyle devam etti 77'ye kadar.

-70'li yıllar sizin için çok hareketli olmuş, Milli Gazete'nin kuruluşu, Milli Nizam, Milli Selamet sonra İlim Yayma Vakfı...

Evet, evet... İlim Yayma Vakfı, 1973'te kuruldu. Kanun 1969 sonuydu, 70'te çıktı. Mesela İslami İlimler Araştırma Vakfı 70'de kuruldu. Kanun çıkar çıkmaz, hemen kuruldu. Milli Gazete'nin kuruluşunda da görev aldım.

-Cemiyetten vakfa geçişiniz neden oldu? Biraz bahsedermisiniz?

Allah rahmet etsin, Avukat Yusuf Türel'in çok emeği vardır bu hususta. O teşvik etmiştir buna. "Beyler, bir vakıf kuralım. Bu vakfı kurmazsak ben biliyorum 1950'li yıllarda 2,5 lira para cezasıyla falanca cemiyeti kapattılar, bizim başımıza da aynı gelmesin, bizde de bir miktar bir şeyler var, biraz bağışlarımız falan var, alırlar elimizden, hizmet veremeyiz" dedi. İmam Hatip var o zaman, İmam hatibi açmak, imam hatibi yaşatmak istiyoruz. İlim Yayma Cemiyeti'nin derdi buydu, başka bir şey yoktu. Gündem her zaman oydu. Her hafta, çarşamba günü, ikindiden sonra toplanır, gece yarlarına kadar da konuşurduk. İmam

hatip öğrencilerinin dertleri, sıkıntıları, ihtiyaçları vs. İstanbul imam hatip de hepsinin başıdır. Orada bin tane yatılı talebe vardı. Eksikleri vardı, mesela kaloriferi yok, hamamlar eksik falan. Fukaralık vardı o zaman. Her şey pat diye olmuyor. Vakfın geç kuruluşunun sebebi de işte bu, milleti ikna etmek ve cemiyetten karar aldirmaktı. Sonra kongresinde karar alındı. Peki, kimler kurucu olacak? Bir ölçü koyduk, kimi kurucu almamız diye. Dedik ki, üç hususiyeti olmalı kurucumuzun ya da üçünden biri olmalı. Zengin olmalı, bize başış yapmalı. İlim adamı olmalı, bizi hareketlendirmeli. Müsait adam olmalı, vakıfla alakadar olmalı. Çünkü vakıf bir işletme gibi, ayda bir toplanmak olmuyor. Her gün buradayız biz. Memur çalıştırmıyoruz ki, kendimiz alakadar oluyoruz. Mecburen böyle bir adam olmalı. Böyle tespit ettik. İlim Yayma Vakfı'nın kuruluşu o sebepten de geç oldu. Kurucuları kim olacak diye. Yahu dediler, Cemiyette 15 tane idari heyeti üyemiz var, onlar kurucudur yazın dediler, yazdık. Cemiyetin o andaki kurucuları. 15 tane müşavere heyeti var, o andaki çalışanları. 5 tane murakabe heyeti var, onları da yazın dediler, yazdık. Oldu 30-35. Eee şimdi, işte Ahmet de var, Mehmet de var, herkes bir şey söylüyor. Ben o zaman biraz evvel anlattığımı söyledim. 3 unsurdan biri olması lazım diye. Olmayanı almayalım. İstifade edeceklerimizi alalım dedim. Öyle de yaptık.

-98 asil üye, 3 tane de makam üyeliği var değil mi? Bu kimin fikriydi?

Cemiyetimiz daima tehlike altında kurulduğu dönemde, korkuyoruz tabii. Bu itibarla arkamızda bizi koruyacak birilerinin olması lazım diye valiyi koyuyorsun efendim belediye başkanını koyuyorsun vs.

-Korkuyorsunuz ama bir taraftan da vali olsun belediye başkanı olsun, hükümetin atadığı kişiler sonuçta.

Olsun, madem onlar işin içerisinde, orası mazbut bir yerdir deniliyor. Vali bile bizim kurucumuzdu yani. Tayyip Erdoğan belediye başkanı iken kongreye çağırıldık. Belediye başkan makamı itibarıyla, 'ben makam olarak gelmem, şahsen çağırırsanız gelirim' dedi. Kurucumuzdur şimdi kendisi de.

-Sabri Ülker Bey cemiyette var mıydı?

Vardı tabii. Mütevelli başkanı olarak çalıştı cemiyette. Muha-sebe yapardı. O zaman basitti iş. Laleli'de üç katlı bir binamız vardı. Orada toplanırdık. Kiraları topluyorduk. Çok geniş bir bursumuz yoktu. Ancak imam hatibin ihtiyaçlarını görmek için kullanıyorduk. Çok hasbî çalışmalar vardı o zaman. Yani düşünemiyor musunuz? Bizim İlim Yayma'nın idari heyeti arasında Sabri Ülker var, boyacı Şadoğlu var, öteki boyacı Çavuşoğlu var. Mehmet Üretmen var. Bunlar o zaman bizim camiamızın önde gelen varlıklı insanlarıydı. Yusuf Türel çok çalışırdı, Asım Taşer, İsmail Niyazi Kurtulmuş. Bir toplantıda ne yapmamız lazım dedik. Gruplar kurduk, Kapalı Çarşı'da ben zekât toplama-yı üstlendim. İsmail Bey, Çarşamba-Perşembe pazarına gider, elinde makbuz. Yusuf Türel'in teklifiyle cuma günleri namazdan sonra kapıda para toplardık makbuzla. Mehmet Üretmen Yeni Cami'nin kapısına dikilirdi Yusuf Türel ile beraber. Para istiyor bağırıp çağırarak.

-O zaman izin almak gerekmiyor muydu Diyanet'ten falan?

Makbuzumuz var elimizde. Makbuzu vakıflardan alıyoruz tabii. Böyleydi yani. Para dediğin, 25 kuruş, 50 kuruştu. Böyle toplanıyordu.

-1973-74'te Vefa'daki yurt aktif miydi?

Aktifti. 1972 yılında kuruldu. Oraya imam hatibin ilk yurdu derler. Nuri Paşa Konağı, eski, ahşap bir binaydı. Yıkılmış, etmiş, cemiyete başış olarak gelmiş. Orayı bir ara Kadir Mısıroğlu yurt olarak işletmiş.

-73'te Sabri Bey mütevelli heyet başkanı olarak görev yapıyor, sonra Eymen Topbaş Bey geliyor. İlk etapta imam hatip öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere büyük çaba sarf ediliyor. Sonra lisans yurdu kuruluyor, onların ihtiyacının karşılanması gündem oluyor ve sonra yüksek lisans-doktora misafirhanesi faaliyete geçiriliyor. Misafirhanenin yapım aşamasında, inşaatında bizzat bulunuyorsunuz değil mi?

Temelini biz attık. Ama yukarıya çıkmam nasip olmadı, çünkü bacağım kırılmıştı.

-Evet, Sabahattin Bey ile yaptığımız röportajda bahsetmiş-

ti, Ahmet Yıldız ya da Sabri Bey'in bacağı kırılmıştı diye.

Ahmet Yıldız mübarek bir adamdır. Hem gayretli hem seha-
vet sahibidir, hem de vakıfla meşgul olur, düşünür, gelir fikrini
söyler. Yani enteresandı. Cemiyetten ayrılamıyorum şimdi, bili-
yor musunuz? Çarşamba günleri toplanırdık. Muammer Topbaş
mesela, idari heyetimizdeydi. Elinde bir çiklet, peynir, ekmelekle
gelirdi, oturur onları yerdik. Güzel günlerdi.

Bizim şubelerimiz vardı, İlim Yayma Cemiyeti'nin şubeleri.
Çok değil ama vardı yine. Oralardan muazzam mektuplar gelir,
teklifler gelir. 'İmam hatip mektebinin temellerini attık, çatısını
yaptırdık, işte şurası böyle, şu eksiklerimiz var, bize yardımcı olun'
falan. Her hafta aşağı yukarı 2-3 tane teklif gelir. İstanbul içinde
de şubelerimiz vardı. Zeytinburnu, Gaziosmanpaşa vs. Onlar da
yardım istiyorlardı. Çünkü zenginler bizim merkezdeydi, verse
verse bunlar verir diye herhalde, gelirler bize teklifte bulunur-
lar. Allah rahmet eylesin, Muammer Topbaş, 'hadi bakalım eller
cebe', derdi. Herkes bir şey versin şuraya denirdi. Hesap edilirdi.
Ne kadar talep var, şuna şu kadar, şuna bu kadar diye hesap
yapılırdı. 10 bin lira toplayacağız diyelim. Herkes kendine göre
bağış yapardı. Ne oldu mesela 6 bin lira mı oldu, '4'ü de bana
yazın' derdi Muammer Bey. Her hafta olurdu bu mutlaka. İdari
heyeti hem çalışır hem de para verirdi.

Mesela Evyap vardı. Biz yurtların ihtiyaçlarını EYAP'tan
alırdık. Hatta ben arabamla fabrikasına gider, arabayı doldu-
rurdum yurtlara götürmek için. Bağışları yani onları, para da
verirdi. Böyle insanlar vardı.

-Vakıftaki göreviniz daha çok mali işlerle alakalı sanırım. İslami İlimler Araştırma Vakfı'nda muhasep olarak görev yapıyorsunuz. İlim Yayma Vakfı'nda da mali işlerden sorumluydunuz.

Vakıfta, Laleli'deki merkezdeyken mali işleri, yani benim bu-
rada yaptığım işi, Sabri Ülker yapardı. O zaman bizim doğru
düzgün bir muhasebecimiz yoktu. Bahariye'nin muhasebecisi
gelirdi toplantıya, Topbaş getirirdi. Ne kadar faturamız varsa
köşede yazar, çizerdi.

Cemiyet'in en büyük bütçesi 500 bin liraydı. Çetin Altan ga-
zetede yazmıştı. Ooo! İslami cemiyetin bütçesi 500 bin lira falan
diye. Demek ki bu para da büyük paraymış o zamanlar. 500
bin lira bütçesi olan bir cemiyet, buna dikkat edin gibilerinden
gönderme yapıyordu.

Sabri Ülker Bey vakıfta muhasebedeydi işte. Masraflar ne
olmuş, kâğıtlar gelir, faturalar gelir. Oldu mu olmadı mı diye
bakardı. Bir kanun çıktı. Dediler ki, milletvekilleri gibi mütevellî
üyeleri de servet beyanı verecekler. Her 5 senede bir. Hala ge-
çerlidir bu kanun. Böyle olunca o gece, bizim mütevellî heyetin-
den 4-5 kişi istifa etti. Başta Sabri Ülker istifa etti. Düşünsenize,
Sabri Ülker servetini yazacak... Herkes kaçtı, serveti olmayanlar
olarak biz kaldık.

-Laleli'den Vefa'ya taşınıyor vakıf. Vakfın ilk yeri Laleli, ikinci yeri Vefa değil mi? Arada başka bir yer oldu mu?

Yok, ilk Mercan'daki yerdeydik, bakırcıların üstünde. Sonra
Laleli'ye geçtik. İbnü'l Emin Vakfı, Cemiyet ve İlim Yayma Vak-
fı aynı yerdeydi. Orada birlikte çalıştık. Kenarda iki tane odası
vardı, idare heyeti orada çalışıyordu.

Bakırcılar'ın üstünde çalışıyoruz. Zeki Bayramoğlu vardı,

muhasebeci. Eymen Topbaş başkandı. Zeki bir dosya getirdi.
Eymen Bey aldı, bu sefer bir dosya daha getirdi. Eymen Bey
dedi ki, ben bu Zeki'yi buradan alacağım, burada ziyan oluyor.
Mükemmel dosya yapıp getiriyor anında dedi.

-92'de vakıf merkezi Vefa'ya geliyor, yurdun yanına yüksek lisans-doktora yurdu açılıyor. O zaman bizim öğrenciler çok şaşırıyor ve hala hayırla yâd ediyorlar. Bu karar nasıl çıktı? O yıllarda çok mühim bir karar çünkü. Biraz bahseder misiniz?

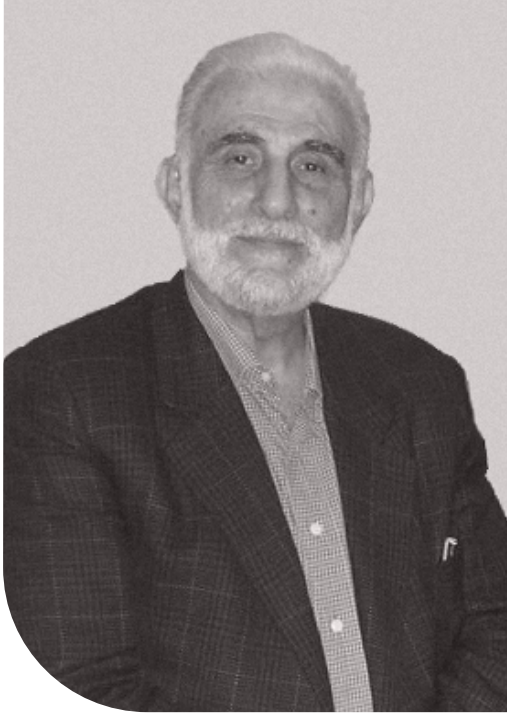
İlim Yayma Cemiyeti zamanında doktoraları biz pek bilmi-
yorduk. Hatta ben teklif ettim. Dedim ki, üniversitelere asistan
sokmamız lazım, asistan bile sokulamıyordu o zamanlarda.
Üniversitede Fetöçüler köşeleri tutmuşlar, istediklerini alıyor-
lar. Bizim adamlarımız nerde dedim, olsun istedik. Salih hoca
(Salih Tuğ) ile vakıfta konuşurken şikâyetleri falan dinliyorduk.
Bunun üzerine bir doktora bursu versek dedik, nerden veririz
nasıl yaparız diye konuştuk. Çünkü doktora bursu 100-150 lira
değil ki. Para bulamayız dedik sonra öyle kaldı o konu. İlerle-
yen zamanlarda üniversitelere daha çok ehemmiyet verilmeye
başlandı. Doktora bursu tahsis edildi. Zaten cemiyete de 'talebe
burslarını biz verelim imam hatiplerle siz ilgilenin' dendi. İmam
hatiplere cemiyet baktı. Yüksek lisans, doktora vakıf baktı ve
talebe burslarıyla ilgilendi.

**-Peki, Sabri Bey, Yusuf Türel cemiyetin mallarına el konma-
sın diye vakıf kurma kararı alınıyor 69'da ama 73'te kurulu-
yor. 71 muhtırasının, 80 ihtilalinin cemiyete yansması nasıl
oldu?**

Oldu oldu, olmaz olur mu? Kayyum koydular, emekli bir albay
mıydı neydi, tam bilemiyorum. 5 sene öyle idare edildi kayyum-
la. Bir arıza çıkmadı, hizmetler devam etti. Adam iyi bir biriydi.
Görüyordu hizmetleri, raporunu ona göre veriyordu. Bizim ce-
miyetin o zamanki başkanı da Hasan Sağlam Paşa idi. O hatta
millî birlikçilere, kayyum koydunuz siz ama ben de bu cemiyette
çalışıyorum, kötü bir şey yapıyorsam söyleyin ben de ayrılayım
demiş. Mahsustan söylüyor. Siyaset yapıyor.

**-Eymen Bey ile Asım amcanın dönemlerinde siz aktif miydi-
niz? Vakfa gidip geliyor muydunuz yoksa cemiyette miydiniz
daha çok?**

Cemiyette çalışıyoruz, aktifiz gayet. Ömer Derin vardı, Allah rahmet eylesin. Gaziosmanpaşa'da imam hatip mektebinin şubesi var. Rahmetli Fahri Kığılı'nın başışu cami var, bir de kocaman yurt var. Biz orayı mektep yapmışız. Orada taşımali eğitim yapıyoruz. Hocaları minibüsle getiriyoruz, götürüyoruz. Sene 1969. Bir talep gönderelim Demirel'e dediler. Osman Çataklı, Demirel'in mektep arkadaşıdır. Biz kadro istiyoruz diye gidip söyleyelim dediler. Her vilayette bir imam hatip okulu olur başka olmaz kanunu vardı. Burası İstanbul, bir imam hatip daha açalım kadro verin diyelim diyoruz. 15-20 hoca verecekler, orası mektep olacak. Pekâlâ dedik, talepname hazırlandı, bunlar Ankara'ya gittiler. Demirel bunları karşılamış. Oo! hocalarım gelmiş, buyursunlar falan demiş. Söylemişler, 'iş mi bu, hemen hallederiz' demiş. Geldiler, tamam dedik. Mektep açılacak. Kadro nerde? Kadro yok. Kadro vermediler, açamadık. Ömer Derin kızdı, masaya yumruğunu vurdu paat diye. 'Tabii vermezler' dedi. 'Nerede oturuyorsunuz' diye sordu teker teker herkese. 'Niye soruyorsun' dedik. 'Yarın gideceksiniz Adalet Partisi'ne, üye olacaksınız. Bunlar kongre yaparlar, delege seçerler. Delege seçileceksiniz, Ankara'ya gideceksiniz, orada iyi adamları seçeceksiniz. Onlar da bizim istediğimizi yapacaklar. Türkiye'nin en büyük cemiyetidir İlim Yayma Cemiyeti. İdarecileri de en iyi insanlar.'

-İlim Yayma Vakfı için 90'lı yıllar hareketli geçiyor. Kemal Unakıtan Bey mütevelli heyet başkanlığı yapıyor.

Asım abiden sonra o. Asım abi, Laleli'de devam etti, buraya geldik burada devam etti. Asım abi daha Laleli'deyken Altunizade'deki üniversite binası ile ilgili çalışmalar yapıyordu. Köprü yolu geçti-

ği için 30 dönümlük yerden 11 dönüm kaldı cemiyete. Bağıştı orası. Süleyman Süleymanlı vardı. Ama istinlak yok, tarla gibi duruyor orası. Hatta ufak bir manav dükkânı gibi bir şey vardı. Sığınmış adam oraya gecekondunu niyetine. Ama Asım abiden evvel Eymen Bey başkandı. Burayı parselleyelim dedi. 1000'er metrelik 11 tane parsel yaptık. Ev yaparız ya da böyle satılır dedik. Duruyordu öyle. Derken müteahhitler geldi, kapıyı çaldı. Biz burayı hallederiz dediler. İmar yok dedik. Hallederiz dediler. Asım abi on para vermem dedi. Yok, para istemiyoruz, hallederiz dediler. Gittiler, uğraştılar, ettiler. Tekrar tevhit edildi parseller. Ve oraya inşaat ruhsatı alındı. İki ortak girdi. Bir tanesi de bizim hocalardan birisiydi. Meşhur vaizlerden biriydi, İhsan Toksan. Yanına bir ortak da buldu. O iki ortak buraya girdi. Bir de ihale açtılar. %57/43 şu anda da öyle biliyorsunuz. En ön taraf bizim, çok güzel. Topbaşlar da girdiler, onların da inşaat şirketleri vardı ama sonradan çekildiler. Bunlar sonradan bir müteahhit buldular, Çok memnun kaldık. Adam sonuna kadar en güzel malzemelerle binayı yaptı, zamanında teslim etti. Biz ön tarafını kiraya verelim diye bakıyoruz. Kime verelim? Talipler var. İhlas ve Bankasya talip oldu. Sabahattin Kırkan Bey meşgul oluyor bunlarla. Derken Bankasya ile bir fiyata anlaştık. Bizde öyle bir para hiç yoktu şimdiye kadar

-Peki, Kemal Unakıtan Bey vakfa nasıl girdi? Vakfa ya da cemiyete önceden üyeliği var mıydı?

Evet, cemiyete üyeliği vardı. Vefat edenin yerine birini alıyoruz ya, kimler ne zaman, nasıl girdi hatırlamıyorum. O zamanlar Topbaşlarla çalışıyorlardı. Onlar tavsiye etmişti, gelmişlerdi öyle.

Mütevelli heyeti seçiliyor, başkan da onların içinden seçiliyor. Toplandı. Normalde Asım abi köşede oturur, ona buyur abi deriz, geçer başkanlığa oturur. Denmedi. Kemal Unakıtan'ı teklif ediyorum dedi birisi. O da hay hay dedi, geçti oturdu. Asım abi orada kaldı. Öyle seçildi yani. Aleni oylama yapıldı, sen ol diyorsun, gayet samimi.

-Zaten Kemal Unakıtan Bey ile farklı bir boyuta geçiliyor. İrfan Koleji, Erdem A.Ş. kuruluyor, üniversite kuruluyor. Böyle çalışmalar var.

Vakfı yürütecek adam lazım tabii. Daha profesyonel çalışmak lazımdı. Asım abi sessiz kaldı. Kemal başkan

oldu. Sonra bir meselede de muhalefet şerhi yazacağım demişti, ne içindi bilemiyorum. Benim de muhalefet ettiğim bir şey olmuştu. Kemal geldi, bir araba alacağız dedi. Vakfın arabası yoktu. Şoför de alacağım, yeni bir müdür de alacağım dedi. Ne lüzumu var falan dedik. Fakat sonradan iş değişti tabii. Kemal Bey geldi, hakikaten bir bürokrat gibi. Biz fazla masraf olmasın diye uğraşırken o ona bakmadı ama nihayetinde güzel bir kalkınma yapmış oldu. Fakat ona müessir olan da Altunizade'deki binadır. Bizim vakfımızın gelirinin % 90'ı oradan gelir. Burada bir şey yok, 40-50 parça bir şey. En büyük yerimiz, Fatih'teki benzinlikti. Oranın yarısı bizimdi. Orayı satışa çıkardılar. Türkiye Petrolleri'nde Korkut Özal vardı. Siz orayı alın dedi, aldık ve tamamı bizim oldu. Kiraya vermiş olduk. Şimdi paramız oldu ya, ne yapalım diye düşünüyoruz sürekli. Yurt yapalım dedik. Hemen başladık, Edirne'de bir bina vardı orayı yurt haline getirdik. Cemiyete sen burayı işlet dedik. Sonra Kırıkkale'de üniversite var yurt yok dediler, gittik. Kazım Savaş ile beraber kaç defa gittik. Hasan Sağlık Paşa'nın ismini verdiğimiz yurdu yaptık. Sonra Sivas yurt istedi. Oraya da yaptık. Erzurum'a yaptık. Van'da kocaman bir bina vardı orayı yaptık. Nerede talep varsa orayı yaptık. Hem para var, hem işleticisi var. Parayı veriyoruz, ağılık yapıyoruz tam.

-O dönemde yurt dışına da çok öğrenci gönderiliyor, burslar veriliyor.

Evet, doktora burslarına falan da başlamıştık. Para olunca veriyorduk haliyle. İşte Asım abiden sonra Kemal Bey gelince, faaliyetler devam etti yoğun olarak. Arabamız var, şoförümüz var, yeni müdür geldi.

-Erdem A.Ş ve üniversite de o zaman kuruluyor. Biraz bahseder misiniz?

Asım abi zamanında üniversite fikri zaten ortadaydı. Nasıl yaparız, nerede yaparız diye konuşuyoruz. Bakırcılar'da binamız var, orayı merkez binası yaparız diyoruz. Neyse YÖK'e bir müracaat yapıldı. Kefil lazım dediler. Kurulu bir devlet üniversitesinin size hâmi olması gerekir dediler. Doğru, vakıflarda öyledir. O zaman Orhan Oğuz muydu neydi, bir üniversitenin rektörüyle görüştük. Kimse bize kefil olmadı. Akim kaldı. İyi ki kalmış çünkü derme çatma bir üniversite olacaktı olsaydı. Ondan sonra önü açıldı Allah'a şükür. Hiç ümit etmediğimiz bir yer verdi bize Tayyip Bey, 600 dönümlük bir yer. Bulunmaz bir nimet oldu.

-Temeldeki samimiyetin bereketi olsa gerek.

Evet, çok hasbilik vardı. Allah razı olsun cümlesinden.

-Mezun olan öğrencilerimizle zaman içinde ülkenin yönetiminde olsun veya diğer bürokratik görevlerde olsun, gezdiğiniz şehirlerde ya da herhangi bir yerde karşılaşmanız sizde nasıl bir duygu uyandırıyor? Neler hissediyorsunuz?

Hükümet kurulduğu zaman Ankara'ya gittik, bakanları ziyaret ettik falan. Unakıtan'ı da ziyaret edelim dedik hatta. O zaman bir kanun varmış. Devletten para alırlarmış vakıflar için. Biz de gidelim Unakıtan'dan isteyelim dedik. Orada sıra beklerken sekterin yanında genç bir adam vardı. Sekreter 'kim diyelim' diyor. İlim Yayma'dan Sabri Özpala, falanca filanca dedik. O genç İlim Yayma mı dedi. Evet dedik. Ben de İlim Yayma yurdunda kaldım dedi. Doktormuş Hacettepe'de. O da tebriğe gelmiş. Böyle bir tesadüf olmuştu. Güzel oluyor tabi. Sonra bize sıra geldi. İçeri girdik. Unakıtan bizi görür görmez 'para yok' dedi. Selam vermeden daha, 'para yok' dedi. 'Yahu' diyecek olduk. 'Kaldırdım hepsini' dedi.

-Misafirhanenin yapılışına değinebilir misiniz?

İyi bir kalfa çalışıyordu orada. Kazıldı, 6 metre aşağıya indik. Merdiven kırık mıymış neymiş, çivisi paçama takıldı. Aşağıdaki tahtaların üzerine düştüm. Kalfa hemen koştu. Ayağa kaldırdı beni önce, sonra hemen bir sedye yaptı yukarı çıkardı beni. Kardeşim vardı. Arabanın anahtarını al dedim. Arkada da çanta var, içinde vakfın parası var falan. Arabayı muhafaza et dedim. Asım abi haber almış, beni hemen Vatan'daki hastaneye götürdü, orada çalışıyordu. Hemen oraya yatırdılar beni. Baktılar, ettiler, kırılmış. Oğlu Ömer vardı, ertesi gün ameliyat ettiler. Şuradan şuraya (bacağını gösteriyor) 11 tane vida ile demir koydular. Kalçadan itibaren kırılmış. Yaptılar, çıktık hamdolsun.

-Geçmiş olsun Sabri Bey. Peki, o binanın yapım sürecinde belediyelerle veya başkalarıyla zorluk yaşadınız mı?

Yok, o anlamda zorluk olacak bir şey yoktu ama şöyle bir zorluk yaşadık. Birinin yeri vardı küçük. Onunla anlaşamadık. Adam kızıyor, bağıyor. Sonra bir parayla onu razı ettik.

-Vakfın sadece Vefa'da bir yeri ve yurdu var. Yanında, karşısında bir yer daha hiç düşünüldü mü?

Yanındaki Mersin apartmanını satılığa çıkardılar. İki kardeş. Alalım dedik ama öyle bir fiyat istediler ki. Atıyorum etse etse 3 milyon edecek yere 6 milyon istiyor. Kaldı öyle o yüzden. Sonra başkası almadı ama biz aldık orayı daire daire. Paramız da vardı.

-Siz lisans yurdunun yapımında bulunmadınız mı o zaman?

Cemiyet üyesi olarak meşgul oluyorduk ama fiili olarak bulunmadık. Buradaki gibi aktif değildik yani misafirhanede aktif. Bizim buradaki işimiz elemanlarla yürüyecek iş değil. Bilfiil kurucuların alakadar olması lazım geliyordu o zaman. Mesela bir ilahiyat fakültesinin dekanıyla görüşmemiz lazım. Mecburen üç kurucu gittik görüştük. Hoşbeş ettik, işi hallettik. Bunu eleman yapamaz. Ama cemiyette iş yürüyebilir yine sıkıntı olmaz.

Bir de VEFADER çok mükemmel bir çalışma oldu. O dernek yürüsün. Devam etmeli muhakkak. Bizim en sağlam elemanlarımız orada. Hepsi İlim Yayma yurdundan mezun. Çok güzel. Bir de biz bir yere bağlı değiliz, her yere bağlıyız. Bizim muvaffakiyetimiz biraz da buradan geliyor. Hassasiyetle üzerinde durduk ve koruduk bunu. Burada siyasete ya da başka bir şeye girişmek isteyen olursa vakıftan ayrılması lazımdır. İsmail Kahraman Bey milletvekilliğine seçildi, ertesi gün geldi vakıftan istifa etti mesela. Bu çok iyi bir şeydir. Umumi burası diyor insanlar, daha iyi oluyor.

Teşekkür ederiz Sabri Bey.

Fethin Sembolü ve TÜRK MİLLÎ ŞUURUNUN YAPITAŞLARINDAN BİRİ OLARAK AYASOFYA

İstanbul'un Fatih Sultan Mehmed tarafından fethi Türk tarihinde bir dönüm noktası olmuştur.

İstanbul'un fethi Türkler açısından topraklarına katılan herhangi bir şehir ve yeni bir toprak parçası olarak algılanmaz. Türkler 751 yılındaki Talas Savaşı sonrasında aşama aşama İslam medeniyeti dairesine girdikleri tarihten itibaren İslam dünyasının başat gücü olmuştur.

Talas zaferi sonrasında Türkler İslam milletleriyle birlikte tarih sahnesindeki yürüyüşlerini devam ettirdiler. Abbasi Hilafeti'nde gulam ve memlûk sistemi sayesinde askerî ve idarî pozisyonlarda en fazla tercih edilen millet oldular. Abbasilerin Şam merkezli Emevî hanedanlığını yıkıp Bağdat'ta kurdukları Hilafet Devleti'nde önemli roller alan Türkler özellikle miladî IX. asrın başlarından itibaren askerî alanda güç merkezi oldular.

Türkler fetihlerde öncü kuvvet olduğu gibi İslam Devleti'nin karşılaştığı tehditleri de ortadan kaldıran yegâne askeri güç haline geldi. Bu bağlamda, Selçuklu sultanı Tuğrul Bey 1062'de halifelik üzerinde sulta kuran Buveyhîleri kesin olarak ortadan kaldırdı.

Hülâgu komutasındaki Moğollar 1258'de Bağdat'ı yıkıp Abbasileri dağıttığında İslam medeniyeti en kara günlerinden birini yaşarken Türkler yeniden bir kurtuluş ve kuruluş ümidi oldu. Filistin Nablus yakınlarında yer alan Aynicâlût meydanındaki savaşta Sultan Kutuz ve Baybars'ın komuta ettiği Türklerden müteşekkil Memlûk ordusu Moğollar'a karşı kesin bir zafer kazandı. Bu zafer İslam

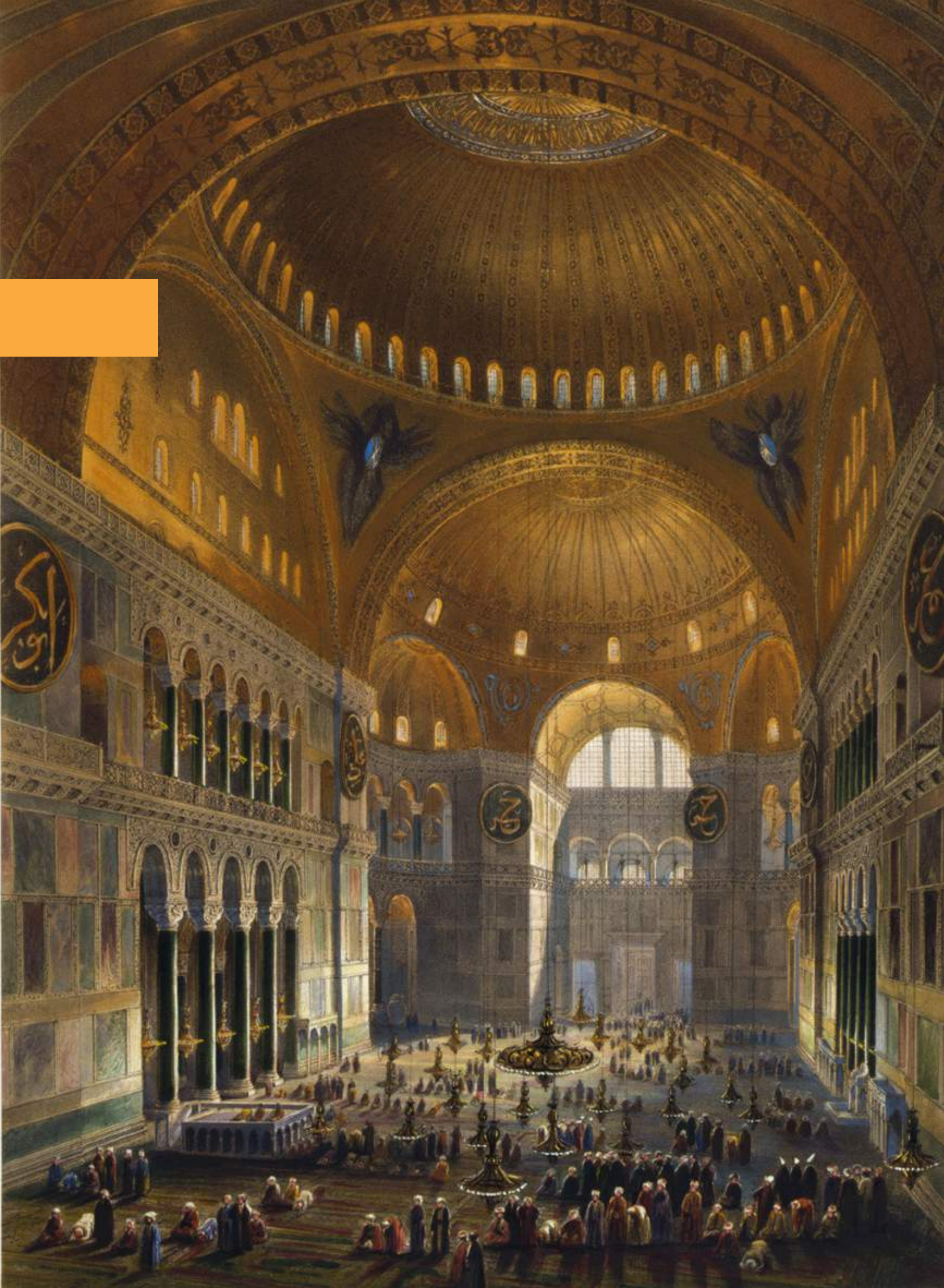
medeniyetinin bir varlık ve yokluk savaşından sonra kazanıldı. Savaşı kazanan taraf Moğol ordusu olsaydı İslam yeryüzünden silinebilirdi. Moğollar Müslümanların elindeki son kale olan Mısır'ı ve ardından Kuzey Afrika, İber yarımadası ve Batı Avrupa'yı işgal edebilirlerdi. Bu zafer sayesinde İslam dünyası hatta Batı Avrupa büyük bir tehditten kurtulmuştur.

Öte yandan, 1071 Malazgirt Zaferi'nin ardından Anadolu coğrafyasını Türk ve İslam medeniyetinin önemli bir merkezi ve ele geçirilemez bir kalesi haline getiren Oğuz Türkleridir. Bu bağlamda, 1299'da Osmanlı Devleti'nin kurularak Anadolu ve Balkanlar'da hâkimiyet kurmasıyla İslam'ın Avrupa'ya yayılması başladı.

1453'de Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethini bir insanlık ve medeniyet hamlesi olarak değerlendirmek gerekir. Bu olay tarihte çok sayıda örneği olan bir şehrin alınması şeklinde açıklanacak sıradan fetihlerden biri değildir. Türkler ve İslam medeniyeti açısından tarihi bir dönüm noktasıdır. İstanbul'un fethiyle Türkler, dünyanın o devirdeki süper gücü olarak algılanmıştır.

Osmanlı Devleti ise İstanbul'u merkez edip nerek yayıldığı üç kıtadaki topraklarında adil yönetimiyle süper güç olmanın örnek uygulamasını yapmıştır. İşte bu noktada Ayasofya İstanbul'un fethi ve Osmanlı Devleti'nin süper güç olmasının sembolü olarak görülmüştür.

Hz. Peygamberin fethini müjdelediği şehir ve onun abidevî eseri Ayasofya Camii'nin

varlığı Türklerin zaferinin dünyaya ilanıdır. Ayasofya, İstanbul'un fethinden itibaren Türk ve İslam dünyası ile bütünleşen bir mabet olmuştur. Ayasofya İstanbul'un sembolüdür. İstanbul'a hükümlen olmanın sembolüdür.

İstanbul'un fethinden yaklaşık 63 yıl sonra 1516 Mercidabık ve 1517 Ridaniye savaşları sonunda İslam dünyasının liderliğini kesin bir şekilde Osmanlı Devleti ve Türkler üstlendi. Osmanlı Devleti, Medine ve Mekke'yi tehdit eden Portekizliler ve Kuzey Afrika'yı istilaya kalkışan İspanyollara karşı tarihi bir mücadele vererek onları geri püskürttü. Böylece, bölgenin ve İslam toplumlarının güvenliğini sağlama sorumluluğunu üstlenen Türkler aynı zamanda, İslam'ın Avrupa'ya yayılmasının öncülüğünü de yaptı.

Ayasofya bugün itibarıyla 481 yıl cami, 86 yıl müze oldu. Osmanlıdan günümüze 567 yıldır Türk egemenliğinin sembolü olarak yaşıyor. 1483 yıldır ayakta kalan dünya mimarlık tarihinin en önemli eserlerinden biri olan Ayasofya, Osmanlı ve Türklerle bütünleşmiş bir yapı olma özelliğini koruyor. 1453'ten bugüne kadar gerek İstanbul'da gerekse Osmanlı Devleti'nin sınırlarının uzandığı Afrika, Asya ve Avrupa topraklarında ihtişam ve estetik değer bakımından çok sayıda muhteşem mimari eserler yapılmış olsa da Ayasofya'ya atfedilen önem ve değer bambaşkadır. Mimar Sinan'ın asıl formunu verdiği ama Ayasofya'dan etkilendiği açık olan kubbe tarzı bir klasik haline gelmiştir. Osmanlı'dan bugüne cami mimari algısının merkezindedir. Ayasofya maddi unsurlarıyla, mimari özellikleriyle ve fetih kaynaklanan manevi yönüyle Osmanlı ve Türk Milleti ile ayrılmaz bir bütünlük oluşturmuştur. Türk millî şuurunun unsurlarından biri haline gelmiştir.

Ayasofya Türkler için İstanbul'un ve fethin sembolü olan bir eserdir. Türklerin egemenlik anlayışının tezahürü olarak hep ibadet edilebilen bir mekan olarak varlığını sürdürmesi gerektiğine inanılan bir ulu mabettir. Türklerin en önemli karakteri bağımsızlıktır. Bu egemenlik ve bağımsızlık ruhu en zor şartlarda bile ortaya konulmuştur.

Bu egemenlik ve bağımsızlık ruhu ile Kurtuluş Savaşı yapılmış ve Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur. Türk tarihinde birçok olayda görüldüğü gibi Türk milleti ve onu temsil eden makamlar sınırları dâhilinde hür ve egemen bir şekilde yaşamaya önem vermiştir.

10 Temmuz 2020'de Danıştay 10. Dairesi, 1934 yılında Ayasofya'yı müzeye dönüştüren kararnameyi iptal etti. Türk Milleti adına karar veren Türk Mahkemesi, Danıştay 10. Dairesi'nden çıkan bu karar sonrasında Ayasofya'nın ibadete açılması ulusal ve uluslararası hukuka uygundur. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın imzaladığı kararnameyle Ayasofya'nın Fatih Sultan Mehmed Vakfı amacıyla hizmet vermesi için Diyanet İşleri Başkanlığı'na devredilmesi "Egemenlik Milletindir" ilkesinin gereğidir. Ayasofya'da ibadet yapılmasını başka şekillerde yorumlamanın anlamı yoktur.

Yüce Türk Mahkemesi'nin verdiği karar sonrasında Cumhurbaşkanlığı makamının yayınladığı kararname millî egemenlik hakkının gereği yerine getirilmiştir. Bu karar birçok bakımdan tarihi bir karardır.

Bugüne kadar Menderes, Demirel, Özal, Türkeş ve Erbakan gibi liderlerin Ayasofya konusundaki hassasiyetleri gözden kaçmamıştır. Ancak, Ayasofya'nın ibadete açılması onlara nasip olmamıştır. Cum-

hurbaşkanı Erdoğan, Menderes, Demirel, Türkeş, Erbakan ve Özal'ın hayalinde olup da başarıları nasip olmayan Türk Milleti'nin bir talebini daha gerçekleştirmiştir. Bu karar Türk Milletinin millî iradesinin bir tecellisidir.

Bazı yorumcular Ayasofya kararını Lozan Antlaşması'nı gerekçe göstererek kritik etmektedir. Ayasofya kararı ile Lozan'ın ihlal edilmesi iddiaları mesnetsizdir. Diğer taraftan, Lozan Antlaşması bizzat Gazi Mustafa Kemal Atatürk tarafından uluslararası şartlar değiştiğinde bizzat revize edilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, 20 Temmuz 1936 tarihli Boğazlar Sözleşmesi ile Türkiye'nin kısıtlanmış hakları kaldırılmıştır. İkinci olarak, 20 Ekim 1921'de Fransa ile yapılan Ankara Antlaşması'na göre Suriye sınırı belirlenmiş ve Hatay Türkiye sınırları içine dâhil edilememiştir. 1936 yılından itibaren başlayan ve 1939'da tamamlanan Hatay'ın anavatana katılması süreci bizzat Mustafa Kemal Atatürk tarafından başlatılmıştır. Üçüncü olarak, Lozan Antlaşması'nın 20. maddesi ile Kıbrıs İngiltere'ye terk edilmişti. Lozan Antlaşması'nın gereği diye Türkiye Cumhuriyeti ve Türk Milleti Kıbrıs'ı unuttu mu? Hatay'ın unutulmadığı gibi Kıbrıs da unutulmadı. 1957'de Adnan Mende-

res Hükümetinin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 1959'da Cenevre'de Kıbrıs'ta Türkiye'nin garantörlük hakkını kayda geçirdi. Türkiye 20 Temmuz 1974'te bu garantörlük hakkını kullanarak Kıbrıs Barış Harekâtı'nı yaptı ve Kıbrıs Türklerini Rum mezaliminden kurtardı. 1983'te bağımsız Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti kuruldu. Ama hala KKTC Türklerinin uluslararası alandaki tanınması mücadelesi Türkiye'nin desteği ile sürdürülmektedir. Bu sayılan maddelerde görüldüğü gibi Atatürk hayatta iken ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti hükümetleri milletin menfaatleri doğrultusunda karar almaktan çekinmemiştir. Bu bakımdan Ayasofya kararı Lozan Antlaşması ile ilgisiz olduğu gibi, millî egemenlik haklarını kullanmak söz konusu olduğunda Atatürk, İnönü ve Menderes dâhil Türkiye Cumhuriyeti'nin karar merciiindeki devlet adamları millî iradenin gereğini cesaretle yerine getirmişlerdir.

Dolayısıyla, Lozan'ı değiştirilmesi mümkün olmayan kutsal bir metin olarak yorumlayan zihniyetin iddiaları tutarsızdır. Bu yorum sahipleri gibi Atatürk Lozan'ı değiştirilemez bir metin olarak görseydi Montrö olmaz ve Boğazlarda ulusal egemenlik Türklerde değil uluslararası korumada (kısmen de olsa İngiliz egemenliğinde) olurdu.

Lozan'ın revize edilmesi gereği duyulmasa Boğazlardaki Türk egemenliğinin sağlanması gibi Hatay'ın anavatana katılması da gerçekleşmezdi. Yine Lozan esas alınsaydı Kıbrıslı Türklerin kaderi Giritli Türklere benzerdi. Atatürk Türk milletinin menfaatlerini sağlamak için Lozan Antlaşması dâhil birçok kararı cesaretle almıştır. Türk milletinin ulvi menfaatlerini sağlamak noktasında Lozan Antlaşması'nı revize etmek gerektiğinde gerekli adımları atarak başarılı sonuçlar alınmasını sağlamıştır. Ayasofya kararını da bu şekilde değerlendirmek mümkündür.

Öte yandan, dikkat edilmesi gereken bir nokta da şudur ki, Atatürk'ün nihai muradı da Ayasofya'nın cami olması yönündedir. Elbette, Ayasofya Mustafa Kemal Atatürk'ün emri ve Bakanlar Kurulu kararı ile müzeye çevrilmiş ve 1 Şubat 1935'de müze olarak, yerli ve yabancı ziyaretçilere açılmıştır. Ancak, 1936 tarihli tapu senedine göre, Ayasofya "57 pafta, 57 ada, 7. parselde Fatih Sultan Mehmed Vakfı adına Türbe, Akaret, Muvakkithane ve Medreseden oluşan Ayasofya-i Kebir Camii Şerifi" adına tapu kaydı yapılmıştır. Kısacası, Atatürk'ün bu uygulaması bile söz konusu müze kararının revize edilmesine imkân tanıdığını göstermektedir.

Sonuç olarak, Ayasofya Türklerin ve İslam medeniyetinin Asya kıtasından Avrupa kıtasına geçtiğinin bir göstergesi ve nişanesidir. Türkler açısından bir ibadethane olmasının yanında derin tarihi anlamları vardır. Ayasofya, Fatih Sultan Mehmed'in mirası ve gelecek nesillere maddi ve manevi varlığıyla bir bütün olarak teslim edilmesi gereken kutsal bir emanettir. Ayasofya İstanbul'un fethinin yaşayan en önemli hatırasıdır. Türklerin şehrin sahibi olduğuna dair kutsal bir semboldür. Şehrin İslam ve Türk şehri olduğunu ispatlayan bir alamettir. Tarih sahnesine çıktığından itibaren, Türklerin esas karakteri bağımsız olmak ve milletin iradesini hükümetin icrasına yansıtmasıdır. Türklerin icra makamında bulunan devlet idarecileri egemenlik haklarını kullanırken başkalarının ne diyeceğine değil Türk milletinin iradesine ehemmiyet verir.

"Tarih sahnesine çıktığından itibaren, Türklerin esas karakteri bağımsız olmak ve milletin iradesini hükümetin icrasına yansıtmasıdır. Türklerin icra makamında bulunan devlet idarecileri egemenlik haklarını kullanırken başkalarının ne diyeceğine değil Türk milletinin iradesine ehemmiyet verir."

TARİHTE AYASOFYA

Prof. Dr. Erhan Afyoncu

1696 yıllık geçmişiyle, dünya üzerindeki en eski yapılardan biri olan ve dünyanın en uzun süreli ibadet mabedi olarak anılan Ayasofya Camii'nin mimarı kimdir? Eserin temellerinin ne zaman atıldığı ve yapım süreci hususundaki bilgilerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

326 yılında I. Konstantin'in emriyle Ayasofya'nın ilk binasının inşaatına başlandı. 15 Şubat 360'da Ayasofya'nın ilk binası açıldı. 404 yılında çıkan ayaklanmada Ayasofya yandı. 415'te II. Theodosius Ayasofya'yı tekrar inşa ettirdi. 13-14 Ocak 532 Nika ayaklanmasında Ayasofya yandı. Bunun üzerine aynı yıl İmparator Justinian Ayasofya'yı eskisinden daha haşmetli yaptırmak için mimarlar Aydınlı Anthemios ile Miletli İsidoros'u görevlendirdi. 7 Aralık 537 günü büyük bir törenle açılmıştır. Günümüzdeki Ayasofya budur.

Ayasofya Camii mimari açıdan hangi kısımlardan oluşmaktadır, detaylandırabilir misiniz? Yüzyıllardır ayakta olan bu yapı, mimari olarak

gerek iç bölümleri gerekse dış bölümleri ne gibi değişikliklerden geçmiştir?

Ayasofya bir Ortodoks kilisesi olarak inşa edilmiştir. Hristiyan dinî yapılarının hâkim planı olan bazilika biçimine göre yapılmış, ancak mabet çok büyük bir kubbe ile örtülmüştür. İstanbul 1453'te fethedildikten sonra Ayasofya camiye çevrildi ve çevresine yapılan eserlerle kilise vasfını kaybedip, bir Osmanlı külliyesi oldu.

Ayasofya'nın dönüşüm sürecinin ilk basamağı olarak İstanbul'un Fethi dönemini referans alacak olursak, İstanbul'un fethinde Ayasofya'da neler yaşandığını anlatabilir misiniz?

İstanbul tamamen Osmanlıların eline geçince artık Fatih ünvanını kazanmış olan II. Mehmed şehre askerleri ve devlet adamlarıyla birlikte girdi. Genç sultan çevreyi seyrederek Ayasofya'ya kadar atı üzerinde ilerledi. Ayasofya'nın önünde atından indi ve içeriye girdi. Ayasofya'nın içine girdiğinde burada bir askerin duvarlardaki mermerlere zarar verdiğini gördü ve duruma müdahale etti. Askere neden böyle yaptığını sordu. Asker de din için cevabını verdi. Fatih, askeri sert bir şekilde cezalandırdı ve Ayasofya'nın yağmasını yasakladığını ilan etti. Daha sonra Ayasofya'nın içini gezdi, kubbesine çıktı. Ayasofya'nın kubbesine çıkıp şehri seyreden padişahın şu mısraları söylediği duyulmuştu: "Kısra'nın Saray'ında örümcek perdedârlık ediyor, Efrasiyab'ın Kalesi'nde baykuş nevbet vuruyor".

Ardından Ayasofya içinde fetih ezanı okutu ve kendisi mabedin "apsis" kısmına geçerek burada şükür namazı kıldı. Daha sonra Cuma namazı için mabedin bir cami olarak hazırlanmasını emretti. Sultanın emri üzerine üç gün içinde Ayasofya'nın Cuma namazı kılınacak hâle getirilmesi için yoğun bir çalışma başlatıldı. Bunun için ustalar geceli gündüzlü yoğun bir şekilde çalışmaya başladılar. Mihrap taraftaki fresklerin üstleri mermerler ile kapatıldı ve bir mihrap hazırlandı. Ayrıca Fatih'in namaz kılacağı yere geçici bir hünkâr mahfili yapıldı. Mabedin diğer kısımlarındaki tasvirlerin üzerleri de namaz kılmaya mani olmayacak şekilde mermerlerle kapatıldı. Bu yoğun çalışma sonunda Ayasofya, Cuma namazı için hazır hâle getirildi.

Cuma namazı vakti geldiğinde şehrin fatihleri akın akın Ayasofya'ya geldiler. Binlerce kişi Ayasofya'yı tamamen doldurdu. Bu sırada hafızlar aşr-ı şerif okuyor, müezzinler ezan okudu. Ardından müezzinler ezan okudu. Bu sırada Fatih de Ayasofya'ya girdi. Bir müddet tekrar Ayasofya'yı gezdi ve kubbesinin büyüklüğü karşısında Hâfız'ın şu beytini okudu:

“Şukr-i hodâ ki herçi taleb kerdem ez hodâ
Ber muntehâyi himmet-i hod kâmrân şodem
(Şükür Allah'a! Ne dilediysem ondan
Her isteğim yerine geldi, mutlu oldum)”.

Akşemseddin'in kıldırıldığı Cuma namazından sonra Osmanoğulları'nın devletinin daim olması ve Fatih Sultan Mehmed'in zaferlerinin devami için dualar edildi.

Fethin ardından ne gibi değişiklikler yapıldı ya da hangi eserler eklendi?

Fetihten sonra Ayasofya Külliyesi'nin ilk yapılarından olan medrese ve ilk minare inşa edildi. İkinci minare II. Bayezid devrinde yapıldı. Ayrıca Ayasofya'ya yeni binalar ilave edildi. 1556'da Hürrem Sultan Hamamı olarak da bilinen Ayasofya Hamamı, Mimar Sinan tarafından inşa edildi. II. Selim devrinde Ayasofya, Mimar Sinan tarafından payandalarla kuvvetlendirildi. Yine bu devirde yeni minare inşa edildi. Ayrıca Ayasofya'da padişah türbelerinin inşasına başlandı. İlk türbe Mimar Sinan tarafından yapılan II. Selim Türbesi'dir. III. Murad devrinde iki minare, türbe, minber, kürsü ve mahfil yapıldı. Daha sonra III. Mehmed Türbesi inşa edildi. 1728'de III. Ahmed tarafından yaptırılan tamirler sırasında hünkâr mahfili genişletildi. 1739'da I. Mahmud tarafından bir kütüphane yaptırıldı. 1740'da ise I. Mahmud tarafından avluda, benzersiz bir şadırvan yaptırıldı. Aynı padişah 1742'de küçük bir sıbyan mektebi. 1743'te ise imarethane yaptırttı. Sultan Abdülmecid döneminde ise Mimar Fossati bir muvakkithane, kasr-ı hümayun ve hünkâr mahfili inşa etti.

Tarihsel olarak, bu yapının bir İslam Mabedi oluş sürecinde Ayasofya'da ilk hutbe ne zaman okunmuştur? Tarihi vesikalarda bu süreç hakkındaki detaylara erişebileceğimiz kaynaklar var mıdır, varsa nelerdir?

İlk hutbe 1 Haziran'da okunmuştur. Aşıkpaşazâde, Neşri gibi Osmanlı tarihçileri, namazı kimin kıldırıldığını ve hutbeyi kimin okuduğunu zikretmezler. Gelibolulu Mustafa Âli ve Solakzâde gibi tarihçiler ise hutbeyi okuyan ve namazı kıldırın kişinin Akşemseddin olduğunu söylerler. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yapılan fetih kutlamalarında Ayasofya'daki ilk Cuma hutbesini Üsküdar'da metfun bulunan Seyyid İbrahim Fakih'in okuduğu ve namazı kıldırıldığı rivayet edilir. Evliya Çelebi ise hutbeyi bizzat Fatih'in okuduğunu kaydeder ve yapılanları şöyle anlatır: “Bütün Müslüman gaziler hazır olup, salalar okunup, müezzinler “Şüphesiz Allah ve melekleri” ayetini okuyunca Akşemseddin ve Kara Şemseddin hazretleri kalkıp

Sultan Mehmed'in koltuğuna girdi. Akşemseddin imamesini Fatih'in başına giydirdi, imamesi üzerine bir ablak turna teli sokup ve eline bir kılıç verdi. Sağ tarafında Akşemseddin, sol tarafında Kara Şemseddin olduğu halde tazimle Mehmed Han'ı minbere çıkarıp davudî bir sesle “Elhamdülillâhi Rabbi'lâlemîn” deyince bütün Müslüman gaziler feryat ettiler. Sultan, âdet olduğu gibi hutbeyi eda ettikten sonra teberrüken Akşemseddin hazretleri Sultan Mehmed Han'dan izin alıp imamlık yaptı”.

480 yıl boyunca camii olarak anılan bu yapı, İstanbul'un işgali sırasında ne durumdaydı? Bildiğiniz üzere bu yapının müzeye dönüşüm süreci ile alakalı farklı söylemler var; mabedin müzeye dönüşüm sürecinde yaşananlar hakkında bilgi verebilir misiniz?

İstanbul'un işgali döneminde Türkler'in tepkisinden korkulduğu için Ayasofya'nın camii statüsüne dokunamadılar. Ayasofya, 24 Kasım 1934'te bir kararname ile camilikten çıkarılıp Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlandı. Fatih tarafından inşa ettirilen ancak sonraki dönemlerde yeniden yaptırılan medresenin 1934'te yıkılması Ayasofya'nın bir Osmanlı külliyesi olduğuna vurulan ilk darbeydi. Müze yapıldıktan sonra Ayasofya'nın içerisinde bulunan ve camiye ait olan çeşitli eşya ile halılar ve levhalar da kaldırıldı. Rivayete göre büyük levhalar kapılardan dışarı çıkarılmadığı için mecburiyetten tekrar yerlerine asıldı. Şubat 1935'ten itibaren de müze olarak ziyarete açıldı.

Ahmet Halûk Dursun 2006-2012 yılları arasında Ayasofya'da başkan ve müdür olarak görev yaptığı yıllarda yapıya külliye vasfını tekrar kazandırmak için elinden gelenin fazlasını yaptı. Rahmetli Hocamızın büyük çabaları sonucu, II. Selim, III. Murad, III. Mehmed, I. Mustafa- Sultan İbrahim ve Şehzadeler türbeleri 2009'da açıldı. Hocamız, I. Mahmud Kütüphanesi ve şadırvanını görünür kıldırttı. Sıbyan mektebini lojman olarak kullanımdan çıkarttırdı. Yıkılan Ayasofya Medresesi'nin yeniden inşası için projelerini yaptırttı. Medresenin inşaatı bitmek üzere. Tarihi külliyeeye yakışmayan yeni binaları yıktırttı. Ayasofya'nın Osmanlı külliyesi vasfını tekrar kazandırdı.

24 Temmuz 2020'de ise Ayasofya Camii'nde 86 yıl sonra tekrar namaz kılınmaya başlandı.

Tarihsel süreci değerlendirmenin ardından, biraz da güncel tartışmalara doğru gelmek istiyoruz. Geçtiğimiz günlerde çok konuşulan; "kiliselerin camiye çevrilmesi İslam'ın hoşgörüsüne uygun düşer mi" gibi itirazlar hakkında ve Ayasofya'nın yeniden Cami'ye dönüştürülmesi üzerine düşünceleriniz nelerdir? Osmanlı zamanlarında da Ayasofya'nın "Cami" statüsüyle ilgili herhangi bir tartışma söz konusu olmuş mudur?

Selçuklu'nun, Osmanlı'nın fethettiği birçok şehirde de bu uygulama yapılmıştır. İslâm hukukuna göre, kılıç zoruyla fethedilen bir belde, şayet gayrimüslim diyarı ise, oranın en büyük mabedi camiye çevrilirdi. Fatih de buna istinaden kılıçla fethettiği İstanbul'da şehrin en büyük mabedi olan Hagia Sophia Kilisesi'ni Ayasofya adıyla fethin sembolü olarak camiye çevirmiştir. Bunun dışında İstanbul'un farklı bölgelerindeki birçok kilise de zamanla camiye çevrilmiştir (Eski İmaret Cami, Zeyrek Cami, Vefa Cami, Fethiye Cami, Küçük Ayasofya Cami, Kariye Cami, Sümbül Efendi Cami, İmrahor Cami, Fenari İsa Cami, Kalenderhane Cami, Bodrum Cami).

Osmanlı döneminde Ayasofya'nın "Cami" statüsüyle ilgili herhangi bir tartışma mevzu bahis değildir. Bugün Ayasofya asli kimliğine kavuşmuştur. Fatih'in mirasına sahip çıkmıştır. Ayrıca şunu unutmayalım, Ayasofya kiliseden değil müzeden camiye çevrildi.

Tarihi yapıların korunması ve sürdürülebilirliği kavramının önemi düşünüldüğünde; Ayasofya'da en büyük katliamı Katolikler gerçekleştirdiğini tarihsel kaynaklardan okuyoruz. Bu tarihi yapının, yapımından bugüne değin ne gibi zararlar gördüğünü söyleyebiliriz? Bu zararlar neticesinde yapının onarımı/restoresi mümkün olabilmemiş midir? (Yapının tarihi özüne sadık kalınan çalışmalar yürütülmüş müdür, genel görüş ve önerileriniz nelerdir?

Haçlılar, 1204'te İstanbul'u işgal ettiklerinde Ayasofya'da yapmadıkları rezaleti bırakmamışlar, 1453'te şehri fetheden Fatih ise mabetten bir mermerin bile sökülmesine müsaade etmemişti. Ayasofya'ya en büyük zararı depremler vermiştir. Gerek Bizans gerekse Osmanlı döneminde Ayasofya birçok kez tamir edilerek günümüze kadar geldi. Cami birçok padişah döneminde tamirden geçti. Sultan Abdülmecid döneminde ise Mimar Fossati çağrılarak kapsamlı bir tamirat yaptırıldı.

Prof. Dr. İsmail Adak:

“Bu günün Türkiyesini idare eden insanlar, dün yapılan çalışmalarla yetişti”

Prof. Dr. İsmail Adak Kimdir?

1949 yılında babasının görevi gereği bulunduğu Balıkesir'in Edremit ilçesinde doğdu. Aslen Konyalıdır. Lisans eğitimini 1973 yılında Ortadođu Teknik Üniversitesi'nde tamamladı. 1991 yılında doktora-sını tamamladı. 1992 yılında doçent, 2009 yılında profesör oldu.

Londra Türkyar Derneği kurucusu, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığı, İrfan Eğitim Kurumları Yönetim Kurulu Başkanlığı, Hak Vakfı Yönetim Kurulu üyeliği, Ak-Sel Selüloz ve Kağıt San. A.Ş. ile İntra Mühendislik San. ve Tic. Ltd. Şti. Yönetim Kurulu Başkanlığı görevlerinde bulundu.

İlim Yayma Vakfı'nda 15 yıl Mütevelli Heyeti üyesi ve Eğitim Komisyonu başkanı olarak hizmet yaptı.

Halen Yalova Üniversitesi Mühendislik Fakültesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yapmaktadır.

-Efendim öncelikle sizi tanıyabilir miyiz?

Babam Mehmet Adak emekli bir askerdi, anneciğimle 1943'te evlenmişler. Anadolu'da pek çok yer gezmişiz. En sonunda Konyalı olduğumuz için gelmişler, Konya'da ev almışlar. 1953 sonu, 1954 başında babam Kore'ye gitmişti. Biz evde annem, babam ve 4 kardeşlik, 2 kız, 2 erkek. Büyük kız kardeşim Ankara'dadır. İki numara benim. Üç numaralı kız kardeşim fizyoterapisttir, o da bize yakın bir yerdedir. Dört numaralı kardeşim Kâmil beyle şirkette 42 yıldır beraberiz. Anneciğim çok fedakâr bir insandı. Babam 1962 yılında emekli olmuştu, onun 923 lira emeklilik maaşıyla dört çocuğuna da üniversiteyi bitirtti. Ben sosyal hizmet kişiliğimi herhalde anne tarafından aldım. Çünkü annem bir mahalleye gittiği zaman muhakkak oranın garibanlarıyla, yetimleriyle ilgilenirdi. Anadolu'da kadın daha fazla ezildiği için onlara hamilik, abalık yapardı.

Ve biz Konya'dan Ankara'ya gelirken nasıl bir atmosfer olduğunu anlatamam, komşularımız falan herkes gelmişti. Biz annesiz kaldık diye ağladıklarını hatırlıyorum.

-Eğitim hayatınız nasıl başladı?

1955 yılında Konya'da ilkokula başladım. Ondan sonra ortaokulu 1960-1963 yılları arasında bitirdim. Arkasından Konya Erkek Lisesi'ni 1966 yılında bitirdim. Daha sonra Ankara'ya ODTÜ'ye eğitim için gittim. Orada da aşağı yukarı 6-7 yılım geçti. Bize 1968 kuşağı derler. O senelerde Türkiye'de maalesef kargaşa durumu vardı, bilhassa üniversitelerde. Ve bizim üniversitemiz de bir yıldan fazla kapalı kaldı. Ama 1973 yılında ben orada İş İdaresi Bölümü'nden mezun oldum. Fakat üniversiteye girdikten sonra 1968 yılında endüstri mühendisliği açılmıştı. Oradan da ekstra dersler aldım ve 1973 yılında mezun olduktan sonra Ankara'daki eğitimimiz aşağı yukarı tamamlanmış oldu. Mezun olduktan sonra haziran sonu temmuz başı gibi, bir hafta bile geçmeden TÜMAŞ diye bir mühendislik şirketinde işe girdim. O şirket Türkiye petroleri, Türkiye Gübre Sanayii, İtalyan ve Danimarka mallarıyla ortak bir mühendislik şirketi idi. Ve genel

müdürü de -Allah uzun ömür versin, kendisine hürmet ediyorum her zaman- Recai Kutan Bey idi. Ben iş hayatına onun yanında başladım.

-Hocam siz vakfımızın hem ilk kurucularından, mütevelli heyetinde de görev yapmış üyelerinden Prof. Dr. Mustafa Köseoğlu beyin damadınız. Bize 2004 yılında kaybettiğimiz merhum hocamızla ilgili bilgi ver misiniz?

Mustafa Bey Alanyalıdır. Liseyi Antalya'da bitirmiştir. 1940'lı yılların başında İstanbul'a gelmiş, İTÜ'de Makine Fakültesinde eğitimini sürdürmüştür. 1949 yılında İTÜ'den mezun olmuş, ondan sonra da nerede bir güzel dernek varsa, nerede bir güzel STK varsa, biz kendisini oralarda görmekteyiz. Allah gani gani rahmet etsin ona ve diğer kurucularımıza. Onların zamanında; 1950'li yıllarda, 1960'lı yıllarda Türkiye'nin gündemi çok farklı bir mecradaydı. O zamanlar yavaş yavaş Türkiye ya dünyada İslam âleminde umutsuzların, kimsesizlerin umudu olacaktı ya da sıradan, herhangi bir ülkenin güdümünde olacaktı. Bu değerli insanların çalışmalarıyla güzel neticeler elde edilmiştir. Mustafa Bey 2004 yılında vefat ettiği zaman Sabahattin Kırkan abimiz beni arayarak İlim Yayma Vakfı'nda bir görev olduğunu, kayınpederimin götürdüğü bayrağı benim devralmamı istedi. Bu benim için şerefti. Çünkü bir hayır işine giriyorsunuz. Güzel insanlarla, ideal sahibi insanlarla, vizyon sahibi insanlarla bir arada bulunuyorsunuz. Hepsine, hayatta kalanlara Allah'tan uzun ömür, vefat edenlere Allah'tan rahmet diliyorum.

-Böylece Mütevelli Heyete girmiş oldunuz?

Ondan sonra çalışmalarımız başladı. O zaman Mustafa Uğur abimiz Mütevelli Heyeti Başkanıydı. Sabahattin Kırkan Bey başkan yardımcısıydı. Rahmetli Yücel Çelikbilek Bey, diğer arkadaşlarımız hep birlikte olduk. Salı günleri saat 18:00'dan sonra toplantılarımız başlardı. Çok hayırlı, çok bereketli işlere imza attık.

Biz çalışmalara başladığımız zaman vakfın bir yurt işi vardı. İkincisi öğrencilere burs veriyordu, üçüncüsü ise yeni yeni eğitim hizmetlerine ayak basıyordu. Ve orada İrfan Eğitim Kurumları yeni başlamıştı. Bir tane oku-

lumuz vardı, o okulumuz işi götürüyordu. Fakat şöyle bir durum hasil oldu. Eğitim işi gerçekten çok büyük emek ister ve zaman zaman da finans ister. İrfan Eğitim Kurumları o zaman zarar ediyordu. O gün hiç unutmuyorum bir toplantı yaptık İrfan Eğitim Kurumları için. 357 öğrencimiz vardı. Kırmızı bakiye veriyorduk, devamlı surette. Arkadaşlar bu kurumun satılmasını veya kapatılmasını istediler. Ben bu işe karşı çıktım.

-Siz bu dönemde eğitim komisyonunun başındaydınız değil mi?

Evet. Eğitim komisyonunun başındaydım. Bu söylediğim bu güç şartlarda İrfan eğitim kurumlarının çalışması imkânsızdı. Çünkü büyük meblağlarda finansman ihtiyacı vardı. Arkadaşlar kapatılmasını veya satılmasını istiyorlardı. Şimdi, ismimizin adında İlim var. İkincisi o kadar yıldır biz bu memleketin gençliğine, onları belli bir seviyeye getirmek için hizmet veriyoruz. Onun için satmayalım dedik. O zaman İsmail hocam buyurun dediler, siz yönetin bu işin başkanlığını. Ben aldım ve hiç unutmuyorum 357 öğrenciyi 2-3 ay içinde 550'ye getirdik. Sağlam bir muhasebe sistemi kurdum. Arkadaşlarımıza 'milletten kaç para alıyorsunuz bunun faturasını vereceksiniz, öğretmenler ne kadar para alıyorsa onun kadar bordro tanzim edeceksiniz' dedik. Tabi hem kurumumuz açısından, hem etik açıdan, hem ülke açısından güzel bir gelişmeydi. Bugün Atakent'te bulunan ilkokulumuzun önünde küçük bir arazi vardı. Onu satın aldık. Oraya bir anaokulu kurduk, daha da güzel oldu. Yavaş yavaş genişlemeye başladı. Fakat işin garip tarafı şudur. O zamanlar devletimizin şartları daha limitliydi. Yeni üniversiteler, yeni okullar açmaya yeni yeni başlamışlardı. O zamanlar bizim şartlarımız daha rahattı. Piyasa şartları daha rahattı. 2018'e gelinceye kadar 7-8 tane okul açmıştık. Fakat 2018'e gelince şartlarda büyük bir değişiklik oldu ve maalesef bütün bu fedakarlıklarımıza rağmen daha büyük finans ihtiyacı hasil oldu. Onun için geçen yıl İrfan Eğitim Kurumları'nın binalar bizde olmak kaydıyla % 95'ini diğer kardeş kuruluşlara devrettik. Ve böylece oradaki eğitim planımız, programımız o arkadaşlar tarafından götürülmektedir.

-Sizi İlim Yayma Vakfı ile ilk Mustafa Köseoğlu Bey mi tanıştırdı?

Hayır. İlim Yayma Vakfı'nı ben çok daha öncesinden, 1970'li yıllardan beri tanıyordum talebeyken. O zaman Asım Taşer abimiz vardı vakfın başında. Çok güzel faaliyetlerde bulunmuştu, Allah rahmet etsin. Vakfı bir yerden bir yere taşımıştır. Onunla pek çok arkadaşımız orada çalışmışlardır. Onlar kanalıyla da vakfı daha önceden tanıyordum.

-Yaklaşık 15 yıl mütevelli heyet üyeliği yaptınız. Bu süre içerisinde Mustafa Uğur Bey, merhum başkanımız Yücel Çelikkilek bey gibi kişilerle birlikte çalıştınız. O dönemlerle ilgili neler anlatmak

istersiniz? 15 yılınızı özetleyin desek, neler söylersiniz?

Bir kere şunu söyleyeyim. 2005-2020 yılları arası, 15 yıl hayatımda görmediğim kadar çok güzel insanlarla tanıştım. Bunun sebebi şudur, insanlar belli bir derneğe, belli bir vakfa girdiği zaman beklenti içinde olurlar. Onun için ben bu vakfa giriyorum, ben bu vakfa girerek daha iyi bir makam mevki nasıl elde ederim gibi şeyler hesap ederler. Benim İlim Yayma'da gördüğüm şey, böyle bir atmosfer hiçbir zaman olmadı. Orada hep hasbi insanlarla karşılaştım. Hesap kitap yapıp çıkar peşinde koşan insanlarla hiç karşılaşmadım Allah'a şükür. Vakfın yönetiminde olan arkadaşlar, en başından en sonuna kadar hepsi fedakâr, idealist insanlardı. Bugün bu artarak devam ediyor.

-Eğitim komisyonunun başkanı olarak görev yaptınız? Sizce tam manasıyla bu işin içini doldurabildi mi vakıf, yoksa yapılması gereken başka şeyler de var mıydı?

Vakfın eğitim için görüşü şudur; biz vakıf olarak bu ülkede bir mihenk taşıyız. Çünkü Türkiye'de bu şekilde kurulmuş en eski cemiyet ve vakıftır İlim Yayma. Bu vakfın gayesi, ülkemizin gençliğinin inançlı, milli ve manevi değerlerini kendisinde toplamış, ileri hedeflere emin bir şekilde yürüyen insanlar yetiştirmektir. Hiçbir zaman ülkede bir ayrımcılık, kaos olsun istemez. Geçtiğimiz 15 yılda ben bunu gördüm, bugün de görüyorum. Ülkenin bütünlüğü, beraberliği, refahı için elemanlar yetiştirmiştir. Bir gençlik yetiştirmiştir ve bu gençlik bu ülke için elinden geleni yapmaya gayret etmektedir.

Zaman zaman sıkıntılar olabilir, bazı ufak tefek yanlış anlamalar olabilir, ama vakfın genel eğitim politikası budur ve bundan hiçbir zaman taviz vermez. İlim Yayma'da yetişen pek çok insan bugün ülkemizde, gerçekten aldıkları bu ruhla işlerini devam ettirmektedirler.

Sabahattin Zaim Üniversitesi'nin kuruluş aşamasında da vakıftaydınız. Zor bir süreç yaşadığını biliyoruz. Birçok engelleme oldu bu dö-

nemde. Üniversitede ilk mütevelli heyet başkanlığını yaptınız. O döneme dair hatırladıklarınızı anlatır mısınız?

Vakfın yapmış olduğu, yapmak istediği projeler hep dosyalar şeklindedir. İlim Yayma Vakfı bir işe başladığı zaman biz bu işe girelim şeklinde değil, güzel bir motivasyonla ne gerekiyorsa onunla ilgili çalışma yapmıştır. Ben 2006 yılında elimizdeki dosyalara bakarken bunlardan bir tanesinin bir üniversite kurmak olduğunu gördüm. Tabii İlim Yayma'nın misyonuna uygun bir projeydi bu. Projenin başında Prof. Oğuz Borat Bey vardı rahmetli kayınpederim ve diğer kıymetli abilerimizle birlikte. Fakat bu proje maalesef o günün şartlarına göre imkânsız gibi bir şeydi. Bu nedenle dosyayı rafa kaldırmışlar. O günlerde çok basit ayak oyunları vardı. Mesela kuracağınız üniversite için bir hami üniversite bulmanız gerekiyordu ve bu bir devlet üniversitesi olacaktı. Bu, projeyi başından kesmek demektir. Ekip, eleman, yer organize edeceksiniz. Bütün bunlar üst üste geldiği zaman önünüze koskocaman, dağ gibi problemler getiriyor. Yücel beyle oturduk, konuştuk. Allah rahmet etsin çok güzel insandı. Benim bu camiada tanıdığım rol model insanlardan birisiydi. 'Ne gerekiyorsa ben yapacağım hocam' dedi. Ondan o zaman resmi bir yazı istedim. İsmail Adak Hoca bu işi götürecekti diye. Görevlendirme yazısını bana verdi.

O zaman vakıfta Eğitim Müdürü olarak Necdet Bey (Necdet Yılmaz) vardı, Allah selamet versin, çok değerli bir kardeşimizdir. Necdet beyle birlikte üniversite projesini şekillendirmeye başladık. Ama söylediğim gibi bazı evrakların da hazırlanması gerekiyordu. Ağırlıklı olarak Yıldız Teknik Üniversitesi'nde tanıdık arkadaşlarımız vardı. Zeki Çizmecioğlu, Ferruh Ertürk gibi isimlerle görüştüm. Hocam 'biz bu hamilik işini Yıldız'dan alırız' dediler. Ben Yıldız'a gittim o zamanki rektöre. Hocam biz bu konuda size yardımcı oluruz dedi ama ikinci sefere gittiğimde seçim zamanıydı. Adaylardan biri de Prof. İsmail Yüksek Beyefendi. Konuştuk onunla, 'abi sen hiç merak etme, ben öğrenciliğimden vakıftan çok yardım gördüm, ben bu işte varım' dedi. Tamam dedik. Biz o sırada evraklarımızı hazırladık, YÖK'e de devamlı gidip geliyoruz. YÖK'ten randevumuzu aldık, artık son randevuydu. Randevuya gittik. O da entresan bir anıdır. Ben sunumu hazırladım, Necdet Bey de birer ikişer slaytları gösteriyor. O sırada proje aşağı yukarı 90 milyon liralık bir projeydi. Ben 65-67 milyon liralık kısmını orada deklare ettim. Hiç unutmuyorum, yönetim kurulu üyesi genç bir hanım, 'hocam siz bunu

yapıyorsunuz da geri kalan 20 küsur milyonu nereden bulacaksınız' dedi. 'Ben bu işe başladığımda hiç para yoktu elimizde, şimdi buraya kadar geldik, önümüzde de 4-5 sene var, o zamana kadar kalan kısmını tamamlayacağımıza inanıyorum' dedim. 'Ama olmazsa size tekrar gelirim, sizden yardım isterim, çünkü bu proje İlim Yayma Vakfı için hayati bir projedir, biz bu üniversiteyi ya kuracağız ya kuracağız' dedim. Herkes güldü. O sırada yönetim kurulunda da hep bizim üniversitelerden tanıdığımız, çevreden tanıdığımız arkadaşlar vardı. Sabahattin Zaim hocanın talebelerinden de 3-4 arkadaşımız vardı. Dediler ki, hocamızın ismini burada boynu bükük mü bırakacağız? biz bunu kabul ediyoruz. Böylece YÖK'ten izni geçirdik.

Üniversite ve eğitim kurumlarının bir özelliği vardır. Siz içini döşeyeceksiniz ama dışı da var. Yani yer, bina, oraların tezyinatı için muhakkak ya devletten ya başka bir kurumdan destek almanız lazım. Yoksa daha işin başında yere, binaya para verirsiniz, elinizde eğitim için bir şey kalmaz. Bu arada YÖK'ün gerekli gördüğü vakfa ait birkaç binamızı da üniversiteye verdik ve bu şekilde yola çıktık. Ondan sonra şundaki kampüsün yeri Tarım Bakanlığı'ndaydı. 350 dönümlük bir yerd. Biz bu iş için birkaç kere Ankara'ya gittik. Ankara'da ben 7 sene okumuşum, bir kere meclise gitmişim. Bu iş için herhalde 10 kere falan gittim meclise. Ama Allah'a şükür değerli kardeşlerimizin, devletin, Sayın Cumhurbaşkanımızın teşvikleriyle, yardımlarıyla o yeri aldık. Bu yer 2. Bayezid Vakfı'nın yeridir. Ağırlığı vakıftır. Aslında orası 5.000 dönümmüş. 350 dönümünü tahsis olarak aldık, bir de 300 küsur dönüm bitişik bir yer vardı onu da aynı şekilde aldık. Bir de küçük bir yer vardı, orayı da satın aldık. Bu şekilde 700 dönüme yakın yerimiz oluştu. Yalnız şu var. Bir üniversite kurumunun çalışması çok büyük hassasiyet ister. Denge işidir. Halka kabul ettireceksiniz üniversiteyi. Hem öğrenci bu üniversiteye güvenip gelecek hem de hoca tamam ben burayı kendi geleceğim için emin görüyorum diyebilecek. Bunlar hassas işlerdir. Fakat Allah'ın yardımı ve çevremizdeki kardeşlerimizin hepsinin hasbi olmaları ile bu işi çözdük. Ben 2 yıl kadar kurucu yönetim kurulu başkanlığı yaptım, sonra görevi arkadaşlara devrettim. Ve bugün bu üniversitemiz devam etmektedir. Sabahattin Zaim Üniversitesi bizim yüz akımızdır. Eğer vakfın vitrinini görmek, bizi incelemek isteyen, araştırmak isteyen arkadaşlarımız varsa evvela Sabahattin Zaim Üniversitesi'ne gidecekler. Üniversitenin 10 yıl içinde neler yaptığını, ne şekilde faaliyet gösterdiğine bakacaklar, ondan sonra karar verecekler.

-Üniversiteye özellikle Tayland'dan öğrenci getiriyorsunuz. Bunların masraflarını da üstleniyorsunuz. Neden özellikle Tayland? Oraya olan ilginizin özel bir sebebi var mı ve bu çalışmayla neyi hedefliyorsunuz?

Bundan 5 sene kadar önce İBB Uluslararası Vakıf Kuruluşu vardı. Başında da bizim Karadenizli bir avukat arkadaşımız vardı. O bir yazı göndermişti İlim Yayma Vakfı'na. Malezya'da bir vakıf toplantısı yapılacaktı. Bizden bir katılımcı talep etmişler. Ben buna talip oldum ve oraya toplantıya gittim. Üç günlük bir toplantıydı. Uluslararası, bizim gibi olan vakıflar var. Malezya'dan, Sudan'dan, çeşitli İslam ülkelerinden arkadaşlarla tanışma fırsatım oldu. Bu vakıf toplantılarını icra ederken benim Malezya'da, İngiltere'den talebelikten arkadaşım olan Prof. Zekeriya Man diye bir arkadaşım vardı. Bana, 'İsmail hocam Tayland bu aralar çok sıkıntılı, oraya bir el atalım' dedi. Ben de tamam o zaman dedim. Üç günlük kongrede, makalem neşredilmişti. Son gün ben dönüş biletimi değiştirdim. Tayland'a geçtim. Beni havaalanında karşıladılar. Tayland 70 milyon nüfusa sahip. Şu anda idarede

bir kral var. Diyanet İşleri Başkanlığı'na gittiğimde 70 milyon nüfusun 50-52 milyonu Budist, 17-18 milyonu Müslüman olduğunu öğrendim. Onlar deklare ederken 4-5 milyon Müslüman diyorlar ama detaylı baktığında sayının fazla olduğunu görüyorsunuz. 5.000 tane de camisi var. Ağırlıklı Güney bölgesi. Orada o arkadaşlarımızdan Osmanlı denizcileriymiş 1500'lü yıllarda. O bölge 1500'lü yılların ortasına kadar bir Müslüman sultanlığıymış. Sonra Kuzey'den gelen diğer kuvvetlerle burası yavaş yavaş Budistlerin eline geçmiş. Adamlar bana dediler ki; 'siz bizim abimizsiniz, biz İslamiyet'i sizden gördük, abiliğinizi yapın, burada bize yardımcı olun'. Bu çok büyük bir sorumluluktur. Oranın diyaneti ve oradaki bizim vakfa uygun iş adamlarıyla toplantı yaptık. Ben, 'her yıl bize 10'ar tane öğrenci göndereceksiniz. Gönderdiğiniz öğrenciler Müslüman olacak, akıllı olacak, çünkü orada okuduktan sonra tekrar ülkesine döndüğünde kendi toplumu için çalışacak' dedim. 'Tamam hocam' dediler.

Orada her yıl 10'ar tane de yetim istedik onlardan. 10 tane üniversiteye, 10 tane de yetimlerden hafız yetiştirmek için çocuk istedik. Ve Allah'a şükür konuştuğumuz sene bize 10 tane akıllı, uslu öğrenci gönderdiler. Bu öğrencilerimiz Sabahattin Zaim'e yerleştiler. Onların her ihtiyacına da yardımcı olduk. Yavaş yavaş arttı sayı. Şu anda 43-44 tane öğrencimiz vardır. Hepsi de pırl pırl çocuklar. Hafızlık öğrencilerimiz de burada Aziz Mahmut Hüdayi Vakfı'ndadır. Orada hafızlık yapıyorlar. Bu da hoş bir şey. Gidiyosun, civil civıllar.

Bu arada Tayland'da da bir vakıf kurduk. Sonra burada ne yapabiliriz diye düşündük. Aynı Sabahattin Zaim gibi orada bir üniversite girişimi var. İnşallah onu da tamamlayacağız. Tayland'ı biraz daha anlayalım izin verirsiniz. O bölge Müslümanların mağdur olduğu bölgedir. Toplumda gelir seviyesinin en düşük olduğu kesim Müslüman kesimdir. 30-40 dolara ya pirinç tarlasında çalışır ya kauçuk tarlasında çalışır.

Her ailenin 4-5 tane çocuğu var. Siz bu çocukları belli bir vizyonla yetiştireceksiniz ki ülkelerine döndüklerinde fayda sağlasınlar. Bu çocuklardan biz yetiştirmeye başladık. Orada muazzam bir teveccüh başladı İlim Yayma'ya karşı. Buradaki ideallerimiz, vizyonumuz neyse orada da aynı şeyi yapıyoruz. Tayland Diyanet İşleri Başkanlığı bize oranın diyanet işleri danışmanlığını verdi. Onu da biz yavaş yavaş götürüyoruz. Sonuç; bugün aşağı yukarı son sınıfta 15 öğrencimiz var burada. On sene sonra Tayland'da en az 150 kişi olacak, Türkçe bilecekler, diplomalı, devlet işlerinde olsun, özel sektörde olsun belli bir alt yapıımız oluşacak. Bu arada Ebrar Hanım var büyükelçimiz, ona da buradan saygı ve sevgilerimi gönderiyorum. Çok çalışkan, bu memleketin mutena evlat-

larındandır, bize çok faydası olmuştur. Bu bir. İkincisi, Tayland senatosunda Müslüman bölgelerde -ki biz o bölgelerden ağırlıklı çocuk alıyoruz- kendine güven başladı. 30 tane Müslüman bölgelerden gelen milletvekili veya senatör var. 30 kişi bir Türk-Tayland Dostluk Derneği kurdular. Üçüncüsü, bu 5000 tane caminin imamlarına krallık maaş bağladı. Bunlar yavaş yavaş Müslümanların Tayland'da gelebileceği yerlerdir. Ve ilk defa Tayland devleti Türkiye'ye Müslüman bir büyükelçi atadı. Ben bunları şunun için söylüyorum. O bölgeler bizler için çok kritik bölgelerdir. Çünkü belli bir zaman sonra Tayland, Malezya, Vietnam, Myanmar, Lagos gibi ülkelerde hep Müslüman azınlıklar var. Bizim o bölgelerde Müslüman azınlıkları harekete geçirmemiz lazım. Dünya tarihinde, insanlık tarihinde on sene, elli sene büyük rakamlar değildir. Aa bir bakıyorsunuz bölge yavaş yavaş neşv-ü nema buluyor. İslam ile yeşerecek oralar.

-Kuşşmalarınızda, özel sohbetlerde hep akademik kariyer üzerinde duruyorsunuz. Sizin için neden bu kadar önemli?

Benim gözüm hep üniversitede, akademide olmuştur. Bunun sebebi akademik kariyer insanlara devamlı surette yeni bir vizyon açar. İnsanların görüşlerini, düşüncelerini devamlı surette tazeler ve onlara daha ileriye, daha güzele doğru bir bakış açısı kazandırır. Onun için akademik kariyer tavsiye edilebilecek bir yoldur. 1974'te yurtdışında çeşitli firmalara, çeşitli üniversitelere başvurmuştum. İskoçya'da Glasgow Milli İskoç Üniversitesi'nden kabul aldım. Oraya gittim fakat işin garip tarafı bursum yoktu ve kimseye de gidip burs istemiyordum. O sırada birlikte çalıştığımız bizim TÜMAŞ'ta bir demir-çelik grubumuz vardı. Çoğu Rahmet-i Rahmana kavuştı. Bunların başında Ekrem Pakdemirli, Ruşen Gezici, Yusuf Özal Bey vardı. Bunlar bizim takımında birlikte çalıştığımız ağabeylerimizdi. Burs bulamadım ama bir gün Ruşen Bey'e biraz da böyle sitemkâr olarak; 'oraya ben Master'a gidiyorum, ihtisasa gidiyorum burs bulamıyorsunuz, ne biçim kardeşlik, ne biçim dostluk bu' diye serzenişte bulunmuştum. Bunun üzerine rahmetli bir liste yapmış. Her ay bir arkadaş bizim bursumuzu karşılamak üzere bir yıllık bir program yapmışlar. O programla ben İngiltere'de tahsile başladım. Bu şekilde gittim orada Gemicilik ve Üretim Mühendisliği bölümünde Master'a başladım. Tabii ki benim üniversitede aldığım ek derslerin de faydası oldu. Ben orada bir yıl içinde Master programımı yaptım, gerekli mühendislik derslerinden eksik olanlarını da orada kapatmış oldum.

-Hocam sizin farklı hizmetleriniz de var. Bulduğunuz her ortamda çok aktıfsınız. Mesela 1975 yılında Isparta'da ordugâh içerisinde bir cami inşa ettiniz. Bu nasıl başladı ve nasıl neticelendi?

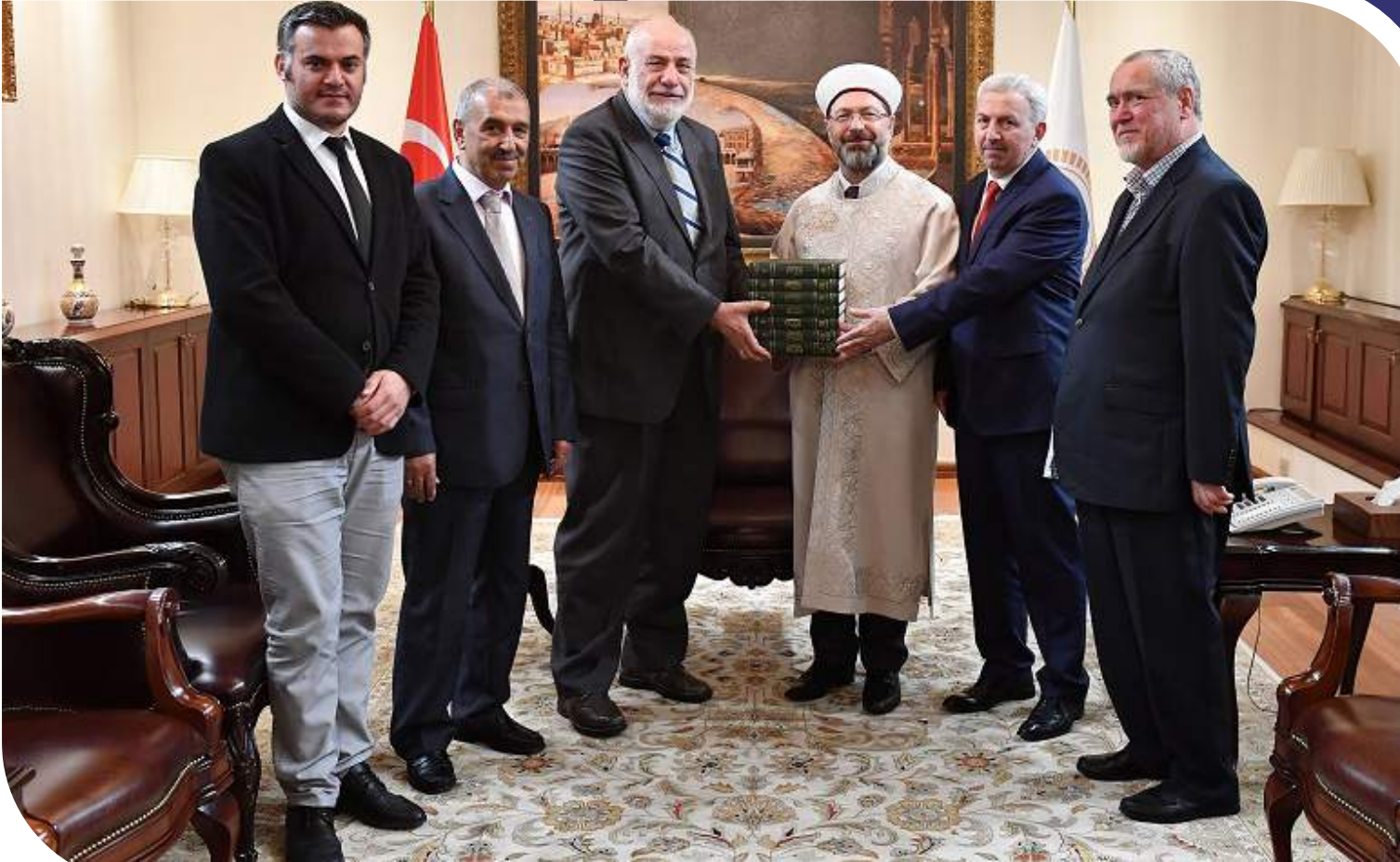
1975 yılında yurtdışından Türkiye'ye döndüğümde Isparta'da kısa dönem askerliğimi yaptım. O sene evlendim. Ve bir de hac yaptım. Üçü bir araya geldi. Benim hayatımda en bereketli yıllarımdan biri 1975 yılıdır. Askerliği bitirdim tabii o sırada Isparta Ordugâhında natamam bir cami projesi vardı. Allah nasip etti o projeye biz de el attık. 1959 yılında başlatılmış, başlatıldıktan sonra ellerinde olan parayı ordugâh komutanına vermişler. Fakat iş yürümemiş ve maalesef su basmasına kadar yükselen cami, aşağı yukarı 500 metrekare kadarmış. Burada enteresan bir şey var. Ali Rıza Demircan, Emrullah Hatipođlu hocalarımız var (kulakları çınlasın, ken-

dilerine saygılarımı sunuyorum) onlarla bir grubumuz vardı. Bir gün Ali Rıza hoca geldi bana. 'İsmail Hoca buraya bir gel de şuraya sen de bir el at' dedi. Bir öğle tatiliydi, komutanın odasına gideceğim, emir eri vardı orada. Bana kime geldiğimi sordu ben de 'komutanla konuşacağım' dedim. O da içeriye gitti, birkaç dakika sonra geldi. 'Tamam komutan sizi bekliyor' dedi. Ben içeriye girdim. Komutan oturuyor. 'Talebe gel buraya gel' dedi. Biz tabi asker öğrenciyiz. Selam verdim. 'Niçin geldin' dedi. 'Efendim burada natamam bir cami var, onun tamamlanması için geldim' dedim. Ben bunu söyler söylemez biraz sertleşti bana. Fakat tabi ben asker çocuğuyum ama bu kadar fazla disiplinli bir ortam görmemiştim. Dedim ki: 'Albayım, ben oraya baktım, orada inşaatı bitmemiş cami var, girişte ni-zamiye var inşaatı bitmemiş, bir tane yatakhane var bitmemiş, ben sordum, sizin bu sene paşalık senenizmiş' dedim. 'Eğer bana siz emrederseniz ben bütün bunları birleştirir yaparım, size de artı bir puan gelmiş olur' dedim. Ben bunu söylediğimde 26 yaşındaydım. Albay şöyle kaşını kaldırdı, 'gel yanıma otur bakalım' dedi. Gittim yanına oturdum. 'Kendini tanıt' dedi. 'Efendim ben İngiltere'de Master'ımı bitirdim, doktora-ya başlayacağım ama bu işleri de yapmak istiyorum, biz bu toprakların çocuklarıyız, buralarda isimlerimizin güzel geçmesi lazım, güzel işler yapmamız lazım' dedim. 'Peki, sen 2 ay sonra gidiyorsun, kısa döneysin zaten, bunu kim devam ettirecek' dedi. 'Merak etmeyin, biz ona da yardımcı oluruz' dedim. 'Bak öğrenci bana 6 milyon liralık bir teminat mektubu getireceksin ve nasıl bu işler gidecek, onu bana söyleyeceksin' dedi. 'Baş üstüne komutanım' dedim, dışarıya çıktım. O sırada Isparta Belediye Başkanı Fuat Uyar diye bir abimiz vardı. Fuat Bey rahmetli Muammer Dolmacı'nın sınıf arkadaşı, benim de kayınpederim Prof. Dr. Mustafa Köseoğlu'na asistanlık yapmış bir kimseydi. Ben o cumartesi günü şehre çıktığımızda direkt onun

ziyaretine gittim. O zaman o Adalet Partisi'nden belediye başkanıydı. Dedim ki: 'Fuat abi, ben komutanla böyle bir şey konuştum. Eğer siz bu işe el atarsanız sizin burada heykelinizi dikerler. Bütün buradaki sağ oyların, muhafazakâr oyların tamamını alırsın, ona göre bana yardımcı ol.' O da dedi ki: 'git komutana selamımı söyle, ben önümüzdeki hafta perşembe günü komutanı ziyarete geleceğim. Hem teminat mektubunu getireceğim hem de bu işi bitireceğiz.' Ben döndüm pazartesi günü sabah ilk işim tekrar komutana gitmek ve durumu izah etmek oldu. O da beklemiyordu böyle bir şey. Bir baktım, Perşembe günüydü biz sahada eğitim yapıyoruz, albayın makam arabası gelmiş, İsmail Adak buraya gelsin diye teğmenimiz çağırdı. Gittim arabaya bindim doğru komutanın makamına. Bir de baktım ki Fuat Bey orada. Beni gördü, 'İsmailciğim hoş geldin' dedi. 'Hoş bulduk ağabey' dedim. Ondan sonra komutana 'komutanım İsmail bana anlattı bu inşaat işlerini, bunların hepsi bizde, teminat mektubu istiyorsan da vereyim' dedi. Böyle olunca komutan da memnun oldu. Ve bu şekilde biz oranın inşaat hazırlığına başladık. Proje kaybolmuş. 2 günlük bir tatilim vardı, İstanbul'a geldim. O zaman rahmetli Rifat Tandoğan ağabeye gittim. O da İstanbul Vakıflar Bölge Müdürü idi. O bana klasik Türk-Osmanlı mimarisinde bir proje verdi oraya uygun. O projeyi aldım tekrar döndüm. O iş başladı ve hamdolsun tamamlandı

-Londra'da Türk Talebeleri Yardımlaşma Vakfı'nı kurmuşsunuz?

Bir vakıf kurduk Londra'da. Bu vakıf Türk Talebeleri Yardımlaşma Vakfı idi. Bu vakıf için 1977 yılında Londra'nın içinde bir bina satın aldık. O bina da çok enteresandır. 1976 yılında bizim Türk Talebeleri Yardımlaşma Vakfımız Manchester'da bir toplantı yapmıştık. Bugün burada pek çok arkadaşımızı, ben o

gün oradaki toplantıda tanıdım. Derken, kiliseden dönme bir camiydi Manchester'ın göbeğinde, orada toplandık. 'Arkadaşlar önümüzdeki yıl genel kurulumuzu Londra'da kendi binamızda yapacağız' dedim. Allah söyledi, benden bir şey yok. Neyse buradaki arkadaşlara söyledik falan. Bir yer bulduk, 46 bin pound istemişlerdi, Londra'nın göbeğinde. Çok büyük bir paraydı. Biz bunu 43 bin pounda pazarlık yaptık, el sıkıştık. Ama oranın bugünkü değeri 3 milyon pound, öyle düşünün. Ve biz arkadaşlarımıza haber gönderdik. Hiç unutmam, onlardan Allah razı olsun. Mustafa Topbaş Bey, Yahya Kılıç Bey, Mehmet Aydın Bey, bunlar bize 22 yahut 23 bin pound hazırlamışlardı. Ben o parayı Londra'ya istedim. Orada eksiklerimiz var ve önümüzde de üç ayımız var. Derken bizim Yahya Bey'in küçük kardeşi var Kasım Kılıç Bey. Onunla Suudi Arabistan'a gittik çünkü bizi çağırdılar. Dolaşıyoruz ama 300 pound-500 pound para veriyorlar, bize 22 bin pound para lazım. Derken Riyad'da Süleyman Rajhi Beyi bize tavsiye ettiler. Gittik Süleyman Bey'e. Allah uzun ömür versin 90'lı yaşların üzerindedir. Rajhi Corporation'un başındadır. Dünyanın en büyük işletmelerinden bir tanesidir orası. Para açısından falan zengin bir kurumdur. Bir akşam namazından sonra dışarıya çıktık, yanındaki arkadaş tanıttı. Rajhi Bey bana elfcine diyor yani bin pound demekmiş. Elfcinneyi benden al git diyor, fakat bu elfcine falan bize yetecek durumda değil. Ertesi günü Riyad İslam Gençlik Teşkilatı var, oradayız. Abdülhamid Ebu Süleyman diye bir arkadaşımız, şimdi profesördür. 'Sizi bakana götürüyem mi' dedi. 'Bakandan para alınır yoksa bin poundla falan bu iş olmaz' dedi. Ertesi gün gittik, üniversite bakanlığı diye bir bakanlık var. Başında da Şeyh Hasan eş 'Şeyh diye bir zat var. Allah gani gani rahmet etsin. Suud'da bakan ziyareti, devlet ziyareti bizimki gibi değil. Dışardan gelen arkadaş, emniyet içerisinden geçtikten sonra otomatikman bakanın yanına gidiyor. Odaya girdik. Bir salon 50 metre uzunluğunda. Etrafında hep deri koltuklar. Herkes sırasına göre gidiyor oturuyor. Bakanın bir masası var bir de telefonu var. İş olan kişi masanın yanındaki sandalyeye geliyor, kendi aralarında fıs fıs konuşuyorlar. Bakan kaldırıyor telefonu, bir şeyler söylüyor ve iş oluyor. Sıra bize geldi. Biz iki kişi olduğumuz için bir sandalye daha getirdiler. Abdülhamid Ebu Süleyman Bey'le bir şeyler konuştu ama benim Arapçam o kadar iyi değil. Adamcağızın da bir tek Fransızcası varmış. Fransızca da konuşamayız, biz İngilizce'de karar kıldık. Abdülhamid Ebu Süleyman tercüme ediyor. Diyor ki bu Türk gençleri yeni bir vakıf açıyor bizim bunlara yardımcı olmamız lazım. Çünkü bunlar inançlı insanlar, yarının Türkiye'sini idare edecek insanlar, biz bunlara yardımcı olalım diyor. Böylelikle bu hizmetimizi de tamamlamış olduk.

-Bir vakıf insanı olarak, Türkiye'de vakıfları, STK'ları genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Genellikle bana bu soru hep sorulur. Yurtdışında da konferanslara gittiğimde bu soruyu bana sorarlar. Toplumda devlet adına hareket eden hükümetinizin vazifeleri vardır. Nedir bunlar? Hudutları korumak, belli bir ana alt yapıyı oluşturmak, kanun yapmak, yapılan bu kanunları uygulamak gibi. Bunlar devletin işidir tamam. Bir de yerel idareler var. Bu yerel idareler de ne yapıyor? Her bir ili ele alın. O ilin ana ihtiyacı nedir, sos-

yal hizmetler, elektrik, su dağıtımı, çöplerin toplanması, yolların yapılması falan. Ama bunlarla bitmiyor iş. Neden bitmiyor? Bütün bunlar o toplumdaki insanlar için geçerli. Onların refahı için geçerli. Bakıyorsunuz, pek çok problemler var. İnce gibi görünüyor ama toplumun ana problemleri var. Bu problemleri ancak STK'larla çözebilirsiniz. Bunu çözdüğünüz zaman toplum daha rahat olur, nefes alır. Ne gibi? Mesela ben size birkaç tane problem söyleyeyim. Bir; bu toplumda aile müessesesi fevkalade sıkıntıya girmektedir. Bugün aile, evlilik müessesesi maalesef Türkiye'de yavaş yavaş sıkıntıya girmektedir. Daha önce her evlenen beş çiftten bir tanesi boşanıyorken bugün dört çiftten bir tanesi boşanıyor. İkincisi, nikahsız birliktelik olmaktadır. Siz aileyi yıktıktan sonra toplumu nasıl ihya edeceksiniz. Bu şekilde toplumu herhangi bir yerde tutamazsınız. Bizim bunu çözmemiz lazım. Onun için STK'lar aile müessesesi için, evlendirmemiz gereken gençler için önemlidir. Onlara uygun eşler bulup onları evlendirmemiz lazım. Bana dokunmasınlar da ne olursa olsun şeklinde bir bakış yanlıştır. Üçüncüsü, Türkiye'de alkol ve sigara tüketimi yılda % 8 artış gösteriyor. Alkolün olduğu yerde iyi bir nesil olamaz. Her türlü sıkıntının başı da biliyorsunuz alkoldür. Adam içiyor gidiyor karısını, çocuğunu öldürüyor. Onun için toplum olarak biz aile müessesesini ihya etmeli ve alkol tüketiminin önüne geçmeliyiz. Uyuşturucu desen ortaokulların önüne kadar geliyor. Onlara dikkat etmemiz lazım. Şahsi olarak 1-2

kişi buna özen gösteriyor olabilirsiniz ama asıl grup olduğunuzda başarılı olursunuz. Bunu unutmayın. Grup olunacak çünkü bu verdiğim misallerden çok var. Bizim gençlerimiz ancak böyle vakıf kurumlarıyla bir yerden bir yere getirilebilir.

-Vakıf hizmetinde bulunan arkadaşlarımıza bir tavsiyeniz var mıdır?

Geçenlerde bizim Ürdün'den bir arkadaşımız geldi. Ben de o arkadaşı İlim Yayma Vakfı'nın bir toplantısına getirmiştım. 55-60 yaşlarında Amerika'da tahsil yapmış, Kral Abdullah'ın özel danışmanı bir arkadaş. Bana dedi ki, İsmail Bey, siz bu vakıf toplantısını nasıl yapıyorsunuz? Kimse kimseye kızmıyor, bağırıyor. Bizde böyle bir toplantı olsa millet birbirine silah çeker dedi. Onun için benim tavsiyem şu, bütün genç neslimizi topluma hizmet için şu veya bu şekilde teşvik etmemiz lazım. Bunun en ince noktası da toplumda böyle işler yaparken ufak tefek şeylerle birbirimize kırlımayalım. Böyle yaparsak yapmış olduğumuz hizmet hem daha güçlü olur hem de daha bereketli olur. Çünkü içerde gönül kırıklığı büyük çatlaklara sebep olur. Onun için tavsiyem bütün vakıf çalışanı arkadaşlarımızın vakıf insanları için ufak tefek şeyler yüzünden birbirlerini kırmamaları, birlikte oturup kendi özel işleri gibi vakıf hizmetini düşünmeleridir.

Gençlere de tavsiyem şudur: Tabii ki yeni nesil daha kapasiteli, daha bilgisayar gibi gelişmiş şeylerle çalışıyorlar. Fakat iş aleminde muhakkak düzgün, dürüst firmalar, insanlarla birlikte çalışmalarını tavsiye ederim. Çünkü iş hayatında bu tip bir başlangıç olduğu zaman ileriki yıllarda o gençler belli bir seviyeye geliyorlar ve oralarda da güzel işler yapmaları lazım. Düzgün, doğru işlerde bulunmaları lazım. Onun için benim tavsiyem güzel firmalarda güzel insanlarla çalışmalarınıdır.

-Son olarak İlim Yayma Vakfı sizin için ne ifade ediyor?

İlim Yayma 1950'li yıllardan beri, biraz önce söylediğim gibi, Türkiye'nin vizyonunu kendi vizyonu olarak kabul etmiş, ülkemizin kalkınması için, ülke insanımızın daha iyi şartlarda, bilinçli ve vizyon sahibi olması için elinden gelen her türlü çalışmayı, faaliyeti göstermiştir ve bugün de öyledir. İlim Yayma Vakfı benim hayatımın son 15 yılını geçirdiğim en güzel yerlerden biridir. Orada çok güzel insanlar tanıdım, bu dostluklarım devam ediyor. Sizleri tanıdım. Çeşitli arkadaşlar edindim. Bir de hayır işlerinde olsun böyle sosyal faaliyetlerde olsun hepsi fedakâr insanlar oldukları için insana güzel bir ruh tatminliği veriyor. Allah bizleri buralardan ayırmasın.

-Vakit ayırdığınız ve bu çok değerli bilgileri bizimle paylaştığınız için çok teşekkür ederiz.

Batı-Doğu Arasındaki Ben Ve Öteki Kavramı Çerçevesinde Oryantalist Resimlerdeki 'Ayasofya' İmgesinin Yorumlanması

1.2. Chevalier Gaspard Fossati'nin 'Ayasofya' Konulu Tablolarının Göstergibilim Şeması ile Yorumlanması

Özet

Çalışma, Sultanahmet Meydanı'nda bulunan İstanbul'un silüetini oluşturan tarihi yapılardan Ayasofya'nın 'Oryantalist Resimlerde Gösteriminin İncelenmesi' üzerine kurulmuştur. Resimler yorumlanırken 'Gösterge Bilim' çözümleme şeması kullanılmıştır. Ayasofya'nın Osmanlı Mimarisinde Süleymaniye ve Selimiye gibi klasik dönemin temel yapı taşları olan yapılarla karşılaştırılması hem Türk ve Avrupalı mimarlar, hem de ressam ve seyyahlarca sık ele alınan konular arasında yer almaktadır. Resimler ve seyahatnamelerde bu üstünlük savaşının izleri aşikârdır. Boyutlarıyla ve döneminin mimari kullanımıyla etkileyici olan Ayasofya'nın Osmanlı Devleti'nin işgali sonrasındaki sefil ve harap durumu sık sık dile getirilmiştir.

Çalışmada yer alan resimler tarihe kaynaklık eden Avrupalı seyyahların seyahatnamelerinden destek alınarak yorumlanmıştır. Osmanlı Devleti'ne seyahat amaçlı geldiği düşünülen Batılı ressam ve seyyahların ürettikleri yazılı ve çizili içerikler Batı toplumları için Doğu hakkındaki önemli referanslar olarak görülmüştür. Bu içeriklerde Doğu'nun Batı hakkındaki gerçek düşünceleri gizli ya da açık olarak belirtilmiştir. Dolayısıyla çalışmada resimleri destekleyici unsur olarak seyahatnamelere de yer verilmiştir.

18. ve 20. yüzyıllar arasında Oryantalist resim ile oluşturulan Türk imajının, yapılar aracılığı ile nasıl üretildiği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Egzotik Doğu ile Batı arasındaki iletişim ve bu iletişimin bir yansıması olan 'Ayasofya' üzerine yapılan tablolar detaylı incelenmiştir.

Sanat üretimlerinde 'Oryantalizm' bilinçli olarak ortaya çıkarılmıştır. Oryantalizm ilk çıktığında Doğulu araştırmacılar için kendilerine yabancılaştıkları bir nesne olarak konumlanmıştır. Buradaki zihinsel metnin altıdan ben ve öteki kavramı yatmaktadır. Batı, Doğu'yu kendi gelişim seviyesine göre sınıflandırmış ve onu öteki olarak kodlamıştır. Oryantalizmin özünde bulunan Doğu Batı'nın sınıflandırmasında Doğu "öteki" rolünü benimsemek zorunda kalmıştır. Bu çalışmada tablolar bu çerçevede incelenerek yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Oryantalizm, Mimari, Doğu-Batı, Sembol, Göstergibilim, Görüngübilim, Oryantalist Resim

Chevalier Gaspard Fossati, "Hagia Sophia in Constantinople"

Bu çalışmada, oryantalist tabloların yorumlanmasında yöntem olarak 'Göstergebilim Çözümleme Şeması' kullanılmıştır. Aşağıda 'Ayasofya' Göstergibilim Çözümleme Şeması'nda yer alan 'açık anlam' ilk akla gelen, herkes tarafından anlaşılabilir anlam iken, 'gizlenen anlam' ressamın resmin aralarında semboller ile gizlediği anlam, örtülü bir mesajdır. 'Derin anlam' bilinç dışı verilen anlamdır ve 'gerçek anlam' ise ressamın kendinin dahi bilmediği anlamdır. Burada 'Derin anlamı' yorumlarken yaratıcı eleştirmenlik yapar; yorumladığımız nesnelere ile semboller ve renkler arasında bağlantı kurup yeni bir hikâye oluştururuz fakat bunu yaparken gerçekçilikten uzaklaşmadan bulduğumuz kalıntılar arasında ispatlayabildiğimiz yorumları yaparız (Ayaz, 2019, s. 35).

Doğu ve Batı kültürünün birbiri ile tanışıklığı diplomatik, ticari ve sanatsal ilişkiler nedeniyle oldukça eskilere dayanmaktadır; fakat 18. ve 19. yy. da yaşanan siyasî olaylar sebebiyle iki kültürün birbiri ile etkileşimi daha fazla artmıştır. Ekonomik ilişkilerin artışı, arkeolojik araştırmaların yoğunluğu ve romantizmin de etkisi, Avrupa'da, egzotik Doğu'ya merak, demek olan oryantalistin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Bu dönemde Doğu menzilli tüccarların ülkelerine döndüklerinde anlattıkları egzotik ve gizemli Doğu, Avrupalıların ilgisini oldukça cezbetmiştir. Bununla beraber Doğu'yu ziyaret eden birçok seyyah, memleketlerine döndüklerinde, Doğu'daki gezilerini anlatan kitaplar yazmışlardır. Böylece Doğu kültürü daha yakından tanınmış ve Doğu sa-

Mimari Unsur	Açık Anlam	Gizlenen Anlam	Derin anlam	Gerçek Anlam
Cami	İbadet, ahlak ve inanç öğrenme alanlarının olduğu, dini eğitim verilen Müslümanları bir araya toplayan mabet	Hep aynı görünümde, tek düze, içi boş, tasvir ve bezemeden uzak büyük, yavan ve hantal yapı olan camilerden uzak muazzam bir kliş	Bizans mimarisini taklit eden malzeme ve inşa bilmeyen, Bizans yapısına sahip çıkmayan, Barbar Müslümanlar	Şehrin en görünür yerlerinde diğer Osmanlı camileri ile uyumlu halde varlığını devam ettiren ve zamanla Osmanlı camilerine ilham olan 'Ayasofya'

'Ayasofya' Göstergebilim Çözümleme Şeması (Akerson, 2005, s.17)

natı ve felsefesine olan ilgi artmıştır (Germaner, 2007, s.1).

Chevalier Gaspard Fossati, gibi oryantalist ressamalar da yaşadıkları dönemde gerek seyahatçilerinde tanıştıkları, gerekse sadece okudukları hikâyeler ve kitaplardan aşına oldukları Doğu'nun kültürel yapısını, hatta mimari dokusunu resmetmeye başlamışlardır. Bu resimler sayesinde o döneme ait birçok yapı ve bilgi sonraki yüzyıllara taşınmıştır. Fossati, resminde Ayasofya'yı iç kısmından resmetmiştir. Bu dönemde birçok cami dışardan resmedilmesine rağmen Ayasofya içerden resmedilen nadir yapılarıdır. Ayasofya sadece mimari ihtişamı ile değil aynı zamanda ince kalem işleri, hat yazılarıyla da resimde öne çıkmıştır. İçeride oldukça kalabalık bir cemaat bulunur. Bu sarıklı ve cübbeli adamlar, 4 egzotik giysileri ile caminin ihtişamı yanında sönük küçük figürler olarak resmedilmiştir. Ressamın çizdiği açığı camiye yüceltmekte, ibadet edenleri de küçük göstermektedir. Edmondo de Amicis (1846-1908), 'İstanbul' seyahatnamesinde 'Ayasofya' cemaati hakkında şu satırları yazmıştır:

"Türkler fetihten çok sonra, Ayasofya Camiinde namaz kılarken, başlarını bu "tastan göğe" kaldıracaklarına, yüzlerini Doğu'ya dönmek için gayret saffetmişler. Kubbe gerçekten büyük yapıya hâkim olacak ve aydınlatacak şekilde sahanın yarısını kaplar ve her taraftan bir bölümü görülür; git git bitmez, kendinizi hep altında bulur ve içinde yüz defa

dönüp dursanız da gördükleriniz ve düşündükleriniz sizi uçma hissine benzer içinize işleyen, tüylerinizi ürperten zevkle doldurur (Amicis, 2010, s. 152).

De Amicis 'Ayasofya'nın azametini ve kubbesinin büyüklüğünü şöyle dile getirmiştir:

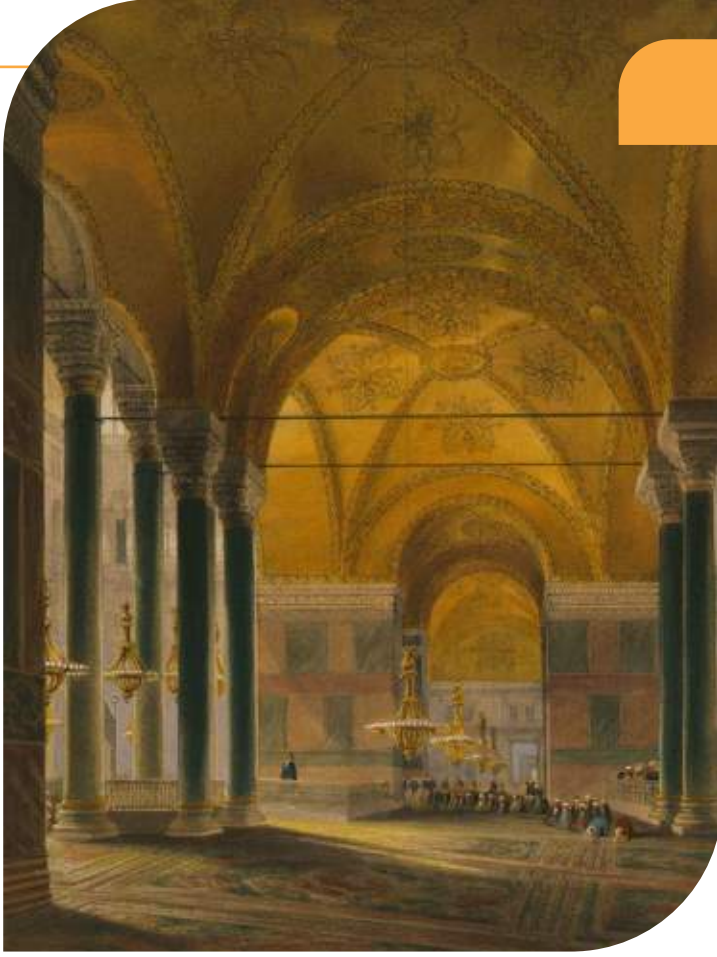
"Ayasofya Camiini 'çok büyük bir mezara benzeten şair haksız değildir; çünkü her tarafta korkunç bir tahribatin izleri görülür ve vaktiyle neler olduğunu düşünürken duyulan üzüntü, var olan şeylere bakarken duyulan hayranlıktan daha büyüktür. İlk hayranlık duygusu yatışınca, ister istemez aklınıza geçmiş gelir." (Amicis, 2010, s. 154).

De Amicis bir sonraki satırlarında ise Ayasofya'nın Müslümanlar tarafından sahip çıkılmadığı için bir harabeye dönüştüğünü belirtir. Fossati'nin "Hagia Sophia in Constantinople" tablosu incelendiğinde, Arap harfleri ile yazılan hat süslemesinin ön plana çıkarılması, yapının Müslümanlar tarafından tahrip edildiği, en azından bakımsız bırakıldığı imasını akla getirir. İlk bakışta karşımızda, içinde ibadet edenleriyle oldukça etkili bir mekân görünürken, resmin derin anlamına bakıldığında işgali anlatan izleri görmek mümkündür. Resimde, manipülasyona en kapalı unsur mimari yapıdır; çünkü yeri değiştirilemez, mekân bellidir ve herkesçe bilinir. Yapılan herhangi bir yanlış çizim o dönem içinde büyük tepkilere neden olabilir; fakat ressam burada, kendi yorumuna uygun

olarak her detayı ustalıkla dikey bir kadrada vermiştir.

"Yıkık St. Jean Kilisesinden çok uzak olmayan bir yerde, Hıristiyanların kilisesi olduğu düşünülen Ayasofya Camii vardır. Yapının içi, birçok değişiklikten geçtiğini gösteren kanıtlarla doludur. Müslümanlar haç biçimini yok etmek için altınların bulunduğu bölümü kesip atmışlar; geleneğe göre bir haç gizlediği söylenen çatıdaki üç küçük kubbeden biri mucizevi biçimde hiçbir kuvvetin yerinden edemediği bir minareyle değiştirilmiştir. Bu yalandan mucizenin başarısı, az önce sözünü ettiğimiz emsali mucize gibi, Hıristiyan mabedini Müslüman hürmetsizliğinden korumakta başarısız olduğu için, kutlanmamalıdır. Bu camide, gerçekleşmesi olanaksız bir efsaneye göre, piskoposluk 5 yaptığı şehirde bronzdan bir boğanın içinde yakılarak şehit edilen Antipa'nın sözde mezarı bulunmaktadır. Ayasofya Cami'nin yanında antik kanalizasyonların kalıntıları görülebilir; altı metre derinliğinde ve buna uygun bir genişliktedir. Bunlardan birinden şimdi bir dere akmaktadır: Antik Selinous. Şehrin diğer bölümünde altı adet çok güzel kemer ile muhtemelen antik bir tapınağın kalıntıları olup tarihleri tam olarak anlaşılmayan bazı yüksek duvarlar bulunmaktadır." (Christmast, 2012, s.101).

İngiliz seyyah Henry Christmast'ın bu satırlarda anlattığı her bir detayı tabloda görmek mümkün. Eski hali ve geçirdiği değişimi açık bir şekilde ortaya koymak adına ressam her bir ayrıntıyı atlamadan resmetmiştir. Bu, aslında ilk bakışta ressamın bire bir doğruyu yansıttığına işaret ederken esasen ressam orada yapılan bir yanlış ortaya koymaktadır. Ressam doğruluk kisvesi altında izleyiciyi bilinçaltında yönlendirmek istemektedir. Tablolar seyahatnameler eşliğinde incelendiğinde daha çok anlam kazanmaktadır; çünkü 18. ve 19. yy. oryantalist tablolar, oryantalist düşünceyi doğrultusunda Doğu'ya gelen seyyahların seyahatnameleri üzerinden şekillenmiştir. Bu yüzden bu iki incelemeyi aynı anda yapmak tabloları anlamlandırmak açısından

Chevalier Gaspard Fossati, "Hagia Sophia in Constantinople" 1852

oldukça önem arz etmektedir. İç grup-dış grup ilişkisi önyargı ve kalıpları beraberinde getirmektedir. Önyargılı davrandığımız kişi ya da gruplarla aramıza mesafe koyar ve onları ötekileştiririz. Tabloda bu yargı perspektif ile ortaya konmaktadır (Ayaz, 2019, s.43).

Yine azametli yapı altında bir avuç kalmış Müslüman cemaat bulunmaktadır. Burada usta bir şekilde perspektif uygulanmıştır. Perspektif sayesinde yapıyı daha uzun ve devasa görmekteyiz. Resimde, gün ışığı huzmesi ve gölgeler ustalıkla resmedilmiştir. Tonozların iç kesimlerinde yer alan süslemelere kadar detaylandırılarak çizilmiştir. Bu dönemde yapılan Ayasofya resimleri genelde iç kısımdan resmedilmektedir. Camilerin iç kısımlarının resmedilmeyişi, gayrimüslimlere yasak olmasından kaynaklı olabilir. Bu yüzden diğer camilerin dışarıdan resmedilmiş tablolarını incelerken izin alınmasında herhangi bir sorun olmayan Ayasofya'nın iç çizimlerine sıkça rastlıyoruz.

"Ayasofya Camii, İstanbul'un en büyük camii; yirmi beş bin kişiyi alıyor. Yedi tepeden birinde yer alıyor. Tarihi ve özgün biçimi, uzunluğu genişliğini ve kubbesi titizlikle betimlenmiş durumda. Ama hiçbir kalem, hatta ilahi ışık bile, bu uyumlu ve muhteşem yapının muazzam kemerleri, devasa sütunları ve daha küçük on kubbesi de dâhil, şahane kubbesi hakkında tam bir fikir veremiyor. Her biri farklı bir padişah tarafından yaptırılmış dört minaresi var. Her padişahın büyük camilerden birine bir minare yaptırmasının âdet olduğu söylenir. Binanın dışında epeyce yama yapılmış. Bu yamalar minareler kadar zarif değil. Ayasofya'nın minarelerinden daha göz

alıcısına sahip olan başka camiler var, özellikle altı minareli Sultanahmet Camii gibi." (Cox, 2013, s.476).

Amerikalı bir Kongre Üyesi ve diplomat Samuel Sullivan Cox (1824-1889) seyahatnamesinde Ayasofya'nın cemaat hacminden bahsediyor; fakat resimde bu cemaat adeta bir avuç kalmış. Ressamin nezdinde yapının kıymetini bilmeyen Türkler sayı olarak az resmedilmiştir. Bu dönem bazı kişiler resme sonradan eklenmiştir. Bu da gerçeklik açısından bakıldığında çalışmanın bu kısmının kurgu olduğunu göstermektedir. Sullivan Cox'un seyahatnamesinde bahsettiği 'Tarihi ve özgün biçimi, uzunluğu genişliğini' resimde açıkça görmek mümkün. Seyahatnamede, minarelerin eklenmesiyle yapının bozulduğunu ifade eden seyyah, bu yaklaşımla mimari açıdan bir eksiklik görmemekte lakin bu eklemelerde kasıt olduğunu düşünmektedir; çünkü satırların devamında başka camilerde daha göz alıcı minare kurgusu olduğunu belirtmiştir.

İç grup-dış grup ilişkisi önyargı ve kalıpları beraberinde getirmektedir. Önyargılı davrandığımız kişi ya da gruplarla aramıza mesafe koyar ve onları ötekileştiririz. Tabloda bu yargı perspektif ile ortaya konmaktadır (Ayaz, 2019, s.43). Yine azametli yapı altında bir avuç kalmış Müslüman cemaat bulunmaktadır. Burada usta bir şekilde perspektif uygulanmıştır. Perspektif sayesinde yapıyı daha uzun ve devasa görmekteyiz. Resimde, gün ışığı huzmesi ve gölgeler ustalıkla resmedilmiştir. Tonozların iç kesimlerinde yer alan süslemelere kadar detaylandırılarak çizilmiştir. Bu dönemde yapılan Ayasofya resimleri genelde iç kısımdan resmedilmektedir. Camilerin iç kısımlarının resmedilmeyişi, gayrimüslimlere yasak olmasından kaynaklı olabilir. Bu yüzden diğer camilerin dışarıdan resmedilmiş tablolarını incelerken izin alınmasında herhangi bir sorun olmayan Ayasofya'nın iç çizimlerine sıkça rastlıyoruz.

"Ayasofya Camii, İstanbul'un en büyük camii; yirmi beş bin kişiyi alıyor. Yedi tepeden birinde yer alıyor. Tarihi ve özgün biçimi, uzunluğu genişliğini ve kubbesi titizlikle betimlenmiş durumda. Ama hiçbir kalem, hatta ilahi ışık bile, bu uyumlu ve muhteşem yapının muazzam kemerleri, devasa sütunları ve daha küçük on kubbesi de dâhil, şahane kubbesi hakkında tam bir fikir veremiyor. Her biri farklı bir padişah tarafından yaptırılmış

dört minaresi var. Her padişahın büyük camilerden birine bir minare yaptırmasının âdet olduğu söylenir. Binanın dışında epeyce yama yapılmış. Bu yamalar minareler kadar zarif değil. Ayasofya'nın minarelerinden daha göz alıcısına sahip olan başka camiler var, özellikle altı minareli Sultanahmet Camii gibi." (Cox , 2013, s.476).

Amerikalı bir Kongre Üyesi ve diplomat Samuel Sullivan Cox (1824-1889) seyahatnamesinde Ayasofya'nın cemaat hacminden bahsediyor; fakat resimde bu cemaat adeta bir avuç kalmış. Ressamın nezdinde yapının kıymetini bilmeyen Türkler sayı olarak az resmedilmiştir. Bu dönem bazı kişiler resme sonradan eklenmiştir. Bu da gerçeklik açısından bakıldığında çalışmanın bu kısmının kurgu olduğunu göstermektedir. Sullivan Cox'un seyahatnamesinde bahsettiği 'Tarihi ve özgün biçimi, uzunluğu genişliğini' resimde açıkça görmek mümkün. Seyahatnamede, minarelerin eklenmesiyle yapının bozulduğunu ifade eden seyyah, bu yaklaşımıyla mimari açıdan bir eksiklik görmemekte lakin bu eklemelerde kasıt olduğunu düşünmektedir; çünkü satırların devamında başka camilerde daha göz alıcı minare kurgusu olduğunu belirtmiştir.

Fossati'nin "Hagia Sophia in Constantinople" tablosunda bahsi geçen minareleri daha detaylı görmekteyiz. Seyyahın minare yapımında formu bozulan Ayasofya için 'Binanın dışında epeyce yama yapılmış' dediği kısımlar resimde de fark edilmektedir.

Tablolarda ve seyahatnamelerde ortaya konan imaj incelendiğinde Doğu, egzotik, geri, farklı, tensel, pasif, despotizm eğilimli ve ilerlemeden uzak olarak anlatılmaktadır. Böylece resim aracılığı ile Batı'nın Doğu'ya ilişkin ideolojik yargıları ortaya konmaktadır.

Ayasofya'yı detaylı resmeden ressam Fossati, mabedin içini günün belli saatlerinde birçok kez aynı açıdan resmetmiştir.

Chevalier Gaspard Fossati, "Hagia Sophia in Constantinople" 1852

Chevalier Gaspard Fossati, "Aya Sofia" 1852

Burada resme özellikle gruplar halinde dağıtılmış batılı ve doğulu insanları bir arada görüyoruz. İki Avrupalı figüre eşlik eden bir fes giymiş figür dikkat çekmektedir. Yine resimde yer yer Doğu'nun egzotizmüne işaret eden kontrast renkleri mevcut. Yapı, şehrin tam ortasında tüm uyumu ve heybeti ile içi ve dışı yekpare sergilenmektedir.

"Bu kilise eskiden tamamen mozaikle kaplıydı, gene de haç ve resimler gibi, birkaç parça görülmektedir; Türkler resimlere hiç önem vermedikleri için bunları silmeye teşebbüs etmişler ve ancak yarısını silebilmişlerdir." (Thévenot, 2014, s.60).

Jean de Thévenot (1633-1667) "Voyage du Levant" seyahatnamesinde kilisenin eski halini anlatmaktadır. Burada resim sanatından anlamayan, önem vermeyen ve hatta büyük sanat eserleri olan freskleri silen barbar Türklerin (!) durumu anlatılmıştır. Fossati'nin "Hagia Sophia in Constantinople" resminde yapının bu harap halini görmeye gelen kıymet bilen asıl sahipleri resmedilmiştir.

"Bu kilise eskiden mevcut kiliselerin en büyüğü idi; Türkler bunun bazı kısımlarını ortadan kaldırdılar; kendi camilerini inşa etmek için bu onlara iyi bir model oldu." (Thévenot, 2014, s.61).

Thévenot'a göre Ayasofya büyük bir yapı iken Türkler tarafından bazı kısımları ortadan kaldırılarak küçültülmüştür. Yine ona göre bu yapı kendi camilerini inşa etmek isteyen Türklerle iyi bir model oldu. Ayrıca Batılı gözlemciler Osmanlı Mimarisinde bezeme kültürüne de muhalif bir tavır takınmışlardır. Yapıların bezemelerini de yavan bulmuşlardır. Onlara göre Ayasofya'nın yanında, camiler gelişmemiş, güdük yapılarıdır. Avrupalı gözlemciler,

kendi gelenekleriyle karşılaştırınca diğer camilerin içlerini de görmedikleri için yapıların dışına bakarak bunu, bir tür gelişmemişlik olarak yorumlamışlardır. Anıtsal yapılarda mesela Edirne'de Beylerbeyi Hamamı'nın ya da İstanbul'da Rüstem Paşa Camisi'nin iç kısımlarındaki bezeme zenginliği dışlarına yansımaz. Mimarının iç dünyası, dış dünyasından daha görkemlidir. Bu görkem, bir mistisizm ifadesi olmaktan çok, bir sosyal tavrın ifadesidir (Kuban, 2007, s.599).

Thévenot, satırlarında, Ayasofya'nın Türklerin müdahalesiyle kötü bir duruma geldiğini belirtirken adeta Türklerin dinin ışığı içinde kaybolduklarını ifade etmek istemiştir. Resme bu açıdan tekrar bakacak olursak Ayasofya'nın bu müdahale ile eski halinden çok daha farklı bir hale geldiğinin anlatıldığını görmekteyiz. Bu pencereden bakınca Gustav Rasch (1825-1878), 'Türken in Europa' (19. yy. Sonlarında Avrupa'da Türkler) isimli seyahatnamesinde Ayasofya'dan bahsederken benzer fikirleri olduğunu görürüz. Yunan yönetimi döneminde, İstanbul'un mucizevî ihtişamını ve Ayasofya'nın tamamlandığı dönemi anlatırken Türklerin İstanbul'u fethinden sonra bu muhteşem yapıyı nasıl harap hale getirdiklerini anlatmıştır.

"Tarih bize Yunan imparatorlarının yönetimi zamanındaki İstanbul'un mucizevî ihtişamıyla görkemliliğinin anlatıyor... Yunan ve Roma'nın eski çağına ait heykellerini Hipodromu kaplayan heykeller ormanında buluyoruz tekrar. İstanbul'un binlerce sarayı vardı. İmparatorluk sarayının en ilginç hazinesi yarım milyonu aşkın ciltlik kütüphanesiydi. İmparator Justinien, Ayasofya Kilisesi tamamlandığında onun karşısına geçip ihtişam ve güzelliğine baktığı zaman haklı olarak şöyle bağırdı: ' Salomon, işte şimdi seni geçtim!'. Ve bu şahane Yunan başkentinde Müslümanlar ne yaptı? Hipodromdaki heykeller ormanı nerede, binlerce saray nerede, nerede tarihin bize mucize olarak anlattığı edebiyatın ve bilimin hazineleri? Hepsi Türkler İstanbul'u dört yüzyıl önce

fethettikleri zaman yok edildi, harap edildi, tahrip edildi ve yakıldı; öylesine tahrip edildi ki dünyanın görkemli binasının anısı bile ortadan kayboldu...." (Rasch, 2004, s.161).

Ayasofya'yı detaylı resmeden ressam Fossati, mabedin içini günün belli saatlerinde birçok kez aynı açıdan resmetmiştir. Burada resme özellikle gruplar halinde dağıtılmış batılı ve doğulu insanları bir arada görüyoruz. İki Avrupalı figüre eşlik eden bir fes giymiş figür dikkat çekmektedir. Yine resimde yer yer Doğu'nun egzotizmine işaret eden kontrast renkler mevcut. Yapı, şehrin tam ortasında tüm uyumu ve heybeti ile içi ve dışı yekpare sergilenmektedir.

"Bu kilise eskiden tamamen mozaikle kaplıydı, gene de haç ve resimler gibi, birkaç parça görülmektedir; Türkler resimlere hiç önem vermedikleri için bunları silmeye teşebbüs etmişler ve ancak yarısını silebilmişlerdir." (Thévenot, 2014, s.60).

Jean de Thévenot (1633-1667) "Voyage du Levant" seyahatnamesinde kilisenin eski halini anlatmaktadır. Burada resim sanatından anlamayan, önem vermeyen ve hatta büyük sanat eserleri olan freskleri silen barbar Türklerin (!) durumu anlatılmıştır. Fossati'nin "Hagia Sophia in Constantinople" resminde yapının bu harap halini görmeye gelen kıymet bilen asıl sahipleri resmedilmiştir.

"Bu kilise eskiden mevcut kiliselerin en büyüğü idi; Türkler bunun bazı kısımlarını ortadan kaldırdılar; kendi camilerini inşa etmek için bu onlara iyi bir model oldu." (Thévenot, 2014, s.61).

Thévenot'a göre Ayasofya büyük bir yapı iken Türkler tarafından bazı kısımları ortadan kaldırılarak küçültülmüştür. Yine ona göre bu yapı kendi camilerini inşa etmek isteyen Türklere iyi bir model oldu. Ayrıca Batılı gözlemciler Osmanlı Mimarisinde bezeme kültürüne de muhalif bir tavır takınmışlardır. Yapıların bezemelerini de yavan bulmuşlardır. Onlara göre Ayasofya'nın yanında, camiler gelişmemiş, güdük yapılarıdır. Avrupalı gözlemciler, kendi gelenekleriyle karşılaştırınca diğer camilerin içlerini de görmedikleri için yapıların dışına bakarak bunu, bir tür gelişmemişlik olarak yorumlamışlardır.

Anıtsal yapılarda mesela Edirne'de Beylerbeyi Hamamı'nın ya da İstanbul'da Rüstem Paşa Camisi'nin iç kısımlarındaki bezeme zenginliği dışlarına yansımaz. Mimarının iç dünyası, dış dünyasından daha görkemlidir. Bu görkem, bir mistisizm ifadesi olmaktan çok, bir sosyal tavrın ifadesidir (Kuban, 2007, s.599).

Thévenot, satırlarında, Ayasofya'nın Türklerin müdahalesiyle kötü bir duruma geldiğini belirtirken adeta Türklerin dinin ışığı içinde kaybolduklarını ifade etmek istemiştir. Resme bu açıdan tekrar bakacak olursak Ayasofya'nın bu müdahale ile eski halinden çok daha farklı bir hale geldiğinin anlatıldığını görmekteyiz. Bu pencereden bakınca Gustav Rasch (1825-1878), 'Türken in Europa' (19. yy. Sonlarında Avrupa'da Türkler) isimli seyahatnamesinde Ayasofya'dan bahsederken benzer fikirleri olduğunu görürüz. Yunan yönetimi döneminde, İstanbul'un mucizevî ihtişamını ve Ayasofya'nın tamamlandığı dönemi anlatırken Türklerin İstanbul'u fethinden sonra bu muhteşem yapıyı nasıl harap hale getirdiklerini anlatmıştır.

Fossati'nin, "Hagia Sophia in Constantinople" isimli iç mekân resminde yine yabancılar ile Türkler aynı mekânda resmedilmiştir. Tablodaki yabancılar figürü 'Hıristiyan İstanbul'un parlak zamanından kalan muhteşem geçmiş'i temsil ettiğini düşündürmektedir.

"Ayasofya kilisesi ile hipodromda bulunan birkaç biçimi bozulmuş anıt bina, Hıristiyan İstanbul'un parlak zamanından kalan muhteşem geçmişin yegâne kanıtıdır... Rum imparatorlar yarış meydanını bir Ormanla süslemişlerdi: imparatorlukları içinde bulunan dünyadaki tüm şehirden getirdikleri resimli mermer sütunlarla. Bütün bu dünya güzellikleri nerede?" (Rasch, 2004, s.96).

İncelenen birçok seyyahın aksine Edmondo de Amicis, Ayasofya'yı olduğu gibi görünen gerçeği ile

yansıtmıştır. Yapının hantal ve eski görüntüsünü anlatan seyyah yapıyı 'gayri muntazam' bulmuştur. Yine depremlerde sarsılan duvarların ile yapının III. Murad tarafından inşa ettirilen istinat duvarları sayesinde ayakta kalmaya devam ettiğini belirtmiştir.

"Çeşmenin yanından bakıldığında, meydanın bir kenarını kaplayan Ayasofya Camii görülür. Dış görünüşü itibarıyla kayda değer bir yapı yoktur. Dikkatinizi çeken tek yapının dört köşesinden yükselen, ev büyüklüğünde koca kaidelere oturmuş upuzun dört parlak minaredir. Meşhur kubbesi gözünüze küçük görünür... Görebildiğiniz tek şey, ağır ve gayri muntazam, soluk renkli, bir kale gibi çıplak, dışarıdan bakıldığında insan Ayasofya'nın içindeki muazzam boşluğu getirmeyecek, pek de büyük görünmeyen bir kütlede ibarettir. Eski bazilikadan kubbeden başka şey göze çarpmaz. Geri kalan her şey Müslüman'dır. Minarelerden biri Fatih Sultan Mehmed, biri III. Selim, diğer ikisi III. Murad tarafından yaptırılmıştır. Bir depremde sarsılan duvarlar, 16. asrın sonuna doğru, yine III. Murad tarafından inşa ettirilen istinat duvarlarıyla desteklenmiş ve kubbenin üstüne altın yaldızı elli bin düka değerindeki haşmetli tunç hilal kondurulmuştur.... Ayasofya, o kadar beyaz ve hafif olmaması dışında, diğer büyük İstanbul camilerinden farklı değildir, 'Saint Pierre den sonra dünyanın en büyük tapınağı' olduğuna insanın inanası gelmez." (Amicis, 2010, s. 147).

İncelenen tablolar ve seyahatnameler birincil güvenilir tarihsel kaynak olarak kullanılmamaktadır. Edebi yazı ve resim yorumuna oldukça açıktır. Tarihi araştırmalarda kaynak olarak kullanılan seyahatnamelerde dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır. Seyahatnameleri incelerken yazarlarının bazı önyargılar taşıdığını göz önünde bulundurmak gerekir. Bu çalışmada araştırma yapılırken resim ve seyahatname arasında benzeşen önyargılar ile yorumlama yapılmaya özen gösterilmiştir.

Bir takım seyyahlar Osmanlı devlet ve toplum yapısını incelerken önyargılarından kurtulmuş diğerleri ise inceledikleri toplumun sosyal yapısını incelemeyi kendi bakış açılarına göre değerlendirmeler yapmıştır. Seyyahlar buldukları yerlerdeki şahit oldukları olayları ve gördüklerini yazmışlardır; fakat yazılanlar her ne kadar görülenlerin bire bir aktarımı olarak düşünülse de seyyahların algılamaları, geldikleri kültür ortamı, okudukları eserler, tecrübeleri, bilgileri ve meslekleri tarafından şekillendirilerek esere yansıtılmıştır. Bu nedenle seyahatnameleri incelerken yanlı ve gerçekçi görüşleri derinlemesine ele alıp yazar, nerede yalan söyleme gereği duymaz, nerede gerçekleri gizler; bunları tespit etmek ve eleştirel bir bakış açısı ile değerlendirmek gerekir (Ayaz, 2019, s.4).

Seyahatname üç ana unsurdan meydana gelir:

- Seyahatin yapıldığı sürede o memleketin gerçek durumu
- Seyyahın şahsiyeti (bu işteki tecrübesi, bilgisi, zevkleri ve hatta mizacı)
- Gideceği memleket hakkında kendi memleketinde edindiği bilgi (Thévenot, 1978, Ayaz, 2019, s.4)

Seyahatnamelerdeki taraflı veya gerçekçi görüşler dönemin söylemlerine, Avrupa devletleriyle Osmanlı arasındaki siyasi ve iktisadi ilişkilere göre kısmen farklılık gösterebilir ve ancak bu kaynakların tarafsız olmaları ya da iyi bir eleştiri süzgecinden geçirilenleri bilimsel bir araştırmaya kaynaklık edebilir. Seyyahların önyargıları dışında buldukları gezilerin süresi de kısıtlı olabilir. İncelenen tablolardaki yorumlar seyahatnameler ışığında değerlendirilmiştir (Ayaz, 2019, s.14).

SONUÇ

Batılıların Doğu kültürünü inceleme süreci olarak tanımlanan oryantalizm, Batı'nın kendi gelişim sürecinin bilincine varması hususunda önemli bir araç olarak görül-

müştür. Resim ve Seyahatname vasıtasıyla sunulan Doğu imajı tarihsel süreçte Doğu-Batı ilişkilerini şekillendirmektedir. Bunun yanı sıra Batı'nın düşünce geleneğinde Doğu "öteki" çerçevesinde incelenmiştir. Burada oluşturulan tasavvura dayalı olarak hayalî Doğu imajı oluşturulmuştur (Said, 2014, s.68). Chevalier Gaspard Fossati, tablolarında ve Edmondo de Amicis, Henry Christmast, Samuel Sullivan Cox, Jean Thévenot, Gustav Rasch seyyahların seyahatnameleri incelendiğinde bu imaj, Doğu'ya bazen oturmuş bazen de tasavvurda şekillenen Doğu ile gerçek Doğu'nun çelişkili olduğu görülmüştür.

Oryantalizm sadece resimde değil müzikten tiyatroya, mimariden edebiyata çok geniş bir yelpazede incelenmesi gereken bir olgudur. Doğu'nun egzotik yapısının dikkat çekmesi ile alegorik, mitolojik ve dinsel konular artık eski çekiciliğini kaybetmiştir. 18. ve 19. yy.da özellikle arkeoloji alanındaki gelişme ile Batı yönünü tamamen Doğu'ya yöneltmiştir. Doğu Batı için tüm ihtişamı ve gizemiyle oryantalist resamlara geniş bir konu yelpazesi sunmaktaydı.

Seyahatnameler ve Oryantalist resimler ışığında incelenen araştırmanın sonucunda Batı'nın oryantalist algısının, büyük ölçüde tek taraflı olarak oluşturulduğu görülmektedir. Bu sebeple yorumlar Batılı düşünce etrafında şekillendirilmektedir. Seyyah ve ressamın şahit oldukları bir çok konu ve imge, Doğulu yaşam tarzına entegre edilerek onlar hakkındaki olumsuz imajların yerleşik hale gelmesi sağlanmıştır. Edebi eserler ve tablolarındaki negatif söylemlerinin ardında kendilerinin bile fark etmediği pozitif söylemler de bulunmaktadır. Bu hususa gösterge bilim şemasında 'Gerçek Anlam' kısmında yer verilmiştir. Çalışmanın özgün yorumları bu bölümdeki açıklamalarda yer almaktadır. Tablolardaki betimlemelerin 'sanrı' olarak algılanmaması için tespitler seyahatnamelerdeki yazılı kaynaklarla desteklenmiştir. Resimlerle anlatılanlarda gerçeklik payı olmasına rağmen, Batı'nın sanat anlayışı içerisinde, oryantalizmin popüler etkisi göz önüne alınmalıdır; yani resimlerde açık ve net olmayan mesajlar seyahatnameler ile daha açık hale getirilmiştir. Çünkü resimler Batı toplumunda yetişmiş bir bireyin zihinlerindeki hayal ürünü unsurları tetiklemektedir.

Yapılan araştırma sayesinde, Oryantalizmin ortaya çıkışından itibaren Doğu-Batı ekseninin odağında yer alan ve Batılı'nın zihninde üretilen resim çalışmalarının farklı bir gözle 'Gösterge Bilim' çerçevesinde yeniden incelenmiştir. Doğu ve Batı arasındaki geçişler genelde zıtlıklar üzerine temellenmektedir. Buradaki zıtlık 'ben' ve 'öteki' kavramı ile somutlaştırılmıştır. Doğu, ikinci olarak kültürel bir nesne olarak öteki konumunda yani "dış grup" içinde yer almıştır. Dolayısıyla gruplar arası çatışma meydana gelir. Bu durumda Batı kendi tarihini gizlemiş ve ön yargıları ile Doğu medeniyetini eleştirmiştir. Böylece kendini yeniden

inşa süreci doğmuştur (Ayaz, 2019, s.98). Sanat eseri manipülasyona açık olduğundan inşa süreci eserler üzerinden yapılmıştır. Çalışmada yer alan eserler özellikle seçilmiştir. Sanat eserlerinde bazen perspektif bazen renkler ve bazen ise imgeler manipülasyon aracına dönüşmüştür. Çalışma sayesinde bunlar daha açık şekilde ortaya konmuştur.

Çalışmanın sonucuna göre resimler sayesinde oluşan imaj neticesinde, Batı daha da Batılılaştırılırken (çağdaş, medeni, görgülü) Doğu'da Doğululaştırılmaya (kaba, cahil, zorba) devam etmiştir. Resimlerde yansıtılan seçili alanların perspektifi, boyutu renkleri sayesinde, Batı'nın kafasındaki Doğu imajı yansıtılmıştır. Oryantalist resimler biçimsel ve anlamsal öğeler taşımaktadır. Burada yaratılmaya çalışılan algıya göre objeler sürekliliği 'öteki'nin kusurları ve yetersizlikleri üzerine kurulmuştur. Sanat eserlerinin gerçeklik payı olmasının yanı sıra, Batı'nın sanat anlayışı içerisinde, oryantalizmin popüler etkisi ile bir araya geldiğinde, ortaya çıkan ürünler, Batılı bireylerin zihinlerindeki hayal ürünü unsurları tetikler niteliktedir. Bu çalışma bir tür niyet okuyuculuğu değil, tarihe kaynaklık eden seyahatnameler ve 'Göstergebilim Yöntemi' kullanılarak bilimsel nitelik kazandırılmaya çalışılan bir çalışmadır.

KAYNAKÇA

Akerson, Fatma Erkman (2005). *Göstergebilim Giriş*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Amicis, Edmondo De (1877). *İstanbul, İstanbul: Yüflü Kredi Yayınları*, 2010.

Ayaz, Büşra (2019). "Oryantalist Tablolarda Mimari Öğelerin Yorumlanması", (Yüksek Lisans Tezi) T.C. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Anabilim Dalı, Tarih ve Medeniyet Araştırmaları Bilim Dalı, İstanbul.

Christmast, Henry (2012). *İstanbul ve Ege Yollarında İzmir, Efes, Bergama, Salihli, Alaşehir, Denizli, Akhisar 1851*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2012.

Cox, Samuel Sullivan (2013). *Bir Amerikalı Diplomatın İstanbul Anıları 1885-1887*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Germaner, Senra (2007). *Oryantalist Resimlerde İslam Dünyası*. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.

Kuban, Doğan (2007). *Osmanlı Mimarisi*. İstanbul: Yem Yayınları, Yayın.

Rasch, Gustav. (2004) *19. yy. sonlarında Avrupa'da Türkler*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Said, Edward W. (2014). *Sarkiyatçılık: Batı'nın Şark anlayışları*. İstanbul: Metis Yayınları.

Thévenot, Jean (2014). *Thévenot Seyahatnamesi*. İstanbul: Kitap Yayınevi. Sahaftan Seçmeler Dizisi.

Thévenot, Jean. (1978). *1655-1656'da Türkiye Jean Thévenot*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.

Mutena Bir Alan Kurma: Ayasofya Kütüphanesi'nde Bir Mâni' u'n-nukûş

Çeşitli yüzeylerde grafiti veya yasal olmayan yazılar gibi işaretleme uygulamaları, görülme gereksinimlerine bağlı olarak yüz yıllar boyunca bir kentsel deneyim çerçevesinde uygulanmıştır. Osmanlı tecrübesine baktığımızda, bu düşünceye paralel olarak mimari yapıların yüzeyleriyle ve özellikle sütunların bronz bilezikleriyle bu tür bir "kentsel deneyim" için uygun bir zemin oluşturulduğu görülmektedir. Osmanlılar, vakıf tarafından mimari yapılardan "uygun olmayan" şeyleri önlemek ve mekânı mutenalaştırmak için bir mâni' u'n-nukûş görevi ihdas etmiştir. Ayrıca Osmanlı bağlamında mâhi'n-nukûş vazifesi ile izinsiz yazılan yazıları silmeye yönelik bir ihdas da söz konusudur. Dolayısıyla Osmanlı bağlamında, resmi vazifeliler tarafından, hem resmi olmayan yazı yüzeylerine otoriter bir şekilde yazarak hem de izinsiz yazılanları silerek, mimari kurumlardaki "resmi olmayan yazı alanına" hakim olmaya yönelik bir strateji olduğu ortaya çıkmak-

tadır. Duvar ve sütunlara yazılan bu yazılar, on farklı türde konuya ayrılmıştır. Daha sonra, bu tür yasal olmayan yazıları uygulamanın arkasında yatan nedenler irdelenmiştir. Cevabım üç boyutlu bir araştırma olsa da vurgu, günlük hayattaki bireylerin ucuz-anıtsallığı üzerinedir. Erken modern Osmanlı dünyasındaki okuryazarlık kültürü ve bunun sosyal bağlamı ele alınarak erken modernitenin eşiğindeki yeni okuryazar sınıfları anlamaya yönelik bir çabaya girilmiştir. Kavramsal bir tablo çizilemek için, derkenar notlar ile "uygun olmayan" yazılar karşılaştırılmış ve buna bağlı olarak "orijinalin dengesini ve ağırlık merkezlerini değiştiren" eklemeler olmasından dolayı grafiti ve yazmalardaki derkenar notlar arasında bir benzerlik olduğu görülmüştür.

Bu çalışma, Ayasofya Kütüphanesi vakfının (gördüğüm kadarıyla vakıf senesinde mâni' u'n-nukûş olan tek kütüphane) kamusal-özel alan çatışmasına dayanan ve mâni' u'n-nukûş'un meşrulaştırılmasını ortaya koymayı amaçlayan bir ana fikir üzerine kurulmuştur. Bununla ilgili olarak çalışan kadrosunda bir mâni' u'n-nukûş bulunan tek kütüphane olan ve görevi, devletin yüceliği ile mütenasip bir şekilde soylulaştırılmış bir alan yaratmak olan Ayasofya Kütüphanesi ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Çalışmada ayrıca Ayasofya'da farklı imparatorluklar döneminde görülen yazı örnekleri, bu yazıların benzerlerinin Osmanlı'da ortaya çıkışı, erken modern dönemde sosyal değişim üzerinden kurgulanarak ele alınmıştır.

Yedi Kat Gökler Üstünde Bir Camii Klasik Türk Edebiyatında Ayasofya Camii'nin Görünümü

Bugün gerek akademide gerekse kimi edebiyatçılar, sanatçılar ve sanatın çeşitli formlarıyla ilgilenen halk arasında, divan şiiri olarak isimlendirilen edebiyatın; toplumdan, gerçeklikten, sosyallikten uzak olduğu, bu edebiyatın bir 'sırça köşkte' belirli bir üslup seviyesinde toplumun, insanlığın meselelerine kayıtsız kalarak ayrı bir edebi ifade tercih ettiği yönünde görüşler yaygın bir şekilde yer bulmaktadır. Ancak genel bir bakışla ele aldığımızda sanatçının, özelde ise döneminin aynası olan şairin; toplumun, yaşanan hayatın bir parçası olması, muhakkak ki onu toplumun, insanlığın meselelerine ve gerçekliğine itecektir. Bu gerçekliğin, muhatabı tarafından fark edilebilmesi için ilgili sanat dalının gösterenlerine dair bilgi sahibi olmak gerekmektedir. Bir edebi metnin gösterenlerinin de kelimelerden ve mecazlardan oluşmasından ötürü, edebi metinleri değerlendirirken, kelime olarak yer alan gösterenleri ve mecazlı yapıyı göz önünde bulundurmamak, metnin anlam katmanlarını bir bir açacaktır. Şairlerin kullanmış oldukları mecazlı dil, ifade ediş biçiminde bir farklılık oluşturmaktadır, bu farklılık-

tan kaynaklı olarak da metni okuma, görme noktasında eksik ve yetersiz kaldığımız için şiirlere hakıyla nüfuz etmekte birtakım zorluklar yaşarız.

İncelediğimiz edebî metinlerdeki gösterenler göz önünde bulundurularak, klasik Türk edebiyatının temel şekli kabul edilen şiirden hareketle, her dönemde kutsal önemini koruyan, yıllarca temsil noktasında büyük misyonlara sahip olan Ayasofya Camii'nin şiirde nasıl yer aldığı, bir hafıza mekân hüviyeti taşıyan Ayasofya Camii'ne şairlerin verdiği önem, bu çalışma kapsamında yaptığımız divan, mesnevî vb. taramaların bir sonucu olarak farklı yüzyıllarda yazılan şiirler üzerinden ele alınmaktadır.

Klasik Türk edebiyatının, şiirinin; gerçeklikten, toplumdan dolayısıyla topluma dair olaylardan uzak olduğu, bunları muhteva edinmediği yönünde eleştiriler azalmakla beraber yapılmaya devam etmektedir. Bu eleştirilerin bir kısmı, bazı metinler için kısmen doğru olabilir

ancak toplumun beslediği bir şairin, ressamın, müzisyenin vb. sanatlarda çalışma yapan bir kişinin toplumdan, dönemindeki olaylardan uzak durması ve onları eserine taşıması düşünülemez. Bilinmesi gereken, o sanat eserindeki gösterenin ne olduğudur. Bazı ezber bilgilerin de böyle bir hüküm verilmesinde etkili olduğu düşünülebilir, nitekim bugün gazel denildiğinde akla gelen kalıp bilgi, sevgiliye karşı duyulan şiirleri anlatan türler olduğu yönündedir oysa bu çalışmadan hareketle söylemek mümkün ki Nâbî - Âyâsufiyye redifli gazeli- gibi birçok şair Ayasofya'yla ilgili beyitlere gazellerinde de yer vermiştir. Bir şiir, edebiyat metni elbette kelimelerle gerçekliğini kuracak ve bu gerçekliği kurarken dilin imkânlarından, mecazlardan olabildiğince istifade edecektir. O halde, bazı çıkarımlara ulaşmak ve metinlere nüfuz edebilmek için bu kelime yapısını bir noktada göz önünde bulundurmamız lazım.

Klasik Türk edebiyatı bünyesinde eser veren edebî isimler üzerinden, Ayasofya'nın mimari yapısı, bölümleri, anlamı, geçirdiği aşamalar, neye benzediği ve benzetildiği yönünde durarak divan şiirinin Ayasofya hafızasını, algısını aktarmaya çalıştık. Sadece Ayasofya'yla ilgili çalışmalara bakmak bile klasik şiirin ardındaki gerçekliği, toplumsallığı ve esere yansıyan manayı görmeyi sağlayacaktır. Şairler, genel hatlarıyla söz vadisinde en iyiyi söyleyebilmek, özde ise Ayasofya Camii'ne uygun olabilmek için kelimelerle adeta o mabedi yaşatmış

ve bugünlere sözün imkânları nispetinde taşımışlardır. Ayasofya Camii, birçok şair tarafından Kâ'be ve Mes-cid-i Aksâ'yla eş değer tutulmuş, bu noktada Ayasofya Camii'nin önemi vurgulanmıştır. Aynı zamanda Ayasofya Camii, gerek bir cami olarak kendisi, gerekse mahfili vb. yönüyle çoğu zaman bir Cennet tasviriyle karşımıza çıkmakta ve kubbesinin de gökyüzünü temsil edecek şekilde olması, güzellikte eşsiz görünmesiyle, halkın camiye büyük rağbet göstermesiyle şiirlerde yer almaktadır. Ayasofya Camii; minberi, müezzin mahfili, minareleri, mihrabı, zemini, işlemleri noktasında ve sadece insanların değil meleklerin, evliyaların hatta Hz. İsa, Hz. İdris ve Hz. Muhammed gibi peygamberlerin de ibadethanesi olması yönüyle metinlerin içeriğinde önemli bir konumda bulunmaktadır. Hünkâr mahfilinde farklı zamanlarda yapılan genişletme çalışmalarını Sâbî'tin ve Nedîm'in tarih kıtaları üzerinden görmek edebî bir metnin, şiirin toplumdaki misyonunu hatırlatma noktasında oldukça önemli bir yerdedir, bu iki kıta bugünün terminolojisiyle adeta bir restorasyon belgesi gibi karşımızda durmaktadır.

Bu çalışma bize göstermiştir ki şiir üzerinden bir mekân hafızası olarak okumak suretiyle, Ayasofya'nın yapımında kullanılan malzemelerin, Ayasofya'daki sütunların, direklerin, kemerlerin yapı özelliği, şairlerin bütüncül bir yaklaşımla Ayasofya'ya, Ayasofya'nın bölümlerine, yapısına yüklediği anlam, yapının mimarisi, sosyolojisi ve toplum üzerindeki psikolojik etkisi değerlendirilebilir.

Asya ile Avrupa kıtalarını birleştirmek gibi oldukça mühim bir vasf-ı mümeyyize hâiz olan ve tarihî süreç içerisinde de pek çok medeniyete ev sahipliği yapan İstanbul şehrinin, 1453 senesinde Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesiyle beraber başlayan vetîrede, şehrin İslâm hüviyeti kazanması amacıyla çeşitli düzenlemeler yapılmıştır. Bunların en önemlilerinden biri de hiç kuşkusuz İstanbul'un silüetine kazandırılan câmilerdir. Müslüman Türk devletlerinde asırlardır bir gelenek olarak devam eden, fethedilen şehirlerdeki en büyük kilisenin fetih sembolü olarak câmiye tahvil edilmesi usulü gereğince; fethin hemen akabinde, şehirdeki en büyük Bizans kilisesi olma vasfını taşıyan Hagia Sophia Kilisesi bizzat Fatih Sultan Mehmed tarafından câmiye kalbedilmiş ve yeni hüviyeti için gerekli

Câmiye Tahvil Edilmesinin Akabinde Ayasofya

olan düzenlemeler yapıldıktan sonra ilk Cuma namazı burada, Akşemseddin hazretlerinin imâmetinde kılınarak, padişah adına ilk hutbe okunmuştur. Şehrin ulu câmisi olma vasfını kazanan bu kadîm mâbed, "Câmi-i Ayasofya-i Kebîr" adını almıştır. (Eyice, 1984, s.12; Eyice, 1991, s. 206-207; Akgündüz vd., 2006, s. 127-129; Danişmend, 2011, s. 262-263).

Bizans İmparatorluğu'nun son zamanlarında, İstanbul gibi Ayasofya'nın da oldukça harap ve bakımsız bir vaziyette olduğu kaynaklarda zikredilmektedir. 1204 senesinde İstanbul'u ele geçiren IV. Haçlı ordusuna mensup Latinler tarafından hem şehir hem de burada bulunan Hristiyan mâbedleri, sanki başka bir dine aitmiş gibi yağma edilmiş, bu noktada en çok zararı da kentten en büyük kilisesi olan Ayasofya görmüştür. Latinler, mâbedde büyük bir tahribat yapmanın yanı sıra, ilk kargaşa günlerinde, içerisinde hiç uygun olmayan çirkin olayların yaşanmasına da sebep olmuşlar, ayrıca burada bulunan birçok kutsal eşyayı da batıdaki kiliselere göndermişlerdir. 1261 senesinde şehir Bizanslılar tarafından geri alındığında ise, Ayasofya'nın uzun süre istila yıllarının etkisi ile oldukça yıpranmış vaziyette olduğu bilinmektedir (Koçu, 1960, s. 1445; Eyice, 1984, s.11; Runciman, 1992, s. 109; Wiener, 2001, s. 88-89; Akgündüz vd., 2006, s. 77, 81).

Fatih Sultan Mehmed, Ayasofya'nın tahrip edilmesine ne dâima engel olmuş, mimarî ve tezyinî vasıflarına her dâim saygı göstermiştir. (Eyice, 1991, s. 207). Ayrıca bazı yabancı yazarların iddia ettikleri üzere, Ayasofya'nın içerisine at üzerinde değil, yaya olarak girmiştir. İstanbul'un fethini anlatan bir vakâyinâmede, Fatih'in Ayasofya'nın önüne geldiğinde atından inerek yere kapandığı ve daha sonra da içeriye girdiği yazmaktadır. Yine dönemin şâhitlerinden Nestor İskender de Fatih'in; kilise önündeki meydana geldiğinde atından inerek alını toprağa değdirdiğini, Allah'a hamd ettikten sonra da içeriye girerek şükür secdesine kapandığını ve iki rekât namaz kıldığını söylemektedir (Akgündüz vd., 2006, s. 128; Danişmend, 2011, s. 260). Fethin hemen akabinde, bir Türk askerinin mâbedin mermerlerinden birisini kırmakta olduğunu gördüğünde, söz konusu müdahaleye

Bu çalışma; Zehra Günbeyi tarafından, 2019 senesinde Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde, Prof. Dr. Aziz Doğanay danışmanlığında hazırlanmış olan "İstanbul'da Camiye Tahvil Edilen Kiliselere Yapılan Ekler" isimli yüksek lisans tezi içerisinde yer alan "Ayasofya" maddesinin ilgili bölümlerinin makale formatıdır.

mâni olarak, onu dışarı çıkartmıştır. Lamartine'nin belirttiğine göre, Fatih'in mimarları; kubbede yer alan mozaikleri sökmeye başlamışlar, ancak padişah bu duruma da hemen müdahale ederek; "Durun! Mozaiklerin üzerini alçıyla örtün ki, müminler rahatsız olmasın! Fakat bu şaheseri parçalamayın." demiştir. Zira bilindiği üzere Fatih; yapının içerisinde bulunan insan tasvirli mozaiklere dahi hiçbir şekilde zarar verilmesine müsaade etmemiş ve sadece kible yönünde olanların üzerlerini hafif surette ince bir badana tabakasıyla, zarar görmeyecekleri şekilde örttürmekle yetinmiştir. (Akgündüz vd., 2006, s. 127).

Kible dışında olanlar ise, görünür halde bırakılmış ve mozaikler uzun bir müddet de bu şekilde kalmıştır. Zira XVI. yüzyıldan itibaren İstanbul'a gelen seyyahlar da bunları gördüklerini yazmışlardır. Örneğin, 1678 senesinde Ayasofya Câmii'ni ziyaret eden Fransız seyyah Grelot; mâbeddeki birçok mozaığı, üzerleri açık bir şekilde gördüğünü nakletmiştir (Koçu, 1960, s. 1448).

Türkler, kapıları dahi düşmüş vaziyette olan harap durumdaki bu binayı tamamen köhne bir şekilde devralmış ve mütemadi onarımlar sayesinde de şekli bozulmadan muhafaza ederek, günümüze kadar ulaşabilmesini sağlamışlardır (Koçu, 1960, s. 1448; Eyice, 1984, s. 23).

Ayasofya'nın câmiye tebdil edilmesiyle beraber başlayan süreçte gerek içerisine gerekse de hâricine, yeni hüviyetinin gerekliliklerine uygun birtakım işlevsel ilaveler yapıldığı, bununla birlikte; binanın aslı haline müdahale edilmediği, şâyet zarar görmesine neden olan bir durum gerçekleşmişse, ancak o zaman yapısal anlamda da bazı değişikliklere gidildiği müşahede edilmektedir. Özellikle de şehirde sık aralıklarla meydana gelen depremler ve yangınlar, statik bakımdan zaten sorunlu olan bu abidevi yapıda da büyük tahribâta yol açarak, sıklıkla onarılmasını zarûr kılmıştır. (Koçu, 1960, s. 1445; Eyice, 1984, s. 8-9; Eyice, 1991, s. 207; Wiener, 2001, s. 87-88; Akgündüz vd., 2006, s. 74).

Tahvil işlemi sonrasında Ayasofya'nın naos adı verilen iç mekânı, harem vasfını kazanarak, bir İslâm mâbedine uygun şekilde tanzim edilmiş ve buraya muhtelif zamanlarda işlevsel manada bazı ilaveler yapılmıştır. Bu şümulda öncelikle eski kilise binasının apsis ile bema kısımlarından oluşan bölümü, mihrap sofası işlevini üstlenmiş ve apsis çıkıntısının içerisine, Kâbe istikâmetinde bir mihrap yapılmıştır. Mâbedin yönü tam olarak doğuya bakmadığından, mihrabın hafif bir eğimle sağa doğru yerleştirilmesi yeterli olmuştur. Minber de bema ile gü-

neydoğu cihetindeki eksedra bölümleri arasındaki pâyenin önüne, kible mihverine paralel olacak şekilde konumlandırılmıştır. Orta sahnin kuzeyinde, tam ortada vaaz kürsüsü; güneydoğu cihetindeki ana payenin önünde ise müezzin mahfili yer almaktadır. Söz konusu aksâm haricinde Ayasofya Câmii'nin haremde ayrıca hünkâr mahfili ve üç mahfil ile birçok ahşap maksûre bulunmaktadır. Yine kütüphane de yapılan ilavelerden biridir ki mezkûr bölümün sadece girişi ile okuma salonu câmî dâhilindedir. Yapının esasında mevcut olan galeri katı, câmilerdeki tabaka mahfili niteliğindedir. Harem mekânını "U" biçiminde üç taraftan çeviren bu bölümün ne şekilde düzenlendiği hakkında kesin bir mâlûmat bulunmamak-taysa da batı cihetindeki galeri kolunun, kadınlara tahsis edildiği belirtilmektedir. (Koçu, 1960, s. 1454). Mâbedin dış kısmına bitişik olarak ilave edilen ekler ise; dört tane minare ile kasr-ı hümâyûn ve kütüphânenin de hazine-i kütüb yani kitapların muhafaza edildiği bölümüdür. Yapının batısında yer alan iç ve dış nartekesler, dâhilî ve haricî medhal sofası görevini üstlenmiştir. Muhtelif dönemlerde Ayasofya Câmii'nin çevresine; medrese, sıbyan mektebi, imâret, muvakkithâne, şadırvan, çeşme, sebil, türbe ve hazîreler inşa edilmek suretiyle burada bir külliye teşekkül etmesi sağlanmıştır. Yeni kimliğini iktisâb etmesinden sonraki süreçte mâbedin cephe düzenlemesinde gerçekleştirilen en önemli değişiklik; kuşkusuz statik bakımdan olan yetersizliğini giderebilmek için yapılan müdahaleler olmuştur. Zira Bizans döneminde, cephele- rin önüne ilave edilmeye başlanan masif takviye payan- dalarının inşasına, Osmanlı döneminde de devam edilmiştir. Payandaların haricinde, zaman içerisinde câmiye eklenmiş olan minareler de binanın köşelerini destekleyici bir görev üstlenmiştir. Ayasofya Câmii'nin güneydoğu köşesinde bir tuğla minare, Bâb-ı Hümâyûn tarafındaki kuzeydoğu köşesinde yivli bir minare ve güneybatı ile kuzeybatı köşelerinde de birbiriyile eş özelliklere hâiz iki minare olmak üzere toplam dört minaresi bulunmaktadır.

24 Kasım 1934 tarihine gelindiğinde, 481 sene boyunca câmî vasfını koruyan Ayasofya Câmii'nin dinî kimliğinden sıyrılarak müze haline getirilmesine karar verilmiş ve 1 Şubat 1935 günü resmen müze olarak açılmıştır. (Eyice, 1951, s. 8; Koçu, 1960, s. 1447; Eyice, 1986, s. 21; Eyice, 1991, s. 209; Wiener, 2001, s. 94). Nihâyet 24 Temmuz 2020 Cuma günü ise bu büyük mâbed yeniden Ayasofya-i Kebîr Câmî-i Şerîfi ve Külliyesi adıyla İslâm ibâdetine tahsis edilmiştir.

Harem, câmide namaz kılınan esas ibâdet mekânına verilen isimdir. Günümüz sanat tarihi yayınlarında, yanlış bir kullanımla "harim" olarak adlandırılan söz konusu mekân; Prof. Dr. Aziz Doğanay'ın tespit ettiği üzere, esasında kullanılması gereken "harem" tâbiriyile ifade edilmiştir. Bkz. Aziz Doğanay (2017), Mimarî ve Teziynî Unsurlarıyla Câmî, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, s. 66-67.

Üst kat mahfilleri, Doğanay'ın tespit ettiği üzere; Osmanlı döneminde mezkûr bölümler için kullanılan ve arşiv belgelerinde de mukayyet olan, "tabaka mahfili" kavramıyla tarif edilmiştir. Bkz. Doğanay, Mimarî ve Teziynî Unsurlarıyla Câmî, s. 69; Ömer Lütfî Barkan (1979), Süleymaniye Cami ve İmâretî İnşaatı (1550-1557), Cilt: 2, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 79, 98-90.

Tarihî kaynaklarda hiç rastlanmayan "son cemaat yeri" kavramının yeri- ne, "medhal sofası" tâbiri kullanılmıştır. Bkz. Doğanay, Mimarî ve Teziynî Unsurlarıyla Câmî, 75.

KAYNAKÇA

Akgündüz, Ahmet, Said Öztürk ve Yaşar Baş (2006). Kiliseden Müzeye Ayasofya Camii, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı.

Eyice, Semavi (1951). "Ayasofya Mozaikleri ve Bunları Meydana Çıkaran Thomas Whittemore", Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Belleteni, Sayı: 113, ss. 3-12.

Eyice, Semavi (1984). Ayasofya-1, İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası.

Eyice, Semavi (1986). Ayasofya-3, İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası.

Eyice, Semavi (1991). "Ayasofya", Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, ss. 206-210.

Danişmend, İsmail Hami (2011). İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Cilt:1, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.

Koçu, Reşad Ekrem (1960). "Ayasofya", İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul: Nurgök Matbaası, Cilt:3, ss. 1439-1475.

Müller-Wiener, Wolfgang (2001). İstanbul'un Tarihsel Topografyası, 17. Yüzyıl Başlarına Kadar Byzantion-Konstantinopolis-İstanbul, Ülker Sayın (Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Runciman, Steven (1992). Haçlı Seferleri Tarihi, Fikret Işıltan (Çev.), Ankara: Türk Tarih Kurumu.

İlim Yayma Ödülleri

İlim Yayma Ödülleri 2021'e Doğru

İlk olarak Mayıs 2017'de gündeme gelen İlim Yayma Ödülleri fikri aradan geçen 3,5 yılda Türkiye'nin iddialı akademik ödül olma yolundaki yapısını güçlendirerek devam ettirmektedir. İlk aşamasında akademisyen, iş insanları ve iletişim uzmanlarından oluşan yaklaşık 30 kişilik güçlü bir ekiple başlatılan çalışmalar, aynı kararlılıkla ve inançla gelişerek devam ettirilmektedir.

2 Mayıs 2017'de İlim Yayma Vakfı mensubu yaklaşık 50 akademisyen ile Vakıf yönetimin bir araya geldiği istişare toplantısında, akademik çalışmaların ödüllendirilmesi önerisiyle İlim Yayma Ödülleri fikri doğmuş oldu. Yaklaşık iki yıllık süreçte gerçekleştirilen çalışmalarda İlim Yayma Ödülleri'nin her aşaması titizlikle çalışıldı ve alınanda son derece iddialı bir "akademik ödül" sistemi tasarlanmış oldu. Bu sistemin temel hedefi

"ulusal düzeyde üretilen evrensel nitelikteki bilgilerin, araştırmaların desteklenmesi" olarak belirlendi. Ayrıca İlim Yayma Ödülleri, bir bölgenin, rengin, düşüncenin değil, "Türkiye'nin Akademi Ödülü" olma iddiasındaydı.

İlim Yayma Ödülleri için ilk başvurular 21 Mayıs 2019'da elektronik ortamda alınmaya başlandı. Son başvuru tarihi olan 31 Temmuz 2019' kadar yaklaşık toplam 5.573 kişi başvuru sistemine giriş yaptı ve bunların da 758'i İlim Yayma Ödülleri'ne adaylık başvurusunu gerçekleştirdi. Daha ilk yılında bu kadar yüksek bir teveccühe mazhar olması, İlim Yayma Ödülleri'ne olan güvenin, inancın ve hedefin doğru belirlendiğinin açık göstergesidir.

İlim Yayma Ödülleri'ndeki en zorlu aşamanın bilimsel değerlendirme süreci olduğunu açıklıkla söyleyebiliriz. 758 başvuruyu, daha önce değerlendirme kriterleri olarak belirlediğimiz ilkeler ve şartlar doğrultusunda süreci yürüttük. Bu dönemde hiç hata yapmamak için başvuru sonrasında ödül kararına kadarki aşamayı altı kademeye ayırdık ve her bir kademinin diğeriyle hiçbir irtibat kurmamasına özen gösterdik. Ayrıca değerlendirmelerde, açıklanan kriterler ve bilimsellik dışında hiçbir ölçütü dikkate almadık. Bilimsel değeren-

dirmede görev alan 293 bilim insanının bilgilerini mahfuz tuttuk. Böylece, bilimsel değerlendirme süreçlerinde oluşabilecek ve tarafsızlığı her türlü tereddütleri de ortadan kaldırmış olduk.

İlim Yayma Ödülleri'nin son aşaması olan tören hazırlıklarını da büyük bir titizlikle en ince ayrıntısına kadar çalıştık. Bu amaçla, tören mekânından, davet edilecek misafirlere, program içeriğinden, sahne tasarımına kadar tüm detayları büyük bir hassasiyetle hazırladık. Hata oluşturabilecek tüm olasılıkları ya tamamen ortadan kaldırdık ya da etkisini en düşük düzeyde tuttuk. Bu şekilde, İlim Yayma camiasının bu alanda ilk organizasyonu olan İlim Yayma Ödülleri törenini de şanına yakışır şekilde icra etmeyi amaçladık.

Yeditepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Fikrettin Şahin İlim Yayma Büyük Ödülü'nü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. İlyas Kemaloğlu Sosyal Bilimler Ödülü'nü ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Mehmet Zahmakıran Mühendislik, Doğa ve Sağlık Bilimleri Ödülü'nü gerçekleştirdikleri çok kıymetli çalışmalarla almaya hak kazandı. Hocalarımızı başarılarından dolayı tekrar kutluyorum. Ayrıca İlim Yayma Ödülleri'ni alan hocalarımızın bundan sonraki çalışmalarında da çok önemli başarılar yakalayacağına olan inancımız tamdır.

22 Aralık 2019 tarihinde Dolmabahçe Sarayı'nda icra edilen törene Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan, Cumhurbaşkanı Yardımcımız, Bakanlarımız, Rektörlerimiz, siyasi parti temsilcilerimiz, bürokratlarımız ve İlim Yayma Camiası temsilcilerinin teşrifleriyle İlim Yayma Ödülleri sahiplerini bulmuş oldu.

Birçok yönüyle Türkiye'deki en önemli Akademik Ödülleri arasında olması beklenen İlim Yayma Ödülleri için gelecek dönemdeki en önemli hedeflerden biri de bu ödülün uluslararası düzeyde taşınmasıdır. Bu sebeple ödül sürecinin tüm aşamaları bu hedef göz önünde bulundurularak tasarlandı.

Ödül töreninden hemen sonra ara vermeksizin İlim Yayma Ödülleri 2021 için çalışmalara devam edildi. Özellikle geçmiş dönem çalışmaları ayrıntılı olarak değerlendirildi, aksayan noktalar belirlendi ve bunların güçlendirilmesi sağlandı, sistem bazı yönleriyle daha etkin hale getirildi. Önümüzdeki 5 aylık süreçte de çalışmalara devam edeceğiz. Böylece sürenin tüm aşamalarını en ideal düzeye getirerek, inşallah Mayıs 2021'de ilk başvuruları almaya başlamayı planlıyoruz.

Bizler, evrensel düzeyde insanlığa fayda sağlayacak bilgiyi üreten araştırmacıların başvurularını, geçen yıl olduğu gibi büyük bir titizlikle değerlendirerek, İlim Yayma Ödülleri 2021'i de sonuçlandırmaya çalışacağız.

VEFA PROGRAMLARI

Hatim Programları

23 Ekim Cuma günü yapılan Ahde Vefa Programı kapsamında Vakfımızın kurulduğu tarihten bugüne farklı yılların Eylül-Ekim-Kasım aylarında vefat eden vakıf kurucuları ve bağışçıları adına 27 adet hatim okundu. Hatimlerin duası sabah namazına müteakip Fatih Camii imamı Galip Usta hocamız tarafından yapıldı.

Program sonrasında programın videosu vefat eden kurucu ve bağışçı yakınları ile paylaşıldı. Bu vesile ile Rahmet-i Rahman'a kavuşmuş tüm kurucu ve bağışçılarımıza Rabbimizden rahmet niyaz ediyoruz.

TAZİYE

Sabri Özpala Bey, vakfımıza kurulduğu günden bugüne kadar hizmet etmiş, 33 yıl boyunca müteveli heyet üyeliği yapmış ve son olarak da İstişare ve Murakabe Heyeti üyeliği görevini icra etmiş ve görevi başındayken Hakk'a yürümüştür.

Sabri Özpala Bey'e Allah'tan rahmet, camiamıza başsağlığı diliyoruz.

Mekani Cennet Olsun.

Sabri ÖZPALA

49. OLAĞAN GENEL KURUL TOPLANTISI

İlim Yayma Vakfı 49. Olağan Genel Kurulu, 11 Temmuz 2020 Cumartesi günü İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi (İZÜ) Halkalı yerleşkesinde genel kurul üyeleri ve davetlilerin katılımıyla gerçekleşti.

Toplantıda vakfın bir yıllık faaliyet raporu, gelir gider tabloları, murakabe heyeti raporu ile 2020 yılı tahmini bütçesi genel kurul üyelerinin onayına sunulurken kabul edildi.

49. Olağan Genel Kurulun ardından gerçekleştirilen ilk mütevelli heyeti toplantısında yapılan görev taksimine göre İlim Yayma Vakfı Başkanı Necmeddin Bilal ERDOĞAN, Başkan Vekili Av. Nurettin ALAN ve Genel Sekreter Doç. Dr. Ömer ÇINAR olarak belirlendi.

İSTİŞARE VE MURAKABE HEYETİ TOPLANTISI

İstişare ve Murakabe Heyet toplantımız 29 Eylül 2020 Salı günü online olarak gerçekleştirildi. Heyet üyelerimize bir önceki toplantıdan bu toplantıya kadar geçen zaman diliminde yapılan çalışmalar hakkında bilgi verildi.

Vakıf

Vakıf bölümündeki yazılar; vakfımız misafirhanesinde kalan, vakfımızdan lisansüstü burs alan öğrencilerin araştırma yazısı, deneme, gezi notları, ülke ve kitap tanıtımları vb. çalışmalarından oluşmaktadır.

Düşün-ce: Neden Buradasın?

İnsan, alemin ete kemiğe bürünmüş hali. Sevincin, korkunun, umudun ve gayenin en somut hali. Yıllarca süren bir maraton koşucusu gibi hep daha iyisi, daha güzeline ulaşmak için bitmek, tükenmek bilmeyen bir gayret ve kazanma hırsı... Peki ya hiç geride kalanları, ayağı takılanları düşündünüz mü? Günümüz dünyası, insanı bireyselleştirmeye dayalı bir sistem çerçevesinde inşa edilirken siz hiç kafanızı tüketim arzuları üzerine kurduğunuz dünyanızdan kaldırıp hakikatle yüzleşmeyi denediniz mi? Ben denemedim. Belki de koctum.

İnsanlık tarihi boyunca yeryüzünde günümüze kadar 109 milyar insan yaşadığı tahmin edilmektedir. Yani 109 milyar dünya, düşünce tarzı ya da fikir... Hepsini bir amaç uğruna dünyaya geldiğini fark etti. Ve sorgulamaya başladı. Neden bu hayattayız? Dünyaya geliş gayemiz ne? Biz kimiz? Felsefe doğdu sonra. Herkes kendi sorusuna kendince bir cevap buldu. İnsanlık bir gaye edinip, kendine hedefler koydu sonra. Kimi büyük idealleri peşinde koşarken kimileri ise kısa vadeli hedeflerle yetindi ve buna alıştı. Daha doğru bir tabirle alıştırdı.

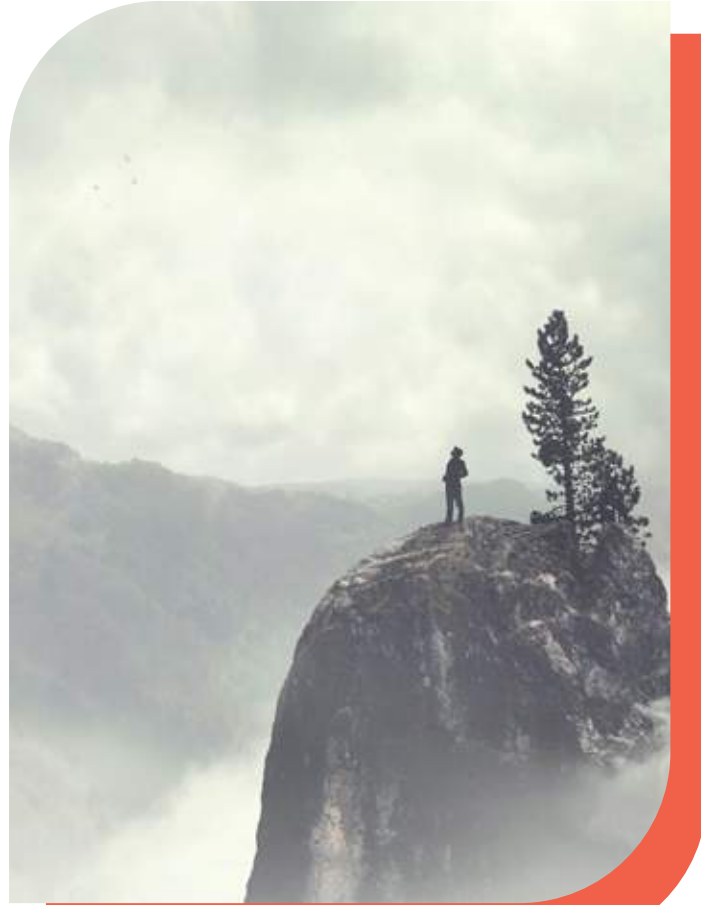
İnsan demiştik konuşmaya başlarken; bir hedefi olmalı insanın. Ama bitiş çizgisine koşarken geride kalanları da düşünmeli. Gerekirse yardım etmeli. Zira eğer hayat bir yarışsa, bu yarış iyilik kulvarında; hedefin ise senin ve çevrenin hayrı istikametinde olmalı. Bunun aksine biz arkamıza bakmamaya, bencil olmaya başladık. Çağımız 21. yüzyılın en büyük hastalığı olan bireysellik, hedeflerimize koşarken bile bizi yalnız bırakmadı. Heva ve heveslerimiz birilerinin ezilmesine göz yummamıza sebep oldu. Hal böyleyken kalabalıklar içinde yalnız kalan insan, suçlu sisteme yüklemeyi de ihmal etmedi.

Hedef, hırs kılıfına büründüğü takdirde, doğru/yanlış ayırt edemeyen insanın rotasından şaşması uzun sürmez. Zira hırs çamuruna bulanmış bir hedef, kişinin kendi nefesine hizmet etmesinden öteye gidemez. Bu anlamda bakıldığında söz konusu dengeyi kurmak hayli elzemdir. Gaye için sarf edilen çaba ne kadar samimi olursa elde edilen meyvesi o kadar tatlı olur.

Bir amaca bağlanmayan ruh, yolunu kaybeder. Samimi ve ayakları yere basan hedef insanı hayata bağlayan en önemli mefhumdur. Zira hedef, yemek yemek, su içmek gibi bir ihti-

yaçtır. Doğada var olan her şey bir amaç üzere yaratılmıştır. Hayvanın hedefi avlamak, devletlerin hedefi büyümektir. Bu sebeple hedef kavramı sadece insana özgüdür dersek yanlış bir tanımlamada bulunmuş oluruz.

Her ne kadar insanlar adedince hedef çeşidi bulunsa da her amacın ana gayesi Allah'ın rızasını kazanmak olmalıdır. Bir icat yapılacaksa onun rızasını kazanmak için yapılmalı, bir makam sahibi olunacaksa onun rızasını gözeterek hizmet edilmelidir. Zira biz Müslümanlara ana gayemiz Zâriyât suresinin 56. ayet-i kerimesi olan "Ben cinleri ve insanları bana kulluk etsinler diye yarattım." ayetiyle hatırlatılmıştır. Bu anlamda bakıldığında dünyadaki hedeflerin amaç değil araç olduğu, amacın ise Allah'ın rızasını kazanmak olduğu gayet açıktır. Zira rabbimiz kendi rızası için çalışan ve güzel davranışlar içerisinde bulunan kullarını övmekte ve onları mükafatlandıracağını vadetmektedir. "İnsanlardan öylesi de vardır ki, Allah'ın rızasını kazanmak için kendini feda eder. Allah, kullarına çok şefkatlidir."

Kudüs'e Bir Kez Gidilir, Sonrakiler Dönüştür

Uzun bir süredir Kudüs'e gitmenin bana ne zaman nasip olacağını tahayyül ediyordum ve Mescid-i Aksa'yı gözlerimin önüne getirip o ana kavuşmak için dua ediyordum. Yüzyılı aşkın bir süredir işgal altında olan kutsal bir belde içindi bu bekleyiş... Bundan 7 ay evvel, gözlerim gibi yüreğim de dolu bir şekilde karşıladım Kudüs'e gideceğim müjdesini... Artık önümde günler değil, sadece saatler vardı kutsal topraklara ayak basmak için. Yazık ki sadece işgal devletinin planı dâhilinde değil, farkında olmadan biz Müslümanlardan bir kesimin de işgal devletinin ekmeğine yağ sürdüğü bir olay olarak bu bölgeden uzak tutulmaya çalışılmışız. Bunun için hep gözümüz korkutulsada işgal askerlerinin dört koldan kuşattığı ve Müslümanların hep uzak tutulmaya çalışıldığı bir beldeye bütün emperyalist, siyonist ve gayri İslami ideolojilere meydan okuyarak başta Müslüman kimliğimle gidiyordum.

Dünyanın nabzının attığı bu kutsal beldeden yüzyılı aşkın bir zamandır uzak tutulmuşuz. Şimdi öyle ki gitmeyi hayal etmek bile gündelik telaşlarımız arasında ya kaybolup gidiyor ya da ne yapacağımızı bilmediğimiz bir hâlde sadece dua ederek veya mitinglerde slogan atarak bu bölgeye dair üzerimizdeki mesuliyeti attığımızı zannediyoruz. Fakat ne yazık ki Kudüs'e gidilip gidilmemesi hususunda dahi aramızda bazı ayrılıkçı tohumlar atılmış durumda. Evet, Kudüs için bir şeyler yapmak için illa Kudüs'te olmak şart değil; fakat bu beldeye hâlâ sahip çıktığımızı göstermenin en önemli yollarından bir tanesi bu topraklara gitmek için çabalamak, dolayısıyla başta Mescid-i Aksa'yı ve onun dâimi muhafızları olan Filistinlileri yalnız bırakmamak. Kudüs şehri tarihte iki defa yerle bir edilmiş, 52 defa saldırıya uğramış ve 23 defa işgal edilmiş. Alt kısmında Romalılar dâhil bu bölgeye hâkim olmak için mücadele vermiş birçok devletten kalıntılar var. Ancak ne yazık ki şehre gelen yıllık 4,5 milyon turistin sadece 115 bini Müslüman.

Kudüs'e gidiş yolumda, bereketli topraklara adım adım yaklaşıyor olmanın hazzını bütün benliğimde hissediyordum sanki. Gidiş yolunda beni bu mutluluktan alıkoyamayacak bazı süreçler atlattım. Örneğin; Kudüs'e gitmek için "Tel Aviv" uçuş seferinde, İsrail'in kendine has olan ve başka hiçbir ülkenin yapmadığı bir uygulama olarak; İstanbul Havaalanı'nın dış hatlar pasaport ve yolcu kontrol noktalarına ek olarak, tekraren ayrıntılı bir taramanın yapıldığı bir kontrol noktasından daha geçmek gerekiyor. Havaalanının sıkı olduğuna kanaat ettiğim farklı kontrol yerlerinden geçmişken ve bütün belgelerim gerekli mer-

çiler tarafından kontrol edilmişken; Tel Aviv uçuşu öncesi 2 kişi tekrar belgelerimi görmek istiyor. Burada uçuş kapısına geçmek için aynı işlemler, bu kez daha çok görevlinin (6 kişinin) nezaretinde başa sarıyor. En baştan çantamı, valizimi ve hatta ayakkabılarımı dahi çıkarttırıp en baştan tarama yapıyorlar ve elbette bu işlem biraz garip hissettiriyor. Kendi topraklarımızda kendi havaalanı görevlilerimiz tarafından böylesi bir uygulamaya daha şimdiden maruz kalmak bir sonraki durakta neler yaşayabileceğimin bir ön gösterimi gibi oluyor.

Yine de bu uygulamalar beni heyecanımdan alıkoyamıyor ve bu uçuşun sonunda varacağım yeri düşündükçe içim içime sığmıyor. Ben Gurion Havaalanı'na indikten sonra tek bir pasaport kontrol noktası var, buradaki soruşturma aşamasından sonra artık Kudüs şehri için önümüzde başka bir engel kalmıyor...

Yer: Zeytindağı!

Kudüs şehrini en iyi seyre dalabileceğiniz meşhur yerlerden birisi Zeytindağı. Bu tepe ile Mescid-i Aksa'nın arasındaki arazi, Müslümanlar, Hristiyanlar ve Yahudiler açısından önemli olup aslında bu bölgede tarih boyunca süregelen hâkimiyet mücadelesinin de bir temsilini oluşturuyor. Yahudi inancına göre; bekledikleri Mesih, Zeytindağı'na inecek ve Yahudiler bu bölgede inşa ettikleri mezarlıklarıyla kıyamet koptuktan sonra Mescid-i Aksa havzasında kurulacak olan cennete en kısa yoldan ilk önce kendileri girecekler. Hristiyanlar İsa (as)'ın çarmıha gerilmeden önceki son gecesini burada geçirdiğine inanıyorlar. Hristiyan inancına göre, İsa (as) işkence edilecek yakalandığı bu mevkiden Kıyamet Kilisesi'ne uzanan Via Dolorosa (Elemlî Yol/Gül Yolu) denilen bir yolda sırtında taşıdığı haç ile yürütülmüş olduğu için, Hristiyan hacılar

da Zeytindağı'ndan başlayan bu yolu belirli durakları takip ederek yürüyor ve hac ibadetlerini yerine getiriyorlar. Selahaddin Eyyubi 1187'de Kudüs'ü Haçlı işgalinden kurtardığında, bu tepeye Selman-ı Farisi adına bir makam yerleştiriyor. Makamın etrafındaki mescit ise Emeviler döneminden kalma. Ayrıca Rabiatü'l Adeviye'nin de makamı burada yer almakta. Kendi tarihimize baktığımızda ise Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı karargâhı burada kurulmuş... Zeytindağı ile alakalı sıralanacak birçok mesele var ve buraya atfedilecek önem son derece mühim.

Zeytindağı'ndan seyrine doyamadığım Mescid-i Aksa'ya vardığımda ise içimdeki hissiyat çok daha başka. Kudüs Eski Şehrin Surlarını Sahire (Zehra) Kapısı'ndan girerek arkamda bırakıp yaklaşık 15 dakikalık bir yürüyüş ile Mescid-i Aksa'ya vardım. Burada Bakara suresindeki önemine binaen Hitta Kapısı'ndan istiğfar ederek girdim. Aslında çok daha önceden Allah'ın emrine uyanlardan olmayı umarak bu kapıdan istiğfar ederek girmeye niyet etmiştim ve ancak bunu Rabbimin ikramıyla gerçekleştirebilmiş, üstelik o an benimle birlikte beraberimdeki bir kişinin de bu emre tabi olmasına vesile olmuşum. İşte bu duygularla Aksa'nın bahçesine girerken o an ağlamayı beklemiştim ya da ağlayacağımı zannediyordum... Fakat yolculuğa çıkmadan önce başlayan ve ansızın gelen ağlamalı hâllerimden orada eser yoktu. Gönlüme öyle bir sükûnet gelmişti ki sanki o an her şeyden ve herkesten soyutlanmış gibiydim. Biraz daha ilerlediğimde Kubbetu's Sahra, adeta işgal yönetiminin zorbalığına tek başına meydan okurcasına bütün ihtişamıyla karşımda duruyordu...

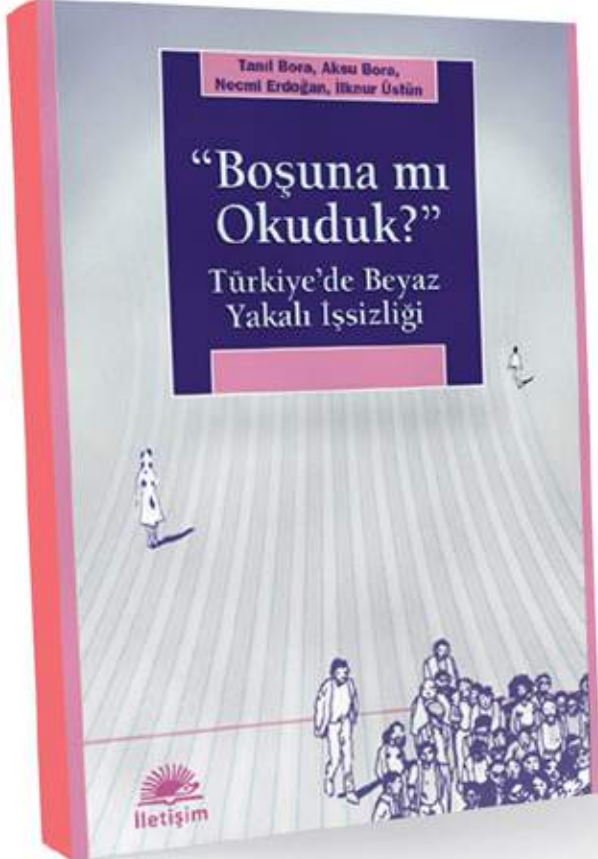
O esnada Mescid-i Aksa için yola çıktığımda içimde var olan o buruk mutluluk tekrar kendisini göstermişti. Çünkü buraya vardığımda, bizim olanın işgaline yakından şahitlik edeceğimi biliyordum. Tıpkı yıllar önce fitillenmiş bir

yangının dinmeyen bir yanına şahit olacağımı bilmek gibi. Aklımda bu fikirler, içimde daha fazlası ile önce Kubbetu's Sahra'yı sonra da Kible Mescidi'ni ve Mescid-i Aksa külliyesi içerisindeki diğer yapıları ziyaret ettim. Mescid-i Aksa, tam 51 yıl önce Kible Mescidi mihrabı ve minberinin bulunduğu yerden yangına verilmişti. Fanatik bir Yahudi uzun süre Müslümanmış gibi mescide taşıdığı yanıcı maddeleri kıldığı namazlarla kamufle etti önce ve cemaatin az olduğu bir sabah namazı sonrasında, fethin nişanesi Zengi minberini ateşe verdi. Yangının verdiği kalıcı hasar ve Müslümanların kaybettikleri aşikâr. Fakat asıl hasar, sönmeyen bir yangının ortasında olduğunu bile bile gözlerini kapatıp sırtını dönen insanın kalbinde, zihninde. Çünkü Aksa hâlâ buruk. Çünkü Aksa hâlâ yangın yeri.

Şimdi Kudüs'ten ayrı düştüğüm bu zamanlarda bir cümlemin idrakine varıyorum; "Kudüs'e bir kez gidilir, sonrakiler dönüşür." Zeytindağı'ndan Mescid-i Aksa'yı seyre daldığım ilk ana dönüyor ve o karede kaybolup gidiyorum. Bu anı tekrar gözümde canlandırdığımda bile kalbim olduğundan hızlı çarpmaya başlıyor. Ve öyle bir şehir ki kendisine zulmeden de merhamet eden de kucaklamış. Öyle ya da böyle herkes iç içe. Fakat tabi ki daha çok içte olmak isteyenler, dışta bırakmışlar merhametlileri... Asırlık tarih canlanıyor gözümde, Zeytindağı'ndan Mescid-i Aksa'yı seyre dalarken. Hangi peygamberin veya hangi Allah dostunun izine denk düştüğümü tahayyül edip maneviyatın kollarına teslim ediyorum kendimi. En çok da dönerken topraklarından tutmak, ağaçlarını daha çok koklamak istiyorum. Bir işgal köklerini salmak için canhıraş delerken toprağın bağırnı, sanki o sancıyan yankıyı duyuyor gibi oluyorum. Uçağımız kalkarken semaya, Allah'ım diyorum... Hayırlısı ile en kısa zamanda bu bereketli beldeye tekrar dönebilmeyi nasip et. Tekrar, tekrar ve özgürlüğü için tekrar...

BOŞUNA MI OKUDUK?

KİTAP KRİTİĞİ

Kitap, dört tane yazarın (Tanıl Bora, Aksu Bora, Necmi Erdoğan ve İlknur Üstün) Türkiye'de üniversite mezunu ve beyaz yakalı olarak tabir edilen kişilerin işsizliği konusunda hazırlanmış olup kırk yedi üniversite mezunu ile bu konuda görüşme yapılarak röportaj niteliğinde bir eser oluşturulmuştur.

İşsizlikle ilgili birçok etkenin sayısal ifadelerle irdelenmesinin yanı sıra psikolojik etki ve sonuçlarına da değinilmiştir. İşsizlik nedeniyle hayatlarını devam ettirebilmek için her türlü işe razı olup bununla birlikte etik dışı davranışlara maruz kaldıklarına ve bunun sonucunda nasıl psikolojik sonuçlarla karşı karşıya kaldıklarına kendi dillerinden haberdar oluyoruz.

Kitapta amaç, sistemseller sorundan kaynaklanan işsizliğe karşı örgütlenme ve kolektif çalışma gerekli olduğunun önemine değinmek.

İşsizliğe tarihi bir bakışla, gelişen teknoloji sayesinde insan gücüne dayalı istihdamların azaldığını, makine ve otomasyon kuramının belirginleştiğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte insan kaynağının önemini yitirdiğini ve sahip oldukları niteliklerin değersizleştiğini, bunun yanı sıra çalışma şartlarının ve sahip oldukları hakların yetersiz olduğu belirtilmiştir. Güven duygusunun yıprandığı ve alışıla gelmiş bir yaşam biçimi gibi işsizliğin kaygılarının sonucunda psikolojik yıkımların kişisel özellik haline geldiği belirtilmiştir. Üniversite diplomasının iş bulmaya yetmediğini gören beyaz yakalı işsizler lisansüstü eğitimi alıp yabancı dil kursları ve sertifika programlarına katılarak işe alınma ihtimallerini arttırmaya çalışıyorlar. Yani bir beyaz yakalı, kendini var olan iş gücü piyasasına uygun hale getirmek için çabalamalı, her yolu deneyerek bir iş bulmalı, işinin ihtiyaçlarına her daim cevap verebilmek için kendini sürekli yenilemeli.

Sahip olunan iş her ne kadar güvenceli bir iş olmayacaksa da, işsizlikten daha tercih edilir olmaya devam ediyor. Zira insanlar iş sahibi olmayı işe yarar olmakla, topluma katılmakla özdeşleştirdiklerinden işsizlik hali onlar için toplumdan dışlanma anlamına geliyor ve bir öz-değer kaybına neden oluyor. Hayal kırıklıklarını ve tepkilerini belirli bir özneye yansıtamadıklarından, ya sorunu kendi yetersizliklerinde görerek öfkelerini kendilerine yönlendiriyorlar ya da durumu kabullenerek kendileriyle dalga geçmek gibi farklı savunma mekanizmaları geliştiriyorlar.

İşsizlikle ve onun getirdiği sıkıntılı ruh haliyle başa çıkmada en büyük destek ise aileden geliyor. Ailenin bu dönemde sunduğu maddi ve manevi destek büyük bir nimet olsa da, işsiz bireyleri çocukluk dönemlerinde olduğu gibi aileye bağımlı kılıyor. Bu bağımlılık bireylerin kendi hayatları üzerindeki denetimlerini kısıtlıyor ve onları ailenin beklentileri karşısında daha güçsüz bırakıyor.

En nihayetinde beyaz yakalıların ve beyaz yakalı adaylarının hemen hepsi bu bağımlı ve güçsüz hissettikleri durumu sona erdirmek için veya bu duruma hiç düşmemek için çaba harcıyorlar. Yüksek lisans bu belirsiz durumla daha geç yüzleşmek için bir yol olarak görülürken, iş dünyasının güvencesiz çalışma koşullarına maruz kalmak istemeyen bazı beyaz yakalıları ise, iş hayatını ertelemek yerine memuriyeti tercih ediyorlar. Çok para kazandıran bir iş olmamasına rağmen çalışma saatlerinin ve verilecek maaşın net bir şekilde belirlenmiş olması onlara cazip geliyor. Ne uzayan ne kısalan bir iş olan memuriyet, sigortalı ve nispeten güvenceli iş olanakları sunarak, çalışanlara aidiyet duygusu vaat ediyor.

Ne var ki kitabın ilerleyen bölümlerinde, memuriyetin de bu güvencesizleşmeden nasibini aldığını

görüyoruz. Memuriyeti garantili iş olarak gören üniversite mezunlarının önüne KPSS'den sonra bir de devlet kurumlarının özel sınavları çıkıyor ki bu da torpil ilişkilerinin devreye girdiği nokta oluyor. Bunun yanı sıra bir de ataması yapılmayan öğretmenler ve kadrosuz çalıştırılan ücretli öğretmenler var. Kısacası artık memuriyet de "hiç olmazsa yokluk yaşatmayacak" bir meslek olmaktan çıkmış durumda.

Kitap için görüşme yapılan beyaz yakalıların da belirttiği gibi, işe alımda karşılaşılan ayrımcılık da işsizliğin sebepleri arasında yer alıyor. İşverenler, adayların işe uygunluklarını göz önünde bulundurmadan ziyade, bazen açıkça, bazen üstü kapalı bir şekilde cinsiyet, cinsel yönelim, dini inanç, etnik kimlik, yaş ve engellilik gibi kriterlere göre seçiyorlar. Özellikle cinsel kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramak isteyenler kimliklerini gizlemeyi tercih ettiklerinden örgütlenemiyorlar ve işverenin uygulamalarına karşı mücadele etmeleri imkânsızlaşıyor.

Esasında örgütlenememe sorunu cinsel, etnik ya da dini kimliklerini saklamak zorunda kalanlara mahsus değil. İşsizliğin bir sonucu da toplumsal hayatın dışında bırakılma olduğundan yalıtılmış bireyler, sisteme karşı tehdit oluşturacak bir işsizler ordusu oluşturmaktan ziyade homojen bir sınıf oluşturamayan atomize bireyler olarak kalıyorlar. İşsizler, esnek ve güvencesiz sisteme karşı duracak muhalif bir hareket oluşturmak üzere bir araya gelmediklerinden, bu ordu sistem

açısından bir tehlike arz etmiyor. Ancak kitap bir yandan dünyanın çeşitli yerlerinde gerçekleşmiş işsizler hareketlerinden örnekler vererek işsizler ordusunun sisteme muhalif bir hareket oluşturmasının mümkün olduğunu vurguluyor.

Sonuç olarak, bu kitap Türkiye'deki üniversite mezunlarının yaşadığı işsizlik sorununa ışık tutarak, beyaz yakalıların güvencesiz, esnek ve acımasız piyasada iş ararken ve çoğu zaman bulamazken yaşadıkları ruh hallerini ortaya koyuyor. İstihdam rejimi esnekleşerek, giderek daha da güvencesiz bir hal alırken beyaz yakalıları bu yeni düzene uyum sağlamak için kendilerini sürekli geliştirmek zorunda hissediyorlar ve işe alınabilirliklerini arttırmak için çaba harcıyorlar. İnsanların işsiz kalmamak için bunca uğraşmalarının sebebi yalnızca maddi anlamda zor durumda kalmaları olmuyor. İş hayatının dışında kalmak, toplumun dışında kalmakla bir tutulduğundan işsizlik toplumsal yönüyle de istenmeyen bir durum haline geliyor. Kitap, bir yandan beyaz yakalı işsizlerin güvencesiz istihdam rejimine uygun hale gelebilmek için gösterdikleri çabayı ortaya koyarken bir yandan da bu rejimin başlı başına yapısal bir sorun olduğunu ve buna karşı bir örgütlenmenin gerekliliğine vurgu yapıyor. Diyebiliriz ki, bu kitap işsizlik ve istihdam rejimi hakkında karamsar bir tablo çizse de işaret ettiği noktalar, gelecek hakkındaki umutları destekler niteliktedir.

MEHMET AKİF ERSOY'DA GERÇEĞİN DİLİ

Türk edebiyatında 1908'den sonra yaşanan edebî hareketlilik içerisinde güçlü bir şair olduğu kadar güçlü mizacıyla da öne çıkan Mehmet Akif Ersoy, edebiyatında gerçeğin dilini konuşurmuş ve yazmış önemli bir şahsiyettir. Onun edebiyatımıza kazandırdığı eserlerde millî mücadelenin türlü dönemleri ve meseleleriyle karşılaşmak mümkündür. Çünkü o, en başta vatanın ve halkın sesi olmayı kendine amaç edinmiştir. Şiirlerinin temelinde; keskin gözlem yeteneğiyle idrak ettiği vatanın dört bir yanı, içinde yaşadığı toplum ve onların hayatı gerçekleri yatar. Bu temeli İslamiyet'e olan inancı ve vatanına duyduğu sevgiyle destekleyen Mehmet Akif Ersoy, nazmın ahenk unsurlarıyla (aruz vezni, kafiye, redif vb.) da başarılı bir biçimde işlemeyi bilmiştir.

Mehmet Akif için edebiyat dünyamızda üzerinde durulması ve eşilmesi gereken asıl mevzu, toplumun çözülmeyi bekleyen sorunları olmuştur. Fakat ona göre, bu sorunlar toplumun yaralarını ve millî mücadele dönemindeki zorlu yaşam koşullarını ortaya sermek için değil; bunlara çareler arayıp bulmak üzere ele alınmalıdır. Örneğin, şairin "Mahalle Kahvesi", "Seyfi Baba", "Hasta", "Küfe" ve "Meyhane" gibi manzum hikâyelerinde bozuk olanı, göz ardı edilmiş sıkıntıları yüze çarpan sade ve ahenkli söyleyişle gerçeğin dilini ortaya koyuşu ilgiyi çeker. Akif, eserlerinde acı gerçekleri dile getirirken ilmek ilmek işlediği yurdum insanının sohbet diline, argosuna, yoksul ve yorgun söylenişlerine samimi ve edebî bir ses olmuştur. Ona göre, toplumun cahillik ve yoksulluk sorunlarının çözümü bizzat "ilim" gölgesinde ve "çalışma" alışkanlığında saklıdır. "İlim" ve "çalışma" ise bugünün nesliyle vatan toprakları üzerinde yeşerebilir ve güçlenebilir:

**"Yarının ilmi nedir, halbuki? Gayet müdhiş:
Maddenin kudret-i zerriyesi uğraştığı iş.
O yaman kudrete hâkim olabilesek diyerek,
Sarf edip durmada birçok kafa binlerce emek."**

Şair, dile getirdiği bu iki unsurun toplumun bütününe sirayet edebilmesi için medeniyet ile İslamiyet'in sentezine varılması gerektiğini vurgular. "Süleymaniye Kürsü-

sü'nde" Akif, Batı'nın bilim ve tekniği ile Kur'an'ın Müslümana kattığı sorumluluk bilincinin bir aradalığının İslâm âleminin ilim ve çalışma konusunda yükselişine kapı aralayacağını söyler:

**"Doğrudan doğruya Ku'an'dan alıp ilhamı,
Asrın idrak ine söyletmeliyiz İslam'ı.
Kuru dava ile olmaz bu, fakat ilm ister"**

Şüphesiz Mehmet Akif Ersoy'un 25 Mart 1921'de "İstiklal Marşı" olarak ilan edilen şiirinde, milli mücadele sürecinde milletçe duyulan en gerçek duygular, mısralarının gerçeği döken diliyle bir bir ifadesini bulmuştur. Toplumun her ferdinin birbirine kenetlenerek istiklal arzusuyla, Hâk inancıyla ve vatan sevgisiyle işgal kuvvetlerine karşı verdiği mücadeleyi bu mısralarda hissetmek mümkün değil:

**"Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım,
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım;
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım,
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım"**

Kaldı ki Akif, sanat anlayışında toplumu ve onun sıkıntılarını merkeze aldığını, halkın diliyle yazdığı eserlerini gözlemleriyle ve gerçekçi tavrıyla meydana getirdiğini doğrudan mısralarına bile mevzu yapmıştır. Akif'in edebiyatında "hayâl"e yer yoktur. Onun şiirlerinde ele aldığı konular; hayatın türlü yüzünü betimler ve toplum gerçeklerinin çarpıcı tezahürlerini sergiler. Bu yüzden o, hayatın gerçeklerini yine hayatın diliyle, başka bir deyişle halkın içinde yaşayan halkın sade diliyle dillendirmeyi tercih etmiştir. Akif için sözler, müşahhas bir şeye benzemeli; adeta "odun" gibi gerçek olmalıdır:

**"Hayır hayal ile yoktur benim alışverişim
İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim
Şudur cihanda benim en beğendiğim meslek
Sözüm odun gibi olsun hakikat olsun tek"**

Şair; toplumun fakirlik, cahillik, hastalık gibi sıkıntılarını; Batı'yı ve İslamiyet'i yanlış anlayıp değerlendiren-

**Mehmet Akif;
eserlerinde
toplumsal
yaralara
gerçeğin diliyle,
açıkça parmak
basarken aynı
zamanda bu
yaraların ilacını
da bulmaya
çalışmış;
milletimizin
devasını ilimde,
İslâmiyette,
çalışmada
bulmuştur.**

lerin eleştirisini işlediği konuya uygun üslûp ve tonlamayla sanatına sığdırmayı başarmıştır. "Safahat"ta okunan birçok sahnede Akif'in üslûbuna şahsiyet kazandırdığı da açık bir özelliktir. Onun mısralarını okuduğumuzda vatanın dört bir yanıyla ve her kesim insanıyla karşılaşırız. Üstelik bu karşılaşma da duygu yüklüdür. Çünkü şair, halkın sesi olurken onların diliyle ve duygu yoğunluğuyla okuyucusuna hitap etmiştir. Eleştiri içeren şiirlerinde ise kendisinin duyduğu öfkeyi karşı tarafa da yoğun bir hâlde duyurmayı bilmiştir. Akif'in iyi bir hatip oluşu elbette, şairlik tarafını topluma hitap eden muhteva ve dille birlikte desteklemiştir.

Diyebiliriz ki Mehmet Akif; eserlerinde toplumsal yaralara gerçeğin diliyle, açıkça parmak basarken aynı zamanda bu yaraların ilacını da bulmaya çalışmış; milletimizin devasını ilimde, İslâmiyette, çalışmada bulmuştur. O, şiirlerinde toplumun gerçekleriyle duygularının sentezine vardığı gibi, ilmin İslamiyet'le de senteze ulaşmasını istemiş ve bu yolda çabalamış mümtaz bir şahsiyettir.

Hülâsa tarihimizde yer etmiş böyle mümtaz şahsiyetlerin değerini bilmeli ve değerlerini yaşatmalıyız. Çünkü değerlerimizi yaşatıp onlara sahip çıktığımız takdirde millî bilincimizi ve gücümüzü korumuş, bir o kadar da yüceltmiş olacağız.

Sevdaya Giden Aşk

Ey dilberi rânâ. Ey tesadüfü müstesna. Şu mahrem yüzünüzü ilk gördüğümde lahze-i kalpten sarsıldım. Nutkum tutuldu, heyecana kapıldım, söyleyip anlatamadım bir türlü, şu ender duyguyu... Sevgi mi, aşk mı, seveda mi?

Sevgi değildi biliyordum. Çünkü sevgi; her hangi bir canlı veya nesne karşında, kalbin haz alıp mutluluk duygusudur. Genelde tek taraflı olur. Elmanın sevdiği gibi. Benim yaşadığım duygu bu kadar basit değildi, eminim. Öğrenmek istiyordum daha önce böylesini çarpmayan kalbimin sebebini. Merakım, aşkın kapısında soluk aldırdı. Kapıyı çaldım. Tak tak tak. Karşımda kırmızının bütün tonlarıyla bir genç. "Burası maşukların diyarı. Sevgi yurdundan geçenler burada buluşurlar. Çoğu, gençliğinin ilkbaharında ve henüz körpe ellere sahip insanlar. Genelde karşılıklı olur ve birbirlerinin karakaşlarına, ceylan gözlerine vurulan insanlardır. Kısacası aşk; Hevesin bitinceye kadar sevmektir."

Aradığını bulamamış bir çocuğun yüz ifadesi vardı yüzümde. Mahzun, boynu bükük ve biçare. Çünkü ben âşık olurcasına sevmiyordum. Benim sevgim hevesim bitinceye kadar seveceğim bir şey olamazdı. Karakaşları değildi ki kalbimi söküp alan. Kapıdaki gence teşekkür edip uzaklara gitmek istiyordum. Başka diyarlara başka yerlere gitmek istiyordum. Benim gibi sevenlerin kapısını çalmak istiyordum.

Kapının eşiğinde duran genç, gözlerimden anlamış olması lazım ki, kulağıma bir şeyler fısıldamak için yanıma indi. "Sanırım sana yardımcı olacak birini tanıyorum." Verdiği adresi gözümü kırpmadan dinlemiştim. Aşkın ötesinde bir sevgiymiş bu. Günümüzde öyle sevenler pek az olduğu için çok uzaklara taşınmış.

Uzun bir yolculuğun sonunda hayali kurguları animsatan ufak bir ev ilişti gözüme. Aradığım yer burası olması lazımdı. Nasıl bir sevgiymiş ki yürümekten ayak kabırlarım parçalanmıştı. Hem de farkına varamadan. Nihayet kapının önündeydim. Artık kalbimde ki şu aziz duyguyu öğrenecektim. Ağır bir tokmağı vardı kapının. İki üç kere tıkladıktan sonra kısa bir süre bekledim. Kapı açılmıştı. Haşmetiyle gözümü büyüleyen bir ışık... Esrarengiz kokular... Yapbozun son parçasını yerleştiren çocuğun duyduğu bir mutluluk vardı içimde. Sökülmüş kalbim oradaydı. Müzeyyen bir kalbin yanı başında duruvermisti. Yalnız, sorumun cevabını bulamamıştım henüz. Kimsecikler de yoktu ki sorayım. Sadece kalpleri vardı insanların. Yan yana durmuş biri değerinin atışını dinlemek istiyordu. Nihayet, duvara nakşedilmiş bir yafta buldum. Okumak için yaklaşınca bir heyecan, bir tutku sardı beni.

"Burası sevdalılar diyarı. Aşkın ötesinde bir şehir. Se-

venler asil ve bir ömür sever. Tek taraflı sevgi barınamaz burada. Tutunamaz geleceğe. Aşk gibi değildir. Onlar, kalplere vurgunlar ve kalplerin yaşı olmaz. Sevdalandı mı daha bırakmaz. Kısacası seveda; hevesin tükeninceye kadar değil, nefesin tükeninceye kadar sevmektir."

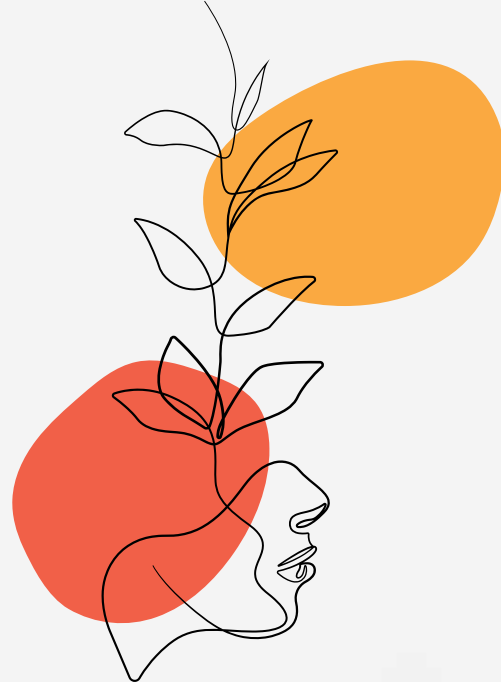
Sevdaliymişim ben. Sevdalı olurcasına seviyordum.

"Çalınmış bir kalb için ne nutuklar söylendi.
Bilinmiyordu ki, o gözler ilk bakışta büyüledi.
Bir masal olacak ya, gökler balonlarla süslendi.
Sevdanın rengini bulmak için ne düşler düşlendi.
Ah bi bilseydi Ona kalbim nasıl da sahiplendi.
Cızırtılı bir ses ilişiyor kalbime taa uzaklardan.
Onun sesi bu, çıkarma beni sevdalılar diyarından.
Bir gelecek inşa etmek istiyorum.
Seni hiç yanımdan ayırmadan.
Elini tutmak istiyorum bir an bile bırakmadan.
Göç etsek dahi, çıksın göklere ruhlarımız bu güzel diyardan."

Şimdi soruyorum Sevdalıma, izin verir misin hayal etmeye. Elini tuttuğum bir gün... Senden hücreler taşıyan cennet kokulu çocuklar... Sana bir ömür adamaya... İzin verir misin?

Her şeye rağmen gözlerinin aydınlığı başkasının dünyasını aydınlatıyorsa, kalbimin şalterini indirip yoluma devam edebilirim.

"Seni seviyorum. Sevdalı olurcasına."

Not: Asla helal olmayan bir aşkı, sevdaya çevirmeyin arkadaşlar. Çünkü dünyanın en büyük nimetlerinden iken 'helal seveda', dünyanın en zelif nimetlerinden olabilir 'haram seveda'. Aman! Sabredin helalinizi. Yukarıdaki yazı tamamen kurgu. Sevgi ve saygı ile.

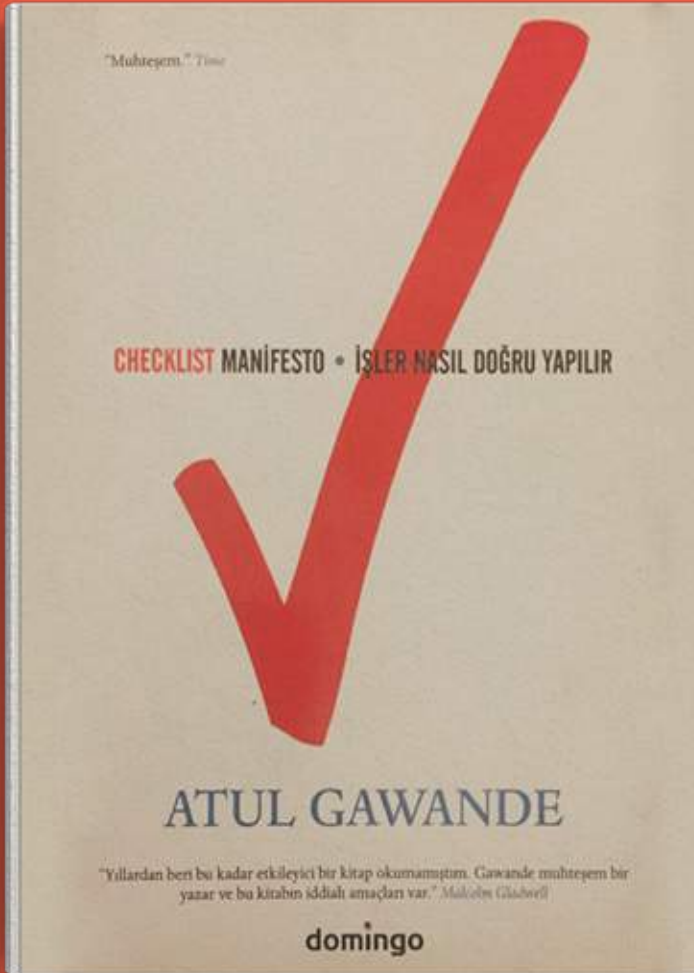
CHECKLIST MANİFESTO

İŞLER NASIL DOĞRU YAPILIR

Daha uzun süre eğitim görüyor, daha fazla uzmanlaşıyor, daha ileri teknoloji kullanıyor ama yine de hata yapıyoruz. Ve bunun nedeni son derece basit: artık sahip olduğumuz bilgi hacmi ve karmaşıklık düzeyi, bireyler olarak bu bilgiyi tutarlı, doğru ve güvenli biçimde iletme becerimizi aşmış durumda.

Time dergisi tarafından 2010'da dünyanın en etkili 100 insanı arasında gösterilen Atul Gawande, daha iyisini başarabileceğimiz görüşünü savunuyor ve çözüm olarak bize olabilecek en mütevazı yolu gösteriyor: kontrol

rol listesi. Gawande, gerçek hayattan akı almaz öyküler eşliğinde, kontrol listelerinin, uçakları uçurmaktan ileri derecede incelikli teknik gerektiren gökdelenler inşa etmeye dek, yaptığımız en zor işlerden bazılarını nasıl altından kalkılabilir hale getirdiğini açıklıyor. Kendi deneyimine dayanarak, doksan saniyelik bir kontrol listesinin, dünyanın dört bir yanındaki sekiz hastanede, hemen bütün cerrahi girişim türlerinde, ölümleri ve komplikasyonları, ek maliyet getirmeksizin, üçte biri aşan oranda azaltmayı nasıl başarabildiğini gözler önüne seriyor.

Checklist Manifesto, yaşamımızdaki karmaşıklığın doğasını irdeleyen, merak ettiren ve eyleme geçiren bir kitap. İşini doğru yapmak isteyen herkes için...

"Gawande, kalemi neşter kadar keskin, konuya X ışınlarıyla bakan bir yazar.
Tanı: Muhteşem." TIME

"Yıllardan beri bu kadar etkileyici bir kitap okumamıştım. Gawande muhteşem bir yazar ve bu kitabın iddialı amaçları var."
MALCOLM GLADWELL

"Hor görülebilecek kadar basit bir fikir hakkında dahiyane bir kitap.Gawande tezini o kadar başarılı savunuyor ki, kimsenin bu kitabı ikna olmadan kapatma şansı yok."
SEATTLE TIMES

"İçtenlikle söylüyorum, bu kitap dünyaya bakışımı değiştirdi.Yıllardır okuduğum en iyi kitap."
STEVE LEVITT,
NEW YORK TIMES FREAKONOMICS BLOG

"Akılla yazılmış, tecrübe ile sınanmış."
WASHINGTON POST

Nâbî ve Nedîm'de
Bir Hafıza Mekân Olarak
AYASOFYA CAMİİ

“Divan şiiri, divan edebiyatı, eski Türk edebiyatı, Klasik Türk edebiyatı” vb. olarak farklı şekillerde isimlendirilen edebiyat dönemi, çoğu zaman daha isminden başlanarak temelsiz tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Ve bu tartışmaların çoğunluğu, bünyesinde kısırlık barındıran ideolojik yaklaşımların mahsulüdür. İsimlendirmenin yanı sıra klasik Türk edebiyatıyla ilgili yanlış ithamların belki de en büyüğü, bu edebiyatın toplum hayatından, gerçeklikten, sosyallikten uzak olduğu ve içeriğini sadece “aşk, sevgili, rakip” üçlüsüne dayanan bir varoluşun şekillendirdiğidir. Bu üç önemli tipi göz önünde bulundurmakla beraber, Sezai Karakoç’un da söylediği üzere “Osmanlı tarihini, şairlerin divanını okumadan, tümüyle kavradığını iddia eden kişi; yanılığa düşmüştür.” Nitekim “Türk klâsik edebiyatı atalarımızın günlük hayatından efsanesine, biliminden kültürüne, dilinden folklorik öğelerine kadar pek çok detay malzemesini zapt etmişken bundan tarihi ayrı tutmak elbette mümkün değildir. Methiyesinden hicviye veya mersiyesine, şehrengizinden surnâme veya gazavatnâmesine, tezkiresinden sefaretnâme veya siyasetnâmesine, seyahatnâmesinden münşeât veya letaifnâmesine kadar hemen bütün edebî türleri yalnızca mey ve mahbup gazelleri derekesinde işleme tabi tutmak, bilimselliğin gereğini yerine getirmemek olur.” Bunun dışına çıkmak için, temel seviyede literatür taraması yapmak veya bir şairin divanını alıp baştan sona okumak gayet yeterli olacaktır. Mümkün müdür ki bir toplumda yaşayan, o toplumun parçası olan şair, yazar, ressam; kısacası sanatçı yaşadığı toplumun meselelerinden uzak kalarak, yaşadığı dönemde olup bitenleri eserine yansıtmasın. “...Falın tüm gizemliliğine karşın gündelik hayata dönük olması gibi şiir de tüm gizemliliğine karşın gündelik hayatın içindedir.” Belki de klasik şiir, bugünün şiirine göre çok daha fazla toplumun içerisindeydi ve bu yönüyle sosyalliği, gerçekliği çok daha yüksekti.

Bir edebi eseri, bilhassa bir şiiri anlamak için dilin anlam katmanlarını yoklamak lazım. Genelde sanatkârdan özelde ise şairden, olayları herkesin ifade ettiği gibi anlatmasını beklemek bir insandan kalp ameliyatına dair teknik bilgiyi dinlemekten farkıdır. Klasik şiirin bu noktadaki durumu da mecazlarla örülü bir gerçeklik dilinden ibarettir. Bir söz sanatı olduğu gibi aynı zamanda bir dil olayı da olan “soyut bir kavrama benzetme yoluyla somut bir anlam yükleme”, insan ile tabiat, toplum, nesne ilişkilerini anlatmak için divan şiirinde sık kullanılan bir anlatım biçimidir. Kısacası, divan şiiri gerçeği şiir diliyle anlatmaktadır. Nitekim “... Şiir, düşünce ve duygular, imgeler ve kavramlar, tasarımlar ve çağrışımlarla yazılır; bu yazım eyleminde sözcüklerin görevi, bunların çeviri yazısal(transcription) imi, göstereni olmaktan başka bir şey değildir.” Ancak o mecazlı dil yapısını bünyesinde barındıran eserden bütün bir cemiyeti göremememizin sebebi sanat yapıtının kendisi ile bir anlam ilgisi içine girebilecek bir süjeye gereksinim duymasından kaynaklanmaktadır. Edebi eser de başlı başına bir sanat yapıtı olduğuna göre, “sanat yapıtlarının birçok zamanlar anlaşılmadan kalmasının nedeni, onun içeriği ile ilgi kuracak, o yapıtın maddi yapısından onun tinsel içeriğini çıkarıp alacak, onu estetik olarak algılayacak bir bilincin olmamasında bulunur.” “Klasik edebiyatın görünürde yaşanan vakalarla ilişkisi olmamasına rağmen kaside, mesnevi, hatta gazellerin şurasına burasına dağılmış, hiç ummadığımız anda önümüze dikiliveren öyle söz ve ifadelerle rastlanır ki bazen bir tekinde bütün bir cemiyetin yaşama felsefesine, sosyal çatısına ve kuruluşuna can alıcı noktası ile parmak basıldığı gözden kaçmaz.” Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda bugün hala klasik şiirle ilgili kullanılan ‘yakıştırma’ların geçerliliği sorgulanmalı ve klasik şiirden tıp, mimari vb. birçok disiplindeki çalışmalarda istifade edilmelidir. Ayasofya’ya dair gerek nazım gerekse nesir metinlere bakıldığında bile bu yakıştırma ve iddiaların temelinde sarsılmalar söz konusu olacaktır.

Sezai Karakoç, *Edebiyat Yazıları I Medeniyetin Rüyası Rüyaların Medeniyeti Şiir*, İstanbul, Diriliş Yayınları, 2007, s.65.

İskender Pala, *Akademik Divan Şiiri Araştırmaları*, İstanbul, Kapı Yayınları, 2012, s.6.

Hasan Bülent Kahraman, “Söz, Yazı, (Eleştirel) Okuma: Sihir mi ki, Büyü mü ki, Fal mı ki? Şiir Üstüne Bir Yorum Denemesi”, *İstanbul, Varlık Dergisi*, S.1096, 1999, s.42.

El- Mecâzü kantaratü’l- hakîka(ti): Mecaz hakikate götüren köprüdür.

Cem Dilçin, “Türk Kültür Kaynağı Olarak Divan Şiiri”, *Osmanlı Divan Şiiri Üzerine Metinler*, Haz. Mehmet Kalpaklı, 1999, s.

295. Ayrıca bkz. Ali Nihad Tarlan, “Divân Edebiyatında San’at Telâkkisi”, *Edebiyat Meseleleri*, Haz. Emrah Gökçe, Ankara, Akçağ Yayınları, 2017, s.60.

Özdemir İnce, *Tabula Rasa*, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2002, s.60.

İsmail Tunali, *Estetik*, İstanbul, Remzi Kitabevi, 2002, s.154.

Tunali, a.e. s.83.

Sabri F. Ülgener, *Zihniyet Aydınlar ve İzm’ler*, Ankara, Mayaş Yayınları, 1983, s.30

Ayasofya Camii'nin Nâbî ve Nedîm'deki Görünümü

Şairler ve yazarlar dış dünyadan edindikleri imajları, ihsasları iç âlemlerinden aldıkları ilhamlarla birleştirerek edebî eserlerini oluştururlar. Bu ise edebiyatın hayatla olan bağlantısının ne derecede önemli olduğunu izah eden bir husustur. Müslüman Doğu toplumlarında hayatın temelini, bir külliye şeklinde var olan camiler oluşturur. Bu camilerin birçoğu ise gerek estetik yücelik gerekse manevi yücelik açısından önem arz etmektedir. İstanbul'un fethiyle beraber kılıç hakkı olarak kiliseden camiye çevrilen ve adeta fethin tapusu olan Ayasofya, İstanbul'daki camiler söz konusu olduğunda bahsettiğimiz yönleriyle önemli bir cami olması ve kubbesi başta olmak üzere mimari güzelliğiyle birçok sanatın ve tabii ki şiirin konusu olmuştur. Sanatçı, şair vb. kişinin de toplumun bir parçası olduğunu ve birçok meseleyi dile getirdiğini yazımızın giriş kısmında belirtmiştik. Buradan hareketle, Nâbî ve Nedîm örnekleri üzerinden klasik şiirin Ayasofya hafızasını aktarmaya çalışacağız.

Nâbî'nin Âyâsufiyye Redifli Gazeli

XVII. yüzyıl şairlerinden Nâbî, Âyâsufiyye redifli gazelinde Ayasofya'yı oldukça açık bir dille anlatmaktadır. Biz bu çalışma bağlamında ana hatlarıyla gazelin açıklamalarını verip detaya inmeyeceğiz ancak Nâbî'nin bu gazeli gerek somutlamalarıyla, benzetmeleriyle gerekse söz sanatlarını kullanımıyla ve beyitlerin kendi içerisindeki kelime uyumuyla Ayasofya'ya layık bir şiir olmuştur.

Nâbî, Ramazan günlerinde rind meşreplerin Ayasofya'da toplandığını ve dostların Ayasofya'da samimiyetle çepeçevre oturduklarında birbiriyle yakınlık kurduğunu söylemektedir:

Rûz-ı rûze cem olur rindân Âyâsufiyye'de
Halka-bend-i üns olur yârân Âyâsufiyye'de

Nâbî gazelin ikinci beytinde ise Ayasofya'da duaya kalkan ellerin boşa dönmediğini ve Ayasofya'da halkın zor kabul ettiği işlerin de kolaylaştığını ifade eder:

Olmadın dest-i duâ-cünbân Âyâsufiyye'de
Müşkilât-ı halk olur âsân Âyâsufiyye'de

Şair, bir nev'i nefis terbiyesi noktasında yeme içme fikrinden sıyrılmak için dostların Ayasofya'da toplanmak konusunda sözleştiğini aktarır:

İtmek için fikr-i ekl ü şurbi hatırdan be-der
'Akd-ı cem'iyyet ider ihvân Âyâsufiyye'de

Nâbî, güzel bir somutlamayla amellerden oluşan dalgaların nefes(dua) ile gökyüzüne çıktığını

ve böylece Ayasofya'da ibadet denizinin bir güzel tufana dönüştüğünü dile getirir:

Mevce-i a'mâl ider enfâs ile çerhe su'üd
Lücce-i tâ'at ider tufân Âyâsufiyye'de

Nâbî, Ayasofya ve diğer camiler arasında bir kıyaslamaya giderek, her ne kadar başka camilerde ibadet olsa da Ayasofya'da yapılanların diğerlerinden yüzlerce kat daha fazla olduğunu söyler:

Her ne denlû gayrı câmi'de ibâdât olsa da
Olur efvân yine sad-çendân Âyâsufiyye'de

İnsanın kadim düşmanı olan nefis ile büyük savaş için ibadet askerleri Ayasofya'da meydan bulur:

Düşmen-i dîrîn-i nefis ile cihâd-ı ekbere
Leşker-i tâ'at bulur meydân Âyâsufiyye'de

Nâbî, Ayasofya'da her tarafın Kur'an sesi olduğunu, bu sesin güzelliği ile Cennet bülbüllerini dahi utandırarak susturduğunu söylemektedir:

'Andelibân-ı bihiştî şerm ile hâmûş ider
Her taraf âvâze-i Kur'an Âyâsufiyye'de

Nâbî'ye göre Ayasofya'da isyan gömleği, gözyaşının sıcak suyu ve istiğfar sabunu ile yıkanıp temiz olmaktadır:

Ab-ı germ-i dîde vü sabun-ı istiğfâr ile
Pâk olur pirâhen-i isyân Âyâsufiyye'de

Nâbî, Ayasofya'nın mermerle kaplı döşemelerinde secde ettikçe, imanın aynasının saflaştığını ve parlaklaştığını dile getirir:

Ferş-i berrâk-ı ruhâmın eyledükçe secdegâh
Sâf olur âyîne-i imân Âyâsufiyye'de

Nâbî, doğruluk ve samimiyetle Ayasofya'da misafir bulunan kişinin, rahmetin ihsanını hazır bulacağını ifade eder:

Pîşgâhında nevâl-i rahmeti hâzır bulur
Kim olursa sıdk ile mihmân Âyâsufiyye'de

Ayasofya'nın saf zemininde merhamet ve bağışlamanın eşyası, eşsiz Mısır hasırı ile aynı derecede kıymetli olur:

Sahn-ı sâfında metâ'-ı bî-dirîg-i magfîret
Bûriyâ-yı mısır ile yeksân Âyâsufiyyede

Nâbî zühd ve takvanın Ayasofya'da önemli olduğunu, saf saf askerlerini dizdiğini ve Ayasofya'da unvanın geçerli olmayarak sıra karışıklığı oluşturduğunu söyler:

Zühd ü takvâ saf-be-saf tertîb idüb âlâyını
Pîç-i nevbet gösterür 'ünvân Âyâsufiyye'de

Nâbî, yine güzel bir somutlamayla her gece parlak kandillerin etrafı aydınlatmasına benzer olarak Ayasofya'nın da insanların gönlünü ferahlattığını söylemektedir:

Şeb-be-şeb mânend-i kindîl-i fûrûzân Nâbiyâ
İnşirâh-ı dil bulur insân Âyâsufiyye'de

Nedîm, Ayasofya'nın Hünkâr Mahfilinde Yapılan Genişletmeyi Anlatıyor

Nedîm Dîvânı'nda, Târih Berâ-yı Tevsî'-i Mahfel-i Şâhî Der-Ayasofiyeye-i Kebîr başlığı altında yer alan ve 13 beyitten oluşan bu tarih kıtasında Nedîm, Ayasofya'nın hünkâr mahfilinde yapılan genişletmeyi süreci de içine alacak şekilde anlatmaktadır. Kıtanın bütünü doğrudan bu konu üzerine yazılmış ancak biz kıtanın tamamını almak yerine, yapılan genişletme işlemi ve sonrasında ortaya çıkan görüntüyü anlatan beyitleri almayı tercih ettik. Nâbî'de olduğu üzere Nedîm de Ayasofya'daki hünkâr mahfili çalışmasını anlatırken, çok güzel somutlamalara başvurmuş ve adeta şiiriyle Ayasofya'ya bir methiye yazarak camiyi kutsamıştır.

Bu mahfilin güzeller güzeli nurla dolu bir mabed haline gelmesiyle, Allah binasının diriltmeye layık olmasını istedi:

Bu mahfil ma'bed-i pür-nûr-ı hâs-el-hâsı olmağla
Murâd etdi binâsın hak bu kim şâyân-ı ihyadır

Emir veren sadrazam izin fermanıyla, önceden biraz dar olan (mahfili)şimdi genişletti:

Biraz teng idi evvel şimdi tevsî'in edüp fermân
Müvekkil kıldı destûrun ki sadr-ı kâr-fermâdir

O güzel bina öyle bir güzellik buldu, renklendi ki ziyaret eden akıl sahipleri hayranlık duyar:

O gûne verdi ziyet buldu tarh-ı pâki behcet kim
Ziyâret eden ashâb-ı ukûle hayret-efzâdir

Temiz Ayasofya Camii'ndeki bu mahfil, sanki Cennet bahçesinin avlusunda yüce görkemli bir köşktür:

Bu mahfil câmi'-i pâk-i Ayasofiyede gûyâ
Harîm-i ravza-ı cennetde bir kasr-ı mu'allâdır

Ya altın içinde altın ya yücelik divanının(şiir kitabının) ana resmidir(ana levhasıdır) yahut güç ve mutluluğun fermanı üzerindeki tuğradır:

Zer-ender-zer ya bir ser-levha-i dîvân-ı şevketdir
Yahud kudretle menşûr-ı sa'âdet üzre tuğrâdır

Temizlik ve saflık dolu olan kubbesinde güneş ve ay mum olsa ne olur? Ki gece ve gündüz gökyüzünün etrafında tavaf eden sakinleridir(oturanlarıdır):

N'ola mihr ü kamer şem' olsa tâk-ı pür-safâsında
Ki rûz u şeb matâf-ı sâkinân-ı arş-ı a'lâdir
Cennet gibi şahane düzenli şeklini görenin ömür dileyen duası, dünyanın koruyucusu hükümdara söylenir:

Gören şâhâne tarh u tarz-ı resm-i cennetâsâsın
Duâ-yı ömr-i Hâkân-ı cihânbân ile gûyâdır
Nedîm saygı göstererek tarih söyledi, bu mahfili bakımlı kılan İbrahim Paşa'dır:

Edüp arz-ı ubudiyet Nedîmâ dedi târîhin
Kılan bu mahfili âbâd İbrâhîm Pâşâdır (1141)

Nâbî ve Nedîm'in incelemeye çalıştığımız iki metni üzerinden görüyoruz ki Ayasofya Camii, şiirde de kendisine oldukça ayrıntılı bir şekilde yer bulmuş ve önemli bir mabet, sanat eseri olmasıyla edebiyatın birçok yönden konusu haline gelmiştir. Metin örneklerini arttırarak Ayasofya'yla ilgili konu yelpazesini de genişletmek elbette mümkün ancak klasik Türk edebiyatının yakın zamanlarda yaşamış iki önemli şairinin Ayasofya'ya yaklaşımıyla, sanat açısından da aşkınlığa erişen Ayasofya'yı metin merkezli olarak inceleme ve aktarma gayretinde olduk. Metinler daima eskidir, metne bakan gözler yenidir.

MEZUNİYET TÖRENİMİZ ONLINE OLARAK GERÇEKLEŞTİ

İZÜ 6. Mezuniyet Töreni bu yıl dünyayı etkisi altına alan pandemi süreci nedeniyle online olarak gerçekleştirildi. Üniversitemizin sosyal medya hesaplarından canlı olarak yayınlanan törene öğrencilerimizi temsilen, derece ile mezun olan İZÜ'lüler katıldı. Törene İZÜ Mütevelli Heyet Başkanı Orhan Özokur, Rektörümüz Prof. Dr. Mehmet Bulut, İlim Yayma Vakfı Mütevelli Heyet Başkanı Bilal Erdoğan ve dekanlarımız katıldı.

6. Mezuniyet Töreninde, mezun öğrencilerimiz adına İslam Ekonomisi ve Finans Bölüm Birincisi Hacer Nur Korkmaz konuştu. Pandemi nedeniyle online olarak yapılan mezuniyete tüm arkadaşlarının katılamamasından dolayı üzüntülerini ifade eden Hacer Nur Korkmaz, "Tüm dünyayı ve ülkemizi etkisi altına alan covid-19 sebebiyle bu yıl mezuniyetimizi eksik ve mahzun bir şekilde icra etmek durumunda kaldık. Bu süreci en kısa zamanda atlatmamız duasıyla, tüm dönem arkadaşlarımızın mezuniyetlerini tebrik ediyor, yollarının ve bahtlarının açık olmasını Rabbimden niyaz ediyorum" dedi.

"GÖNÜL İLETİŞİMİ MESAFE TANIMAZ"

Törende konuşmasını gerçekleştiren Rektörümüz Prof. Dr. Mehmet Bulut pandemi süreci nedeniyle böyle bir program yapıldığını ancak artık mesafelerin iletişime engel olmadığını belirterek "Günümüz teknolojisinde mesafeler iletişime engel değil, gönül iletişimi ise teknoloji olmasa bile mesafe tanımaz. Sizlerle gönüllerimiz bir. Bu yıl yaklaşık 1500 öğrenimiz mezun olarak yuvadan uçuyor. Her biriniz için yeni bir sayfa açılıyor. Bizler yine evladı yuvadan uçan ebeveynlerin hassasiyeti içerisindeyiz. Bir yandan buruk diğer yandan sevinçli ve gururluyuz. Sizlerle gurur duyuyoruz. Çünkü yetiştirdiğimiz öğrenciler hayata hangi anlamlı işi katacak, nasıl bir iş tutuşa ve duruşa sahip olacak, ülkesine ve insanlığa ne tür önemli katkılar sağlayacaklar bunun heyecanı içerisindeyiz. İnançımız odur ki, kendi hayatınıza ve başkalarının hayatlarına faydalı dokunuşlar yapacağınız düşünce, duygu ve beceriyi kazanarak bugün kanatlanarak yuvadan uçuyorsunuz. Adeta hayata yeniden başlıyorsunuz. Burada edindiğiniz bilgi birikim ve kazanımlarla artık tüm insanlığa faydalı işler ve hizmetler üreteceksiniz.

Diploma, kep, cüppe elbette önemli sembollerdir. Ancak unutmayın ki iş hayatına girdiğinizde bunlar size pek sorulmayacak. Mezuniyet fotoğrafınız veya videoları da istenmeyecektir. Önce, azminize, gayretinize, sebatınıza sonra da bunu tamamlayacak bilgi vizyon ve hünelerinize bakılacak. Ama özellikle kişilik, kimlik ve ahlaki değerlerdeki üstünlüğünüz, işinizle ilgili ehliyet ve liyakatinizle birlikte güvenilirliğiniz bundan sonraki hayatınızda başarınızda belirli rol oynayacaktır. Bir zanaatkarın emeği, bir mühendisliğin titizliği bir psikoloğun yaklaşımı, bir hukukçunun adalet hassasiyeti, bir akademisyenin derin vukufiyeti, bir öğretmenin engin gönlü, bir sağlıkçının samimi yaklaşımı, bir yöneticinin sevk ve idare etme becerisine sahip olmanız velhasıl hangi işi yapıyorsanız o işi en iyi şekilde ve tüm samimiyetinizle icra ettiğinizi gözleyeceklerdir" diye konuştu.

Mütevelli Heyet Başkanımız Orhan Özokur 6. Mezunlarımıza hitap ettiği konuşmasına kendilerini tebrik ederek başladı. Orhan Özokur konuşmasının devamında, “Bugünden itibaren yeni bir hayata başlıyorsunuz. Hayatın şakası ve provası olmuyor. Müsabaka için gong vurduğunda sahip olduğunuz yetenek bilgi ve becerinizle birlikte önemli kararlar vermek durumunda kalacaksınız. Bulduğunuz iş ve makamlarda problemlerin nasıl çözüleceğine dair burada epey bilgi edindiniz. Bundan sonra kendinizden de bir şeyler katmanız gerekecek. Gıda sektöründe 50 yıldan fazla süren bir iş hayatım oldu. Ülkenin en önemli markalarından birini yönetme fırsatım oldu. Şunu gördüm ki gelişim ve değişim ve gelişimin en büyük unsuru vakti geldiğinde radikal kararlar almaktan kaçınmamaktır. Her değişim sizin aldığınız bir karardan sonra gerçekleşmiştir. Tabii ki bundan sonra da aileniz ve sevdiğinizlerle istişareler yapacaksınız. Ancak önemli kararları sizler vereceksiniz. Hayatta gerektiğinde karar alamayan, kendi yaşantısını yönetemeyen kişi hayatta pek başarılı olamaz. Sizdeki değişim yakınınızdaki insanların her zaman hoşuna gitmeyebilir, fakat inanın sizdeki değişim ve beraberinde getirdiği başarıyı gördükçe zaman içe-

“RADİKAL KARARLAR ALMAKTAN KAÇINMAYIN”

risinde tekrar sizinle irtibat kuracaklardır. Çünkü siz yanlış bir şey yapmadınız. Değerli arkadaşlar dünya ve ülke olarak zor dönemlerden geçmekteyiz. Bu dönemleri atlatmanın yolu birlikte çaresizlik şarkıları söylemek değildir. Başarılı olan insanları ve toplumları takip ederek iyi örnekler modellemektir. Burada aldığınız eğitiminiz boyunca hocalarınız size çok sayıda bilgi aktardı. Bundan sonra bu bilgileri de esas alarak istikbalde yürüyeceksiniz. Dereceye giren ve mezun olan tüm arkadaşlarımı ve ailelerini tekrar tebrik eder, başta Rektör Hocamız olmak üzere emeği geçen tüm hocalarımıza teşekkür eder, hepimize sağlıklı mutlu ve başarılı bir hayat dilerim. Sizleri seviyoruz, bizleri unutmayın” dedi.

“SİZLER, İZÜ GELENEĞİNİN TAŞIYICISI OLACAKSINIZ”

Mezun öğrencilere seslenen N. Bilal Erdoğan “Sevgili kardeşlerim hayatınızda fevri olmayın. Soğukkanlı olmayı kendinize destur edinin. Özgürlüğünüze, inancınıza birisi dil uzatana kadar tabii. Vatan, din, iman, inanç, namus... Bu gibi konularda kırmızı çizgilerimiz olacak mutlaka. Ama onun dışında Müslümanın Müslümana olması gereken hoşgörüyle kardeşlerimize, eşlerimize, dostlarımıza, çalışma arkadaşlarımıza göstermeliyiz. Hoş bir seda bırakmak diyoruz hep. O hoş sedayı bırakmak elbette gayret gerektirir. Çok çalışmak gerektirir. Ama en çok da sabır, fedakârlık ve diyergamlık gerektirir. Bunu da asla unutmayın. Yani taviz verdiğiniz zamanlarda o tavizi bir tamir için veriyorsanız eğer başka birini hoş tutmak için veriyorsanız eğer, bulunduğunuz yerde bir huzura kavuşmak için veriyorsanız eğer o zaman yerinde bir karar aldınız demektir. Etrafınızda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi geleneğinin taşıyıcısı olacaksınız. Onun için parmakla gösterilen insanlar olmanızı ümit ediyorum. Mezuniyetimizin hayırlara vesile olmasını diliyorum” dedi.

Konuşmaların ardından dereceye giren öğrencilere hediye takdimi yapıldı. Program, mezun olan tüm öğrencilerimizin takdim edilmesinin ardından sona erdi.

ULUSLARARASI İSLAM EKONOMİSİ VE FİNANSI KONFERANSI DÜZENLENDİ

İslam ekonomisi ve finansı alanında dünyanın en prestijli konferansı olan Uluslararası İslam Ekonomisi ve Finansı Konferansı'nın 12'ncisi, 14-20 Haziran tarihlerinde İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi ev sahipliğinde gerçekleşti. Katılımcı kurumların tanıtım videolarıyla başlayan konferansın ilk günü Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak ve Pakistan Ekonomi Bakanı Dr. Abdul Hafeez Shaikh'in konuşmalarıyla başladı. Açılış konuşmasını yapan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, "İslam iktisadı krizden çıkışın anahtarıdır" dedi.

Cumhurbaşkanı Erdoğan: "İslam iktisadı krizden çıkışın anahtarıdır"

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, yeni tip koronavirus salgınıyla tüm dünyada köklü değişikliklerin yaşanacağı yeni bir döneme girildiğine işaret etti ve her ne kadar bu salgın öncelikle sağlıkla ilgili olsa da sonuçları itibarıyla hayatımızın hemen her alanını etkilediğini ve iş gücü piyasasından ticarete, kişisel ilişkilerden kamu güvenliğine kadar pek çok alanda salgının artçı sarsıntılara sebep olduğunu vurguladı.

Erdoğan, "İslam iktisadı krizden çıkışın anahtarıdır," dedi ve sözlerine şöyle devam etti: "Aşırı finansallaşma, toplumsal ve insani maliyetlerin dikkate alınmadığı, sadece rant kaygısıyla hareket eden obez bir ekonomik model ortaya çıkarmıştır. Uzun vadeli büyük altyapı yatırımlarının finansmanı için su-

kuk gibi ürünlerin kullanımının yaygınlaştırılması gerekiyor." Cumhurbaşkanı Erdoğan kıtaların ve kültürlerin kavşağında yer alan İstanbul'u İslami finans ve ekonominin de merkezi yapmayı hedeflediklerinin de altını çizdi.

Albayrak: "Hedefimiz Türkiye'yi dünyada faizsiz finansın merkezi haline getirmek"

Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak, sürdürülebilir kalkınma için reel ekonomiye kaynak sağlayan finans kuruluşlarının sağlam ve sürdürülebilir bir mali yapıya sahip olmasının temel şart olduğunu vurguladı.

Yakın geçmişte yaşananların, ekonomideki temel işlevi tasarruflarla reel yatırımlar arasında köprü kurmak olan finansal sistemin mevcut yapısıyla görevini hakkıyla yerine getiremediğini gösterdiğine işaret eden Albayrak, üretimin ve refahın artışına katkı yapması gereken sistemin, finansal ve ekonomik istikrarı tehdit edebilen bir konuma gelebildiğini gösterdiğini söyleyerek şöyle dedi: "Katılım finans kuruluşları, bizim için stratejik öneme sahip. Küresel finansal krizin ardından katılım finans sisteminin avantajları net olarak görülmüş, sektörün gelişimi tüm dünyada ivme kazanmıştır."

PAKİSTAN EKONOMİ BAKANI: “FİNANSAL ZORLUKLARLA BAŞA ÇIKMAK İÇİN İSLAMİ FİNANS ÖNEMLİ”

Pakistan Ekonomi Bakanı Dr. Abdul Hafeez Shaikh, İslami finansmanın gelişmekte olan ülkelere küresel finansal zorluklarla başa çıkmalarına yardımcı olma potansiyelini vurgulayarak, İslami bankacılığın Pakistan’da hızla büyüdüğüne dikkat çekti.

Koronavirüsün tüm dünyayı etkisi altına aldığını vurgulayan Shaikh, ihracat ve gelirlerin Pakistan’da olumsuz etkilendiğini, hükümetin korona yardım fonu ile 16 milyon aileye nakit yardımı yaptığını söyleyen Shaikh, Pakistan ve Türkiye’nin siyaset, ticaret ve halkın bağlılığını içeren çok samimi ilişkilere sahip olduklarının altını çizdi.

İZÜ’YE BİR ULUSLARARASI ÖDÜL DAHA

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Cambridge IFA tarafından “2020 İyi Yönetişim, Sürdürülebilirlik ve Yeşil Kampüs” kategorisinde ödülle layık görüldü.

Koronavirüs salgını nedeniyle online olarak yapılan ödül töreninde konuşan İZÜ Rektörü Prof. Dr. Mehmet Bulut, üniversitemizin geçen yıl GreenMetric tarafından dünyanın en iyi beş yüz sürdürülebilir üniversitesinde yer aldığını hatırlatarak, İZÜ’nün 60 kilometrekarelik sürdürülebilir alana; minimum karbon ayak izi seviyesinde büyük ve güzel yeşil bir kampüse sahip olduğunu belirtti.

Konuşmasında, 95’ten fazla ülkeden, 4 bini lisansüstü olmak üzere 11 binin üzerinde öğrencisiyle uluslararası bir üniversite olan İZÜ’nün gün geçtikçe büyüdüğünü ifade eden Prof. Dr. Mehmet Bulut, akademisyenlerimizin de özellikle İslam Ekonomisi ve Finans, Helal Endüstrisi, Politik Bilimler ve Uluslararası İlişkiler alanlarında öncü isimlerden oluştuğunu vurguladı.

Prof. Dr. Mehmet Bulut “Sosyal sorumluluğa ve insanlığa kamu hizmetine inanan bir ruhla, bölgemizden ve tüm dünyadan öğrencilere tam burslu eğitim verdiğimizizi, en önemli sermayenin ve değerlerin iyi eğitilmiş genç nesil olduğuna inandığımızı” belirterek konuşmasını sürdürdü.

Rektörümüz Prof. Dr. Mehmet Bulut konuşmasını asil geçmişimizden aydınlık geleceğe, yükseköğrenim için elimizden gelenin en iyisini yapmaya çalıştığımızı vurgulayarak tamamladı.

Ekonomi, yönetim, yatırım vb. alanlarda hükümetlere, finansal kurumlara ve çok taraflı kuruluşlara stratejik danışmanlık veren Londra merkezli Cambridge IFA, 2016 yılından itibaren çeşitli kategorilerde ödüller vermekte.

ZAIM TEKNOPARK TEMEL ATMA TÖRENİ GERÇEKLEŞTİRİLDİ

İstanbul'daki vakıf üniversiteleri arasında ilk olma özelliği taşıyan Zaim Teknopark'ın temel atma töreni gerçekleştirildi. Törene İZÜ Rektörü Prof. Dr. Mehmet Bulut, İZÜ Mütevelli Heyeti Başkan Yardımcıları Mustafa Büyükbacı ve Özkan Göksal, Zaim Teknopark Yönetim Kurulu Üyeleri Haluk Dortoğlu, Mustafa Ekrem Yıldırım, Bekir Sakıb Şahinoğlu, Prof. Dr. İsmail Küçük ve Zaim Teknopark Genel Müdürü Dr. Öğretim Üyesi Osman Arslan katıldı.

İZÜ Halkalı Merkez Kampüsünde gerçekleşen törende konuşan İZÜ Mütevelli Heyeti Başkan Yardımcısı Özkan Köksal, önemli ve faydalı bir iş için bir araya geldiğini belirterek, “Temelini attığımız tesisimizin üniversitemize, ülkemize ve milletimize hayırlı olmasını diliyorum. İnşallah başladığımız gibi kolaylık ve güzellikle bitiririz. Emegi geçen ve bu konuya katkı sağlayan herkese teşekkür ederim. Bundan sonra yapacakları çalışmalarda da kendilerine başarılar dilerim” dedi. Konuşmanın ardından okunan dualar ile temel atma töreni gerçekleştirildi.

İSTANBUL'DA VAKIF ÜNİVERSİTELERİ BÜNYESİNDEKİ İLK TEKNOPARK: ZAIM TEKNOPARK

35 dönümlük arazide kurulan Zaim Teknopark, İstanbul'da vakıf üniversiteleri bünyesindeki ilk teknopark olma özelliğini taşıyor. Birçok alanda öncü olmayı hedefleyen Zaim Teknopark'ın, akademisyen ve öğrencilerin seçkin projelerinin hayata geçmesini hızlandırarak, öğrencilere staj, mezunlara nitelikli iş imkânları sağlaması bekleniyor.

21. yüzyılda teknoloji ve inovasyon alanında ülkeleri öne çıkaran teknoparklar arasında yer alacak olan Zaim Teknopark, yenilikçi fikirlerin ticarileşmesini sağlayacak, bölgemizde üniversite-sektör işbirliğini artırarak ülkemizin ekonomisine katkı sağlayacak.

AİLE BOYU İLİM YAYMALILAR

Dergimizde, “Aile Boyu İlim Yaymalılar” bölümünde yurdumuzda kalan kardeşler, babalar ve oğullarının hikâyelerini sizlerle buluştururken, bugün olmasa bile yakın zamanda olacağını düşündüğümüz “Dededen Toruna İlim Yayma’lılar” başlığıyla da bu muhabbet köprüsünün devam edeceğini ümit ediyoruz.

Bu çerçevede 17. sayımızın konuğu Uymaz Kardeşler. Kendileriyle gerçekleştirdiğimiz röportajda hatıralarını dinleyecek onları tanıma fırsatı bulacağız.

Sizi Koray Uymaz, Gökay Uymaz, Günay Uymaz ile baş başa bırakıyoruz, keyifli okumalar.

Soldan sağa; İbrahim Uymaz, Koray Uymaz, Gökay Uymaz, Günay Uymaz

Koray Uymaz

Mustafa Bey kardeşim beni arayarak İlim Yayma Vakfı Vefa yurdunda kalan kardeşlerin duygu, düşünce, hatıra vs. Vefa dergisinde paylaştığını ve bu sayımızda da “İlim Yaymalı Aileler” kısmında ben ve kardeşlerimi paylaşmak istediklerini söyledi. Gerçekten çok mutlu oldum. Düşünmeye başladım neler söyleyeceğimi neler yazacağımı. Önce düşündüm ilimle hemhal olmak, kardeşleriyle beraber kalmış olmak, birlikte bir şeyler paylaşmak çok güzel bir düşünce bir fikirdi. Gerçekten bunu iliklerime kadar yaşadım.

Tekrar o günlere döndüm neler yaşadık neler paylaştık hepini tek tek gözümün önünden geçirdim üç erkek çocuğu olan bir ailenin en büyük oğlu olarak Edirne merkez Kemal köyde dünyaya geldim. Ben dünyaya geldikten altı ay sonra babam beni görebilmiş çünkü Almanya’da çalışıyordu gurbetçi bir ailenin çocuklarıyız.

Yani doğduğumuz anda bu böyle başlamış ömrümüz gurbetle devam etti. Üniversite yılları da aslında böyle başladı. Kardeşlerimden ayrı olarak köyümdeki ilkokula başladım burada ilkokulu bitirdim. Anneannemin yanındaydım bu süre içerisinde daha sonra ayrılışlarımız hep devam etti babam

Soldan sağa, ayakta kilerden beşinci; Koray Uymaz

geldi annem kaldı biz gittik hep ayrılıklarla geçti üniversiteye kadar olan yıllarımız.

1991 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni kazandığımda annem ve babam yine Almanya'daydı. Biz kardeşim Gökay'la birlikte evde üniversiteyi kazandığımızı öğrendik çok mutlu olduk tabii. 18 yaşındayız annemiz babamız yanı-mızda değil. İstanbul'u kazanmıştık hemen aklımıza gelen ilk soru kalacak yer problemi oldu. Ne yapacağız nasıl hareket edeceğiz nerede kalacağız diye kara kara düşünmeye başladık. İşin açıkçası evde kalmayı hiç düşünmedim çünkü ev işlerinde hiç becerikli değildim mutlaka yurttta kalmayı heves ettim. İlk müracaat ettiğim kişi de Edirne'nin benim açımdan vakıf insanı diyebileceğimiz ender kişilerinden olan Hasan Sezai Vakfı başkanı Ahmet Hoca'ydı.

Ahmet hoca dedi ki evladım yurt işini bilmiyorum ama ben mutlaka seninle ilgili bir çözüm bulacağım dedi. İstanbul'da tanıdıklarıyla görüşürdü.

Referanslar vasıtasıyla Vefa yurduna müracaatımı yaptım. Neyle karşılaşacağımızı bilmiyoruz, düşünceliyiz, neler olacak neler gelişecek. Bu müracaattan sonra mülakata katıldım herkesin bildiği gibi ilk soru sigara içiyor musun oldu. Tabii ki sigara içmiyordum. Sonra yurda 91 yılının okul açılışının ilk günlerinde kalmak için gittim. Bir pazar günü gittiğim-benden başka kimse gelmemişti. İbrahim Enes ve Hasan Aydın'ın odasında kalmaya başladım. Geçici olarak bir tek o açıktı zaten sonra kalabalıklaştı. Dördüncü sınıftan mezun olmuş daha doğrusu dördüncü sınıfın o günlerde bütünle-melerle bitirmiş bir kişiyle tanıştım. Samsunluydu ama ismini hatırlamıyorum. Bu kişi bana, "Kardeşim, bu yurttta kalırsan İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni dört yılda bitirirsin", dedi. Allah Allah! dedim ben de okulla yurdun ne alakası var dedim. Tabii yüksek sesle ona itiraz etmedim, içimden böyle düşündüm. O gece düşündüğümü ya da duyduğumu daha

sonra ne anlama geldiğini anladım gerçekten dört yıl kaldım İlim Yayma'da.

Ama dört yılda da okulu bitirdim. O abinin bize söylediği sözü de hiç unutmadım. Çünkü öyle bir havası vardı ki yurdun ders çalışmak yönünden. Ders çalışmayanlar çalışmak zorunda hissediyordu kendilerini. Bu başarılı ortamda bulunmak bize güç verdi. Çalışma azmimizi geliştirdi. Benim için fiziksel olarak yurdun güzel olmasıyla birlikte okula da yakın olması çok güzeldi. Düşünebiliyor musunuz dört sene İstanbul'da yaşıyorsunuz otobüs kullanmadan okulunuza gidip geliyorsunuz. Tabii bu şartların yanında şunlarda var: Birincisi İstanbul Üniversitesi'nde okuyorsunuz. Güzel bir üniversite kendinizi beşeri bir ilimde geliştirme imkânına sahipsiniz. İkincisi de İlim Yayma'da kalıyorsunuz. Kendinizi her yönden geliştirme imkânına sahipsiniz.

Çok hatıralarımız var. Vefa Bozacısından boza içmek, Vefa Lisesi'nin karşısında olmak, Süleymaniye Camii'nin gölgesinde yaşamak... Ne kadar büyük nimetlermiş şimdi anlıyoruz. Bir tarihin içinde yaşamıştık Vefa sayesinde. Öyle arkadaşlıklar kurmuştuk ki Edirne deyince bizim dönemde herkesin aklına gelmek ve bu şekilde anılmak hayat boyu yaşadık yaşadığımız mutluluklardan oldu. Bir yere gitmek orada bir İlim Yaymalıyla karşılaşmak benim için büyük bir mutluluktu.

Ben İlim Yayma'da kaldığım dönemde Edirne'den kimse yoktu. İki yıl sonra kardeşim Gökay, Yıldız Teknik Üniversitesi Makine Mühendisliği bölümünü kazandı. Tabii hiç düşünmeden hemen kardeşimi de 1993 yılında İlim Yayma yurduna yazdırdık.

Bu arada 1993 yılında yurda kayıt için müracaat ettiğimde kaydımın yapılmadığını gördüm ve şaşır-dım. Yani yurttta o kadar çok kalmayı istiyordum ki bütün cesaretimi toplayıp kaydım neden yapılmadı diye Ömer abiye gittim. Dedi ki "Sen

Gökay Uymaz

1993-1997 yılları arasında Vefa İlim Yayma Yüksek Tahsil Talebe Yurdu'nda kaldım. 20 yılı aşkın bir süredir özel bir şirketin arge merkezinde çalışıyorum.

Mezun olup İlim Yayma'dan ayrıldığımızda aslında gerçekten ayrılmadık. Ayrılmadık, zira o da bizi -tıpkı "Vefalı" dostlar gibi- bırakmadı. Kimimiz daha da çok ayrılmadı, kopamadı belki de, kimimiz ise hayat gailisine dalıp bizim gibi yıllar sonra bir pilav gününde önce ilk günkü gibi biraz mahcup girdi yurdun kapısından ama hemen sonrasında heyecanlı ve coşkulu adımlarla odasını, etüdünü, mescidini ve eski(meyen) arkadaşlarını aradı. Acaba hala her sabah "bir güneş doğuyor" muydu merak etti...

Yıllarca ve yıllar sonra bu kurumun bize kattıklarını ve yüklediklerini daha fazla idrak ettik. Omuzlarımıza yüklediği koca bir medeniyetin parçalarını başka yerlere taşımak için yurdun kapısından çıktıysak da aslında bize yüklenenin bizi taşıdığını anlamamız çok sürmedi.

Vakıf binalarının değil, ömrünü bu kurumlara vakfetmiş insanların kıymetli olduğunu da burada öğrendik. Daha öğreneceğimiz çok şey vardı lakin yıllar su gibi akıp geçti. İçindeyken ne kadar da uzun ve sınırsız geliyordu zaman. Oysaki yıllar sonra ne kadar da kısa ve sınırlı.

Allah(cc) İlim Yayma'yı kuranları ve yaşatanları iki cihanda güldürsün.

Saygılarımla...

Soldan sağa üçüncü; Gökay Uymaz

sigara içiyorsun abicim." Ben şaşırdım üzüldüm. "Ya Ömer abi dedim, ben sigara içmiyorum. Ben kesinlikle de sigara içmedim, içmiyorum da nereden çıktı bu" dedim. Ondan sonra, "Benim arkadaşlarım var dört kişi, biz devamlı beraberiz onları getireyim sana şahitlik yapsınlar" dedim. Çok şükür şahitliklerini kabul etti. Şahitlerim de Ahmet Çamyar eski Ünye Belediye Başkanı, Musa Yücel şu anda Yargıtay Üyesi, Canel Rüzgâr o da şu anda İstanbul Adliyesinde Ağır Ceza Reisi olarak görev yapıyor. Çok şükür Ömer abi bu arkadaşlarımın şahitliğini kabul etti ve beni tekrar yurda kaydetti.

Çok mutlu olmuştum sonradan anladım ki bizim Fenerbahçeliliğimiz çok meşhurdur maçları da hiç kaçırmıyordum tabii zamanlar. Maçlarda Hamit abide (Hamido Cafe'de) izleniyorduk. Oraya sık sık gittiğim için Ömer abi de benim sigara içtiğimi düşünmüş diye düşündüm.

O kadar çok konferans dinlemişiz ki hala o günlerden edindiğimiz bilgileri ya da tanıdığımız kişileri fazlasıyla değerlendiriyoruz. Bizleri ve kardeşlerimizi yıllarca koruma altında tutan İlim Yayma'ya şükranlarımızı sunuyoruz.

Şuan serbest avukatlık yapıyorum. 1999 yılında Ak Parti kurucularından olduk. Merkez ilçe başkanlığı yaptım. Çeşitli zamanlarda il yönetim kurulu üyelikleri yaptım. İl başkanlığı yaptım. En son Ak Parti belediye başkan adayydım. Bu belediye başkan adaylığı döneminde gerek adaylık gerekse aday adaylığı döneminde her bir kademedeki her bir merkezde bir İlim Yaymalıyla buluşmak bizi mutlu etti. Onların desteğini her kademedeki hissettik. Bu fırsatı verip bu şekilde bizleri burada ağırladığınız için çok teşekkür ediyorum.

Sağ olun var olun.

Günay Uymaz

Biz gurbetçi bir ailenin çocuklarıyız. Babamız ailesine iyi bir gelecek sağlayabilmek için 1973 yılında misafir işçi olarak çalışmak üzere Almanya'ya yerleşmiş ve 20 yıl alın teri döke-rek zor şartlarda çalışmış. En büyük gayesi çocuklarını kendi kültür ve geleneklerinden uzaklaştırmadan yetiştirebilmektir. Bu nedenle babam, bizlerin okul çağımız geldiği için memle-kete gönderip kendisi gurbetliğe aile hasretini de ekleyip biz-ler için bir süre daha fedakârlık yapıp Almanya'da çalışmaya devam etti. Annemiz ise kendisi zamanın şartlarından dolayı ilkokuldan sonra okumaya devam edemediği için bizim eğiti-mim hayatımızı her zaman yakından takip etmiş ve üçümü-zün de yüksek tahsil yapmasında büyük rol oynamıştır.

Sonrasında ise tabii ki müteşekkir olduğumuz İlim Yayma camiasıdır. Temiz duygularla üniversite tahsili yapmaya geldi-ğimiz İstanbul'da, karakterimizi geleneklerimizi görüşümüzü bozmadan hatta güçlendirerek, ufkumuzu genişletti. Bize ku-cak açan bu İlim Yayma camiası yurdu bu nedenle her zaman gönlümüzde büyük bir yer tutacak.

Ben ilkokul ve liseyi Edirne'de okudum. Üniversitede ise meslek olarak küçük abimin yolundan gidip makine mühen-disliğini seçtim. 1999-2003 yılları arasında İTÜ Makina Fakül-tesi'nde okuduğum zaman zarfında İlim Yayma yurdunda kaldım. Ailenin en küçüğü olarak iki abim de daha önce bu-rada kaldığı ve güzel bir intibah bıraktıkları için yurda kabul edilmem de kolay oldu. Ömer Aydın Bey abilerimi yakından tanıyordu ve mülakatta fazla zorlamadı.

İlim Yayma'da ders çalışmanın, kitap okumanın ve kişisel gelişimin özendirildiği bir ortam vardı. Bunun yanında edini-

len sayısız gerçek dostluklar. Final dönemi ya da yoğun ders çalıştığım dönemde en çok özlediğim şey ne uyku, ne tele-vizyon ne de başka bir şeydi. En çok arkadaşlarımla sohbet etmeyi özliyordum.

Hatta mezun olduktan sonra bir ara sırf yüksek lisans yur-dunda kalabilmek için yüksek lisans programına yazılmayı bile düşünmüştüm ama çalışıp iş hayatına başlama arzusu daha baskın geldi.

Geriye dönüp baktığımda ilim yaymada geçirdiğim 4 yılı dair aklımda kalan hep gülümseyerek hatırlayacağım şeyler, hala devam eden dostluklar, Mahmut Toptaş ve rahmetli Os-man Öztürk hocaların sohbetleri, medrese odalarında içilen çaylar yapılan sohbetler, master yurdunda yenen melemen-ler, 23'ten sonra yurda gelindiğinde yaşanan tatlı sıkıntılar, te-lefon anonsları(cep telefonları olmadığı zamanlarda), Rama-zan'da sahur zamanı uyandırmak için çalan kara zulüm ilahisi, yemek fişleri, geziler, organizasyonlar..

Mezun olduktan sonra 2005 yılında Bursa'da uluslararası bir şirkette (Bosch) çalışmaya başladım. Şu anda yine aynı fir-mada, Almanya merkez fabrikasında kalite sorumlusu olarak iş hayatıma devam ediyorum.

İlim Yayma Vakfı ve Yurdu sayesinde unutulmaz bir hayat üniversitesinden mezun olduğumuzu düşünüyorum. Aldığım birikimle sonrasında hem iş hem de sosyal hayatımda hep bir adım önde olduğumu hissettim. İlim Yayma Vakfı'nı kuran ve devamlılığını sağlayan herkese teşekkür ediyorum. Allah bu camianın daha da ilerlemesini, gelişmesini nasip eder inşa-lah.

Selamlar...

Soldan sağa, ikinci; Günay Uymaz

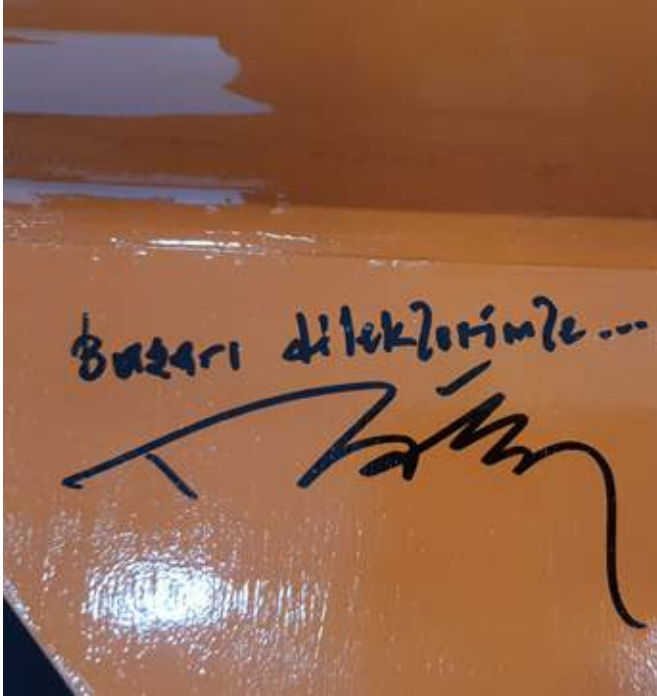
REKLAM

2020 TEKNOFEST ROKET YARIŞMASI'NDA TÜRKİYE İKİNCİSİ VE ÜÇÜNCÜSÜ OLDUK

Bu seneki TEKNOFEST Roket Yarışması'na iki ayrı ekip olarak katılan "Vefa Roket Takımımız", Vefa İnsansız Sistemler Takımı ile Alçak İrtifa Kategorisi'nde (1500 metre) Türkiye Üçüncülüğü ve Genç Mimar Sinan Vefa Roket Takımı ile Yüksek İrtifa Kategorisi'nde (6.1 km) Türkiye İkinciliği başarısı elde etti.

Gaziantep'te düzenlenen yarışmada Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan öğrencilerimizin bulunduğu standda gelerek Yüksek İrtifa Kategorisi'nde yarışan "Mavi Vatan" isimli roketimizi imzaladı ve öğrencilerimizden bilgi aldı.

2018 yılında öğrencilerimizin girişimleriyle ve yurdumuzun da destekleriyle kurulan Vefa Roket Takımı'nın aynı zamanda TEKNOFEST Sürü İHA Yarışması Birinciliği ve TÜBİTAK İHA Yarışması Birinciliği başarıları da bulunuyor.

YURT BİNAMIZIN BAKIM VE ONARIMLARINI GERÇEKLEŞTİRDİK

Yurt binamızı daha modern bir görünüme kavuşturmak ve öğrencilerimizin daha rahat ve steril bir ortamda barınma, yemek ve ders çalışma imkânı kazandırılması amacıyla tadilat çalışması gerçekleştirdik. Bu kapsamda yurdumuzun duvarlarında oluşan hasar ve yıpranmalar giderilerek tüm odalar boyandı.

Yurt binamızdaki tüm odaların, ortak alanların ve Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresemizin COVID-19 tedbirleri kapsamında rutin olarak dezenfekte işlemlerine de devam ediyor.

ONLINE ETKİNLİKLERİMİZE DEVAM EDİYORUZ

Yeni tip koronavirüs (COVID-19) nedeniyle öğrencilerimizden uzak kaldığımız bu dönemde online olarak bir araya gelmeye devam ediyoruz.

Dr. Selman DİLEK moderatörlüğünde online olarak gerçekleştirilen “Düşünce Tarihi Okumaları” ve “Arapça – İngilizce Klasik Metin Okumaları” derslerine devam ederken Dr. Senai DEMİRCİ ile “Pandemide Psikolojimiz” adlı online konferans ile de öğrencilerimizle buluştuk. Aynı zamanda Ömer Aydın Hocamız yüz yüze çeşitli programlar vesilesiyle öğrencilerimizle bir araya gelmeye devam ediyor.

MEDRESEMİZİN SEBİLİNDEN ŞERBET İKRAMI YAPTIK

Ayasofya Camii'nin açılması vesilesiyle Cuma namazı vaktinden ikinci namazı vaktine kadar Ekmekçizade Ahmet Paşa Medresesi sebilinden 700 bardak Osmanlı şerbeti hayrı yapıldı.

VEFA
İLİM YAYMA
MEZUNLAR DERNEĞİ

VEFA İSTANBUL'DA SADECE BİR SEMT ADI MIDIR ?

Sevdiklerinizin
**İSMİNİ
YAŞATMAK**
İSTER MİSİNİZ?
Vakfımızın Vefa'da yeniden inşa ettiği Misafirhanede
"HATIRALAR" isimleriniz ile yaşasın!

BU ODA
(MİTRİKLİ) (MİTRİKLİ)
ANNEM-BABAM
ANISINA YAPILMIŞTIR

MEZUNLARIMIZ İÇİN
50 BİN ₺ OLARAK BELİRLENEN BİR ODAYA İSİM VERMENİN BEDELİ:

- Anne - babanız, aileniz, sevdikleriniz adına
- Vefa'daki bölümünüze / döneminize / üniversitenize göre
"İÜHF 2000 Mezunlar Odası" gibi sizlerin belirleyeceği herhangi bir isimlendirme
- En fazla beş mezunumuz bir araya gelerek
- Kendi adınıza

seçenekleri ile
bağış yaparak
karşılatabilirsiniz

Taahhüt, faksitlendirme
ve diğer detaylar için
vefader@vefa.istanbul
+90 549 332 83 32

İLİM YAYMA
VAKFI
1973

VEFA
İLİM YAYMA
MEZUNLAR DERNEĞİ

Kuveyt Türk Kızıtaşı / İstanbul Şubesi Hesap Adı: İlim Yayma Vakfı
IBAN: TR37 0020 5000 0087 3948 5000 03

"Dünyadan hiç kimse ummasın vefâ"

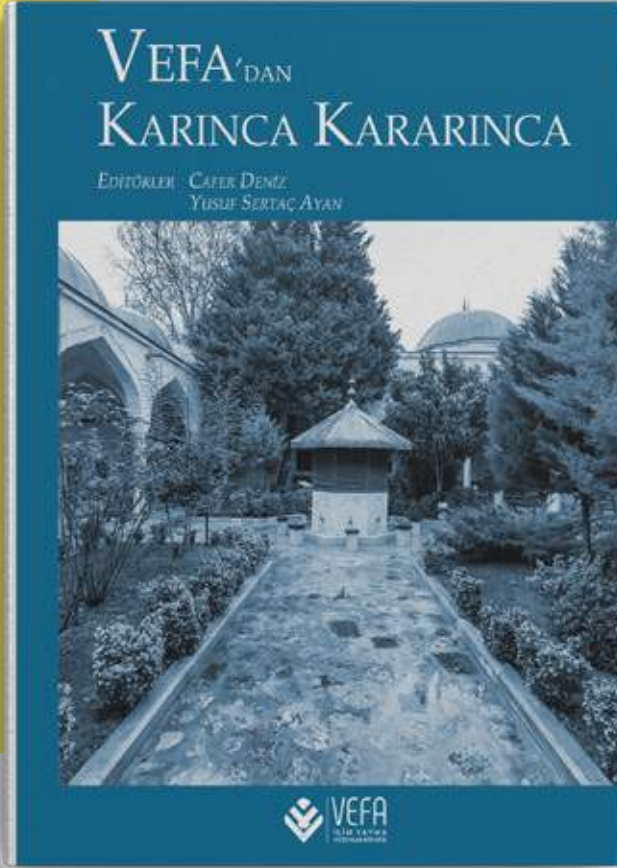
Evet, Süleyman Çelebi asırlar öncesinden ne güzel tarif etmiş. Vakfımız ve mezunlar derneğimiz VEFADER dünyadan vefâ umanların değil; bilakis dünya ve ötesine vefâ duyanların istirahatgâhıdır. Biz eşref-i mahlukattan beklenen vefâlı olmak, lâkin dünyadan vefâ beklememek. İşte mezunlar derneğimizin varoluş sebeplerinden biri de budur. İstanbul sevdalısı Sâmiha Ayverdi Hanım'ın tabiri ile "Etrâfa huzur dağıtan vefâlı, safâlı, sâdık dostlar" olmaktır gayemiz. Dergimizin okuyucuları burada zaman zaman derneğimizin faaliyetlerinden bahsettiğimize şahit olmaktadır. Vefâ, bu yazıda ise biraz daha farklı boyutta ele alınacaktır; maziye, âna ve âtiye vefâ ekseninde.

Mâzîye Vefa

Malum olduğu üzere vakfımızın lisansüstü misafirhanesi, akademi camiasından gelen konaklama taleplerine yetişemiyordu. 2019'da temeli yeniden atılan misafirhaneye mezunlar olarak biz de destek vermek istedik. "Bir tuğla da sen koy" başlığı ile bir bağış kampanyası başlatıldı. Vefa yılları tadı damağında kalan mezunlarımız bu manevi talebi geri çevirmeyerek davete icabet ettiler ve ziyadesiyle teveccühte bulundular.

"Çok olur yâr velî yâr-i vefâdâr olmaz"

Her ne kadar Bâkî vefa ehlinin zor bulunacağını zikretse de Vefâlılar yine Vefâmızı yalnız bırakmadı. Artık misafirhanemiz hem daha ferah bir alana kavuşmakta hem öğrenci kapasitesini takriben 3'e katlayarak 220 kişilik kapasiteye ulaşarak ilme daha fazla hizmet etme fırsatına kavuşmakta hem de misafirlerimiz için etüt ve sosyal donatı alanları artmaktadır. Burada mezunlarımızın teveccühlerinin takdire şayan olduğunu vurgulamak isteriz. Vakfımız

Mütevelli Heyet Başkanı Necmeddin Bilal Erdoğan Bey başkanlığındaki online bağış bilgilendirme toplantımıza takriben 200 mezunumuz iştirak etti. Son derecede samimi bir atmosferde geçen toplantının akabinde mezunlarımız derneğimiz üzerinden vakfımız ile iletişime geçtiler. Genel duyuruya çıkılmasını takiben diğer ilgili mezunlarımız da ilmin tekrar yayılmasında yerlerini aldılar.

Uzun yıllardır haber alamadığımız mezunlarımız da dahil bu projeye pek çok mezunumuz cân-ı gönülden manevi destekte bulundu. Yeni mezun öğrencilerimizden de kıymetli katkılar olması bizleri daha da motive etti. Bunların tek bir amacı var idi; vakfımızın takriben yarım asır önce atılan manevi temelini yine aynı sağlamlıkta atmak. Bir kez daha VEFADER olarak tüm mezunlarımıza mâzîye vefalarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Âna Vefa | Komşuya Vefa

Mezunlarımız mevcut öğrenci arkadaşlarımız ile bir araya gelerek tecrübelerini paylaşmaktadırlar. Örneğin, genç iktisatçı arkadaşlarımız kurdukları İktisat Atölyesi ile akademi, kamu, özel ve müteşebbislik tecrübeleri olan mezun abilerini davet ederek hem tecrübelerinden istifade etmekte hem de bu sayede mezunlara eski(-meyen) günlerini yâd etme fırsatı sunmaktalar. Üstelik, Vefalı öğrenciler olarak bu atölyenin bir çıktısı olarak da

Vefa'dan Karınca Kararınca başlıklı bir kitap derlediler. Bu kitap VEFADER'den çıkan ilk kitap olması hasebiyle de ayrı bir önem taşımaktadır. Umut ediyoruz bundan sonra böyle gayretli çalışmaların devamı gelir ve sonraki gençlere ilham olur. Bu vesile ile genç editör Yusuf Sertac Ayan, bölüm yazarı genç arkadaşlar ve mezunlarımızdan müteşekkil akademik danışmanlarımıza teşekkürü bir borç biliriz.

Derneğimiz aynı zamanda komşusunu da ihmal etmemektedir. *Suriyeli Çocuklu Aileler ile* Kahvaltı sosyal sorumluluk projesi ile İstanbul'daki sınır komşularına ulaşmayı hedeflemektedir. Hanımlar komisyonumuz bu samimi sosyal sorumluluk projesine ön ayak olmaktadır. Bu sayede Vefâ dairesini daha da genişletip ensar olmaya aday olma gayretindeyiz. Çocukların çeşitli oyunlar-

la eğlenirken etkinlik sonunda aldıkları hediyelerin yüzlerinde vesile olduğu tebessümün tarif edilemez bahtiyarlığını tüm mezunlarımızın yaşamasını isteriz. Özellikle evli mezunlarımızın hanımlarından müteşekkil hanımlar komisyonumuza hanımefendilerin daha fazla teveccüh göstermesini arzu etmekteyiz. Böyle güzel iyiliklerle vefâ daha da samimi ve hızlı bir şekilde yayılacaktır.

Âtiye Vefa

Kökü mazide olan âtiyim.

Yahya Kemal'in deyimi ile bizler kökleri mâzide olan birer âtiyiz. Bunun için özellikle gençlere ve gençlerin projelerine önem verilmektedir. Yurdumuz talebelerinden gelen projeler burs ve proje komisyonunda titiz bir şekilde incelenmektedir. Aylık burs, yabancı dil eğitim desteği gibi desteklerin yanında savunma sanayii alanındaki projeler de dahil olmak üzere TEKNOFEST projelerine de destek verilmektedir. Bu başlangıç seviyesindeki projelerin VEFADER tarafından desteklenmesinin muhtelif motivasyonları vardır. Bunlardan birincisi genç dimağların heyecanını diri tutmak ve projelerinde muvaffak olmalarına mali destek ve akademik danışmanlık sağlamak. İkincisi de bu sayede ülkemiz savunma sanayiinin uzun vadede gelişimine destek olarak ve bir nevi sadece talebelere değil ülkemizin geleceğine de vefa göstermek. TEKNOFEST 2020 yarışmasında dereceye giren Türkiye 2.si Genç Mimar Sinan Vefa Roket Takımı (6000 metre yüksek irtifa kategorisi), Türkiye 3.sü Vefa İnsansız Sistemler Takımı (1500 metre alçak irtifa kategorisi), akademik danışmanlar Ömer Faruk Sarıgöz, Mustafa Apaydın ve Dr. Öğr. Üyesi Abit Balın'ı tebrik ederiz. Bu takımlarımız yarının umutları olarak genç arkadaşlarına da örnek olmaktadır.

Evet mezunlar derneğimizin faaliyetlerinden sadece birkaçına değinme fırsatı bulduğumuzu hatırdı tutarak başlıktaki klasik ama bir o kadar mühim sorunun cevabını siz kıymetli okuyucumuza bırakıyoruz:

Vefa İstanbul'da sadece bir semt adı mıdır?

İLİM YAYMA
VAKFI

Bizi
SOSYAL MEDYA
HESAPLARIMIZDAN
TAKİP EDEBİLİRSİNİZ

www.iyv.org.tr

[/ilimyaymavakfi](https://www.instagram.com/ilimyaymavakfi)

BAĞIŞLARINIZ İÇİN
HESAP NUMARALARIMIZ

 Fatih/İstanbul - Şubesi
HESAP TÜRÜ : TL
HESAP NO : 376240 - 17
İBAN NO : TR40 0020 3000 0037 6240 0000 17

 Kızıtaşı/İstanbul - Şubesi
HESAP TÜRÜ : TL
HESAP NO : 8739485
İBAN NO : TR37 0020 5000 0087 3948 5000 03

 Tophane/İstanbul - Şubesi
HESAP TÜRÜ : TL
HESAP NO : 371358 - 5
İBAN NO : TR71 0020 6000 5800 3713 5800 05

 Beyazıt/İstanbul - Şubesi
HESAP TÜRÜ : TL
HESAP NO : 00158007302431134
İBAN NO : TR55 0001 5001 5800 7302 4311 34

ONLINE BAĞIŞ
İÇİN OKUTUNUZ

İkinci el araç alım-satım işlemlerinde “Güvenli Ödeme Sistemi” Albaraka'da!

Türkiye Noterler Birliği ve Albaraka Türk işbirliği ile
geliştirilen bu hizmet ile;

- İşlemler güvenli, kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleşir,
- Araç bedelinin ödenmeme riski ortadan kalkar,
- İşlem dijital olarak gerçekleşir, taraflar nakit taşıma yükünden kurtulur.

NOTER

Katılım bankaları
arasında ilk

Güvenli
Ödeme Sistemi

Ayasofya'nın
Nişânesi

Kazasker Mustafa İzzet

şimdi sizlerle!

Kitabın PDF formatına erişmek için
QR kodu okutabilir veya web sitemizi
ziyaret edebilirsiniz.

KUVEYTTÜRK
SAĞLAM BANKACILIK